

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
ZDRAVOTNĚ SOCIÁLNÍ FAKULTA

Mezilidské vztahy mezi mladými lidmi a seniory

v regionu České Budějovice

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Vedoucí práce:

Mgr. Monika Měrotská

2009

Vypracovala:

Jana Boušková

Abstrakt

Mezilidské vztahy mezi mladými lidmi a seniory v regionu České Budějovice

Diplomová práce se věnuje problematice mezilidských vztahů mezi mladými lidmi a seniory. Stárnutí a senioři patří k aktuálním tématům společnosti. Senioři se s mladými lidmi setkávají v běžném životě velmi často. Značný vliv na postoje mladých lidí k seniorům má především vzájemná interakce se seniory, osobní zkušenosti a další sociální a psychologické faktory. Velkou roli při utváření vztahů má rodina. Fungující rodina představuje jistotu a zázemí pro seniory i pro mladé lidi. Ve společnosti se o seniorech někdy mluví jako o lidech nepotřebných a neužitečných. To všeobecně narušuje vztahy a může to mít negativní dopad i v rodině. Téma mezilidských vztahů se týká každého z nás.

V teoretické části své práce se zabývám vymezením pojmů stáří a stárnutí a jeho rozdělením. Dalšími body této části jsou rodina a mezigenerační vztahy v rodině, společnost versus senior, autonomie, ageismus a mýty a předsudky vůči seniorům.

Výzkumná část byla provedena formou polořízených rozhovorů se seniory a s mladými lidmi. V empirické části jsem se snažila zjistit, jak na mezilidské vztahy nahlízejí mladí lidé a senioři. Cílem práce je snaha odhalit, jaké jsou současné vztahy mezi mladými lidmi a seniory v regionu České Budějovice. Výzkumem jsem se pokusila získat informace o postojích, názorech, zkušenostech a pocitech seniorů a mladé generace ze vzájemného setkávání v současné společnosti.

Výsledky výzkumu poukazují na fungování mezigeneračních vztahů, čím jsou utvářeny a jak a proč se mění. Výsledky odhalují rozdílné pohledy na vztahy mezi generacemi v rodině a ve společnosti. Poukazují na nejčastější názorové rozdíly a naopak na situace, které vidí obě generace podobně. Diplomová práce by mohla být pomůckou pro sociální pracovníky, kteří pracují se seniory, aby lépe pochopili jejich postoje. Dále by mohla být prospěšná i pro pedagogické pracovníky, kteří pracují s mládeží. Větší zájem o tuto tematiku by mohl mít pozitivní dopad na mezigenerační vztahy mezi mladými lidmi a seniory ve společnosti.

Abstract

Human Relations between Young People and Senior Citizens in the Region of České Budějovice

The Master's thesis deals with the problems of human relations between young people and seniors. Ageing and senior citizen problems list among burning issues in a society. Seniors meet young people very often in their everyday life. It is mainly mutual interaction with seniors, personal experience and other social and psychological factors that influence the attitudes of young people to seniors. Family as an institution plays a significant role in the creation of relationships among people. A functioning family grants safety and solid background for seniors and young people. Seniors are sometimes considered useless and redundant in the society. This impairs relationships in general having a strongly negative impact on families. Human relationships affect each member of a society.

Theoretical part of the thesis determines the notion of old age and ageing and its division. Next part deals with family and inter-generation relations in a family, addressing the problems of society versus seniors, autonomy, ageism, myths and prejudice towards seniors.

Research part was carried out in the form of semi-controlled interviews with senior citizens and young people. Empirical part of the research aims to find the way young people and senior citizens see human relations. The objective of the thesis is to discover the quality of current relations between young people and seniors in the region of České Budějovice. The research focused on collecting information about the attitudes, opinions, experience and feelings of senior citizens and young generation in terms of their interaction in current society.

The research findings demonstrate the functioning of inter-generation relations, their formation, ways and reasons for their changes. The results reveal different views of the relations between generations in family and society. They show the most frequent differences in viewing common problems and, on the contrary, the situations viewed equally by both the generations.

The thesis could be used as an aid for those social welfare employees who work with senior citizens and to help them better understand their attitudes. Also educators who work with young people could benefit from the thesis. Better understanding of the topic could have a positive impact on inter-generation relations between young people and senior citizens in a society.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Současné mezilidské vztahy mezi mladými lidmi a seniory na Českobudějovicku“ vypracovala samostatně a použila jen pramenů, které cituji a uvádím v příložené bibliografii.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce fakultou, a to v nezkrácené podobě, elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

V Českých Budějovicích.....

.....

Podpis studenta

Poděkování

Na tomto místě chci poděkovat především Mgr. Monice Měrotské za inspirující a příkladné vedení při vzniku této práce. Velký dík patří také mým blízkým za jejich pomoc a podporu.

Obsah

Úvod.....	9
1. Současný stav.....	11
1.1 Stárnutí.....	11
1. 1. 1 Definice stárnutí.....	11
1. 1. 2 Období raného a pravého stáří.....	11
1. 2 Autonomie stárnutí.....	13
1. 2. 1 Definice autonomie.....	13
1. 2. 2 Autonomie jako synonymum soběstačnosti.....	13
1. 2. 3 Potřeba autonomie.....	14
1. 3 Rodina v současné společnosti.....	15
1. 3. 1 Rodinná vyprávění.....	15
1. 4 Společnost versus senior.....	16
1. 4. 1 Mýty, předsudky a stereotypy o stáří.....	17
1. 4. 2 Ageismus.....	20
1. 5 Mezigenerační rodinné vztahy.....	24
1. 5. 1. Odlišné způsoby vnímání různých generací.....	24
1. 5. 2 Vliv životní a historické zkušenosti.....	25
1. 5. 3 Vztahy mezi generacemi.....	25
1. 5. 4 Čas potřebný na změnu a generace.....	26
2. Cíle práce a hypotézy.....	27
2. 1 Cíl.....	27
2. 1. 1 Hlavní výzkumná otázka.....	27
2. 1. 2 Dílčí výzkumné otázky.....	27
3. Metodika.....	28
3. 1 Použitá metoda.....	28
3. 2 Charakteristika zkoumaného souboru.....	28
4. Výsledky.....	29
5. Diskuse.....	69

6. Závěr.....	81
7. Seznam použitých zdrojů.....	83
8. Klíčová slova.....	88
9. Přílohy.....	89

Úvod

*„Když vyjadřuji nějaký svůj názor,
pocit nebo cit, chtěla bych ho postavit
vedle tvého názoru, pocitu a citu,
konfrontovat je mezi sebou,
a ne je stavět proti sobě.
Je-li mé vnímání protipólem tvého,
neznamená to, že tě mám ráda méně
nebo že popírám to, co prožíváš.
Znamená to jen, že jsem jiná než ty,
a že se s tebou stýkám
s vědomím těchto odlišností.“*

Jacques Salomé

Tématem diplomové práce jsou mezilidské vztahy mezi mladými lidmi a seniory. Vzhledem k faktu, že současná společnost všeobecně stárne, je otázka mezilidských vztahů mezi těmito skupinami velmi aktuální. Každý z nás si po celý život utváří kolem sebe jisté sociální vztahy, které se v různých obdobích našeho života mění. Generace seniorů se v mnoha ohledech odlišuje od generací mladších, má rozdílné životní zkušenosti, svůj život prožila v jiných sociokulturních podmínkách a je ve všeobecném povědomí, že nahlíží na některá specifika soudobé společnosti odlišným způsobem než mladší generace. Na základě těchto odlišností se senioři setkávají s projevy mýtů o stáří, věkovou diskriminací a častokrát i s týráním a opovrhováním, ať už v rodině nebo v sociálních institucích.

Základním kamenem pro utváření mezilidských vztahů je bezpochyby rodina. Právě zde se vytvářejí první vazby a vztahy k rodičům, prarodičům, ale i k lidem, které neznáme. Z vlastní zkušenosti vím, že se na vlastní babičku – seniorku dívám jinak, než na paní v jejím věku, kterou neznám. Vztahy se utvářejí podle zkušeností, které se svým okolím máme. Mladí lidé mají mnoho možností, jak ovlivnit a změnit mezilidské vztahy.

Pro každého člověka je jedním z největších přání úplná soběstačnost. K tomuto ideálu je člověk do jisté míry přinucený i okolnostmi dnešního dynamického života. Ve stáří však soběstačnost klesá a často stoupá potřeba cizí pomoci. Současná společnost se tak může domnívat, že stará populace je „příživníkem“ rodiny i státu. Nechtěně a nevědomě se tak připravují podmínky pro generační střet. Chceme-li v této oblasti něco změnit, musíme především změnit svůj postoj k poslední etapě lidského života, získat více realistický, pozitivní a humanistický pohled, který bude založený na hlubokém respektování a úctě každého jedince, jemuž chceme pomoci v jeho pokročilém věku.

Stáří není samo o sobě příčinou adaptačních nesnází, je pouze predisponující situací. Je proto potřeba se již před příchodem tohoto životního úseku zamyslet, jak si představujeme své stárnutí a jak bude pravděpodobně vypadat stáří, až my budeme v tomto věku.

V současné době se stárnutí stává fenoménem a bude potřeba provést mnoho změn ve více oblastech. Mezi tyto změny by měly patřit především jiné postoje ke stále přetrvávajícím stereotypům a mýtům o stárnutí a stáří, dále pak chybí dostatek mezigeneračních setkání a i to může negativně ovlivňovat život lidí vyššího věku. Jistě by pomohlo více informovat veřejnost o možnostech zdravého a aktivního stárnutí, více seniory zviditelňovat pomocí médií a více je integrovat do běžného života v naší společnosti.

Nelze se pouze ptát, co nám senioři přinesou za potíže, ale také se zabývat tím, jak stařecký potenciál využít pro společnost. Například z hlediska jejich času, zkušeností či finančních prostředků. Vědomí užitečnosti pro společnost by seniorům ulehčilo období vyrovnávání se s vyšším věkem.

Dnešní nová generace se zabývá především podáváním velkých výkonů a neuvědomuje si, že i senior by mohl být i nadále aktivní a užitečný.

Toto téma jsem si vybrala s vědomím, že mezilidské vztahy se dotýkají každého z nás a každý by se měl nad touto otázkou občas zamyslet. Během své práce bych ráda našla odpovědi na otázky, které se vztahů mezi generacemi týkají. Především na to, zda je lidé vnímají jako dobré nebo špatné, z jakých příčin, jak se vztahy mění a co je pro udržení dobrých vztahů důležité.

1. Současný stav

1. Stárnutí

Stárnutí populace je celosvětový fenomén, podíl starých lidí ve společnosti narůstá procentuálně i v absolutních číslech, prodlužuje se délka života ve stáří. Stárnutí není záležitostí moderní doby, avšak až v posledních sto letech se stalo v západních zemích běžnou zkušeností. Existuje odhad, podle něhož se v prehistorických dobách stáří nedožil nikdo a až do sedmnáctého století překročilo pětadesátý rok života pravděpodobně jen jedno procento populace. Do devatenáctého století se toto číslo zvýšilo přibližně na čtyři procenta a dnes starší lidé tvoří dvanáct procent západní populace. **(44)**

Stárnutí populace je nejcharakterističtějším rysem demografického vývoje České republiky i dalších rozvinutých zemí Evropy. Tento demografický vývoj bude v dalších letech pokračovat. **(37)**

1.1 Definice stárnutí

Stárnutí má mnoho definic a není možné najít jediné správné vymezení pro slovo stárnutí. Světová zdravotnická organizace stanovila, že „stařecký věk neboli senescence je obdobím života, kdy poškození fyzických či psychických funkcí se stává významně manifestní při srovnání s předešlými životními obdobími“. Přesné vymezení biologického věku, který by byl výstižnější než kalendářní věk člověka, se však nedaří a není shoda ani o tom, co by měl biologický věk vyjadřovat **(16)**. Významnou změnou je odchod do starobního důchodu. Pro někoho může znamenat osvobození od povinností a zátěže, více času na nové aktivity, jiný člověk může mít pocit nepotřebnosti a bezcennosti **(40)**. Stáří bylo a je moderní společností vyřazováno z celospolečenského uvažování a tím senioři postrádají důstojný kredit. Stáří by mělo být chápáno jako důležitá etapa v životě. V popředí důležitosti stojí nutnost dokázat správně určit vztahy mezi prevencí a léčbou, zdravotní a sociální péčí a také stanovit rovnováhu mezi profesionální a neformální péčí. Úkolem je objasnit výzvy stáří a porozumět závěrečnému životu. Stáří je jádrem integrity, je propojeno minulostí, přítomností a budoucností. **(6, 18)**

1.2 Období raného a pravého stáří

Stárnutí a stáří je specifický biologický proces, který je charakterizován tím, že je dlouhodobě zakódován, je nezvratný, zanechává trvalé změny a neopakuje se. Můžeme rozlišit dva typy stárnutí a vlastního stáří. A to fyziologický typ a patologický typ. První typ je

zcela normální součástí života, ale patologie může do stárnutí zasáhnout nejrůznějším způsobem. Příkladem je předčasné stárnutí.

Období stáří se dělí často různě:

Dle Vágnerové dělíme stáří na dvě základní období:

období raného stáří – období po 60. roce života;

období pravého stáří – období po 75. roce života. **(50)**

Jak uvádí Kramářová, nejčastěji je užíváno rozdělení stáří dle Světové zdravotnické organizace **(21)**, která jako hranici stáří označila věk 60 let **(30)**:

a) 60 – 74 let = věk vyšší, starší či rané stáří,

b) 75 – 89 let = pokročilý, stařecký věk, pravé stáří, senium,

c) nad 90 let = dlouhověkost **(21)**.

Gruberová zmiňuje dělení stáří užívané v anglosaských zemích:

a) 65 – 74 let = mladí staří - young old,

b) 75 – 84 let = staří - old old,

c) 85 let a více = velmi staří - very old **(7)**.

Rané stáří přichází nenápadně, většinou bez varování. Mnoho lidí si v tomto období ještě nepřipouští, že patří k seniorské populaci, protože v naší společnosti je stále krajně nepopulární být starý. Základními předpoklady plnohodnotného života ve stáří jsou psychická, fyzická a sociální stimulace **(42)**.

Během tohoto životního úseku je třeba dosáhnout určité integrity. Ta je možná za dodržení několika podmínek:

pravdivost k sobě samému (již nemá smysl nic předstírat);

smíření (naš život je třeba přijmout);

stabilizace a generalizace postoje k životu (schopnost chápat život ve všech jeho souvislostech);

kontinuita (chápaní života jako součásti většího celku).

Životní etapa pravého stáří již nebývá pro mnoho seniorů zcela příznivá, protože se často v jejich životě objevují různé zátěžové situace, které znesnadňují adaptaci na stáří. Mezi typické zátěžové situace tohoto údobí patří nejrůznější nemoci, zhoršení soběstačnosti, úmrtí partnera,

ztráta jistoty soukromí a vynucená změna životního stylu. K zásadní změně životního stylu bezesporu patří umístění do domova důchodců, což velmi negativně ovlivňuje vyrovnávání se s životem ve stáří. (50) Člověk by se měl vyhýbat emočně rozrušujícím situacím, a zvládat vše s moudrostí, která vyplývá z větší nezávislosti na okamžitých situacích a z pohledu na život v jeho celku (24).

2. Autonomie stárnutí

2.1 Definice autonomie

Autonomie je složitý multidimenzionální jev, který se dotýká všech složek lidské bytosti. Zasahuje do složky mentální, biologické, spirituální, kulturní, politické i ekonomické. Nositelem je jedinec, skupina, organizace, společnost, stát. Autonomie jako taková znamená „samostatné určování pravidel nebo cílů, jejich provádění a kontrola“ (12)

Pojem osobní autonomie bývá spojován se samostatností, suverenitou, sebeovládáním. Často se objevuje ve významu svobodné vůle či svoboda k rozhodování.

Autonomie je spojována s „kritičností a nezávislostí ve vytváření a vyjadřování názorů, přesvědčení, s reflexí vlastních zájmů, jejich prosazováním, se samostatným určováním a naplňováním cílů, projektů a plánů, realizací vlastních hodnot“. (45) Jako synonyma bývají užívány pojmy jako nezávislost, soběstačnost, důstojnost, soukromí, individualita, svoboda.

Svoboda je pojem obsahově užší než autonomie a označuje schopnost jedince dělat to, co si přeje, mít neomezené možnosti volby a rozhodování. Sociologický slovník dělí svobodu na občanskou (spočívá v tom, že „člověk má jakožto občan nějakého celku schopnost poznat a dodržovat ty zásady jednání, které jsou nutné pro svobodu a život bližních v obci“) a svobodu přirozenou (je „přirozenou schopností člověka splnit v rámci svých sil přání, která vycházejí z jeho nereflektované pudové struktury“). (12) Svoboda je nezbytná složka autonomie. Musí si ponechat dostatek prostoru pro lidskou volbu a aktivitu, „i kdyby měl výběr představovat pouhé rozhodnutí nic nevybírat a plavat s proudem“ (45)

2.2 Autonomie jako synonymum soběstačnosti

Sýkorová tvrdí, že autonomie nemusí být nutně opozitum nesoběstačnosti. I jedinci nesoběstační mohou být ve svých volbách autonomní.

Dělí tedy osoby do několika skupin:

a) autonomní a soběstační jedinci

b) autonomní, ale nesamostatní jedinci, kteří jsou v některých denních situacích více či méně odkázáni na pomoc ostatních

c) soběstační, ale neautonomní, kteří uspokojují své potřeby pod vedením druhých

d) nesoběstační a neautonomní, kteří nejsou schopni uspokojovat své potřeby, neuvědomují si, co je pro ně dobré.

Schopnost vykonávat denní aktivity běžného života samostatně má velmi pozitivní vliv na autonomii jedince. (45)

Pichaud zdůrazňuje, že autonomie postojová, emocionální a konfliktní představuje v podstatě psychosociální dimenzi života člověka. Každý jedinec touží po seberealizaci a naplnění smyslu svého života. Může to být spojeno s rodinou, prací a kariérou, s vírou, s vášnivým zájmem o něco, co nás uspokojuje a dodává pocit životního úspěchu. Dát svému životu smysl je problémem každého člověka, přesto v pokročilém věku je naplnění tohoto problému ještě závaznější. Vždyť i věta „jak lze ještě naplnit stáří“, zní v současné době jako klišé. (36)

2.3. Potřeba autonomie

Staří lidé potřebují uspokojovat všechny složky žebříčku potřeb jako každý z nás. Významné nejsou pouze potřeby fyziologické, ale i psychologické, jako potřeba bezpečí, láska a seberealizace. (36)

Hierarchií lidských potřeb se zabývá i Abraham Maslow a řadí je podle významnosti do pětistupňové pyramidy. Obecně platí, že nižší potřeby jsou významné pro rozvoj vyšších potřeb.

1. fyziologické potřeby (výživa, spánek, pohyb, hygiena, zdraví)
2. potřeby bezpečí (jistota, absence strachu, zmatku, potřeba řádu)
3. potřeby afiliační (lásky a sounáležitosti, být užitečný, vyslechnut)
4. potřeby úcty a uznání (ocenění sebou samým i ostatními za zvládnutí určité situace nebo činnosti)
5. potřeba seberealizace a estetiky

Autonomie je zde umístěná na samotný vrchol pyramidy. Je tedy jednou z potřeb sebeaktualizace, rozvojových potřeb či metapotřeb. Souvisí s potřebou vyjádřit vlastní identitu, schopnosti, rozvíjet vlastní činnost, zájmy, víru. Je spojená s potřebou porozumění, vědění, s estetickými potřebami, naplněním smyslu života, harmonií a smysluplností. Cesta k ní vede přes 4 nižší stupně.

Přesto absolutní autonomie a svoboda není již z podstaty člověka možná. Člověk je živý a společenský tvor. Jsme na sobě vzájemně závislí, stejně jako na uspokojování potřeb. Všichni jsme závislí na prostředí, ve kterém žijeme. I proces sebeutváření jedince je vždy společenskou záležitostí a podléhá sociální interakci. Jeho identita je sociálně transformována a organizována. Ve společnosti ovlivňují autonomii sociální instituce, které vytváří vzorce chování, definují normy a hodnoty. (45) Průzkum prokázal, že pokud se senioři mohou věnovat aktivitám, uchovají si nadšení pro život a to jim dává vitalitu, která vede k tvořivosti a ta zase ke zdraví, zpomaluje proces stárnutí, zbavují se subjektivních potíží, cítí se spokojenější, udržují si psychickou a fyzickou soběstačnost až do pozdního věku. (11)

3. Rodina v současné společnosti

Celková tendence společnosti vede ke zmenšení sítě rodinných vazeb vlivem snižování porodnosti a zvyšováním počtu neúplných rodin. Tím, že se rodinný kruh v zásadě zužuje, klesá i množství komunikačních situací, které dítě v rodině zažívá. Slovní komunikací v kruhu rodiny si dítě přirozeně vytváří bezpečné teritorium pro utváření vlastního názoru a rozšiřuje se mu množství postav v jeho příbězích.

3.1 Rodinná vyprávění

Vyprávění v rodině umožňuje dítěti naučit se mluvené řeči, tj. vyjadřovat se prostřednictvím jazyka. Tyto schopnosti jsou pro dítě nesmírně důležité a nutné pro jeho společenskou socializaci. Významnými, z hlediska komunikace, jsou pro dítě především rodiče – tedy nejužší, nukleární rodina. Ta se s rostoucím věkem dítěte dále rozšiřuje o prarodiče, kteří pomáhají rodičům s výchovou dětí a nahrazují rodiče ve chvílích jejich zaneprázdněnosti. Ne ve všech rodinách však v dnešní době prarodiče ve výchově dětí figurují.

Historický vývoj v Evropě prarodiče téměř vytěsnil pro jejich nepoužitelnost v nově se rozvíjející průmyslové společnosti. Avšak v každé rodině může být situace rozdílná. Přítomnost či nepřítomnost prarodičů v rodině je závislá na mnoha faktorech, jako je vzdálenost jejich bydliště od bydliště vnoučat, jejich věk, pohyblivost a chuť se vnoučatům věnovat, jejich aktivní či pasivní způsob života apod. Rozdílná je také situace ve městě a na venkově tam, kde se doposud udržují tradice, systém svátků a příležitostných oslav během celého roku. (10)

4. Společnost versus senior

Pro staré lidi je velmi těžké a bolestné, když se setkávají s postoji veřejnosti, které jsou postiženy předsudky ke stáří i starým lidem. Rozdílné vnímání často vychází z ustálených názorů a představ o stáří, které se tradují a předávají ať už v rámci rodiny či společnosti samotné. Mladší lidé se od stáří odvracejí, i když všeobecně panuje přesvědčení, že o staré lidi by se měl „někdo“ postarat. V současné společnosti jsou upřednostňovány hodnoty jako mládí, funkčnost, plná nezávislost a úspěch. Ztráta soběstačnosti je proto obávanou realitou pro každého člověka. (8)

Často se setkáváme s mnoha předsudky a nálepkováním starých lidí. Přisuzujeme jim specifické rysy a vlastnosti proto, abychom se ujistili, že nejsme jako oni, že ještě máme naději na krásný a plný život. Lidé často odmítají možnost, že i oni se jednou mohou stát závislími na pomoci druhých. Šíří se tak podle Pichauda nesnášenlivost vůči závislému. Jedná se o zrcadlový vztah. Dodává, že „stará jablona neplodí stará jablka“. (36) Uvědomme si, že to, že člověk stárne, neznamená, že nemůže prožít krásné a naplněné stáří. Každý člověk má právo na to být šťastný a to v každém věku. I staří lidé mají svůj vnitřní svět, který je bohatý podle toho, jak bohaté byly jejich životní prožitky. Náš pohled na seniory bývá ovlivněn také zkušenostmi ze setkávání se s nimi, přičemž negativní zkušenost lze těžko změnit.

Haškovcová zdůrazňuje, že „jsou značně mytizovaná tvrzení o přirozené úctě mladších osob ke starým lidem, kteří jim předávali své pracovní a životní zkušenosti“. (8) Úcta byla prokazována především lidem středního věku, na rozdíl od starých lidí, kteří byli odkázáni na péči rodiny. Staří lidé byli obdivováni pouze při plné soběstačnosti a pokud byli nějakým způsobem výjimeční.

Staří lidé jsou doslova i obrazně odsunováni na druhou kolej. Těžkostí přibývá s vyvíjejícím se technickým světem, kterému senioři nerozumí. Pocitům neužitečnosti napomáhá i fakt, že přirozená autorita seniorů ztrácí na významu nejen v obecném smyslu, ale i v konkrétních případech v rámci rodiny.

Tošnerová uvádí, že v současné době se setkávají čtyři generace. „Generace je skupina lidí, která se narodila a dospívala ve stejné době bez ohledu na příbuzenský či jiný vztah. Vrstevníky spojují životní, dobově podmíněné zkušenosti, hodnotový rejstřík a způsob uvažování.“ (48) Každá generace vyrůstá v odlišných podmínkách a získávají tak do jisté míry odlišné životní zkušenosti. Od těch se pak odvíjí odlišné postoje, názory, normy a

hodnoty. Dokud se svět měnil pomalu, nebyly tyto rozdíly tolik patrné. Děti zůstávaly dlouho pod ochranou rodičů a vzhlíželi k nim jako ke starším a zkušenějším. Senioři mají odlišný náhled na světa a mladší generace často nejsou schopny adaptovat se a tolerovat odlišné povahy. (2)

Vnímání generačních rozdílů závisí na několika faktorech. Zprvce na tom, z jakého pohledu na ně nahlížíme (třicátník x šedesátník). Rozdíly nalezneme i z pohledu života ve společné či oddělené domácnosti a zda jde o člověka pracujícího v mladém dynamickém kolektivu nebo o někoho, kdo pracuje s lidmi o desítky let staršími.

Dle sociologického slovníku jsou generace „seskupení příbuzných věkových skupin nebo ročníků, které prošly socializačním procesem v podobných historických a kulturních podmínkách (generace 60. let, g. baby boomu, g. polistopadová)“, (12) jako generace je možné také označit seskupení lidí, kteří prožili podobnou historickou zkušenost (válka, krize) nebo jsou příslušníci téhož myšlenkového, politického nebo uměleckého hnutí. Klasická doba trvání jedné generace se uvádí na 25-30let i když se v současné době tato délka zkracuje. Jako synonymum jsou užívány pojmy kohorta či pokolení.

Podle Možného je pro soužití generací významná mezigenerační solidarita. Solidarita je podle sociologického slovníku „pocit sounáležitosti u příslušníků nějakého sociálního celku“. (12) Je typická pro spolubojovníky ve válkách, při živelných katastrofách i při účasti na demonstracích. Solidarita připsaná je pocit sounáležitosti, který vyplývá na základě nějakého přirozeného znaku (pohlaví, stáří).

V letech 2001 – 2002 provedl Možný a jeho výzkumný tým ve spolupráci s mezinárodními institucemi srovnání tří generací, která by ukázala rozvolnění mezigenerační solidarity. Z velmi rozsáhlého výzkumu je patrné, že míra intimity vztahu v rostoucím věkovým rozdílem klesá. Konflikty mezi generací nejstarší a generací vnoučat se pohybují především na úrovni odlišného názoru a na rozdíl od vztahu generace nejstarší a generace střední je skóre značně zvýšené. (29)

4.1 Mýty, předsudky a stereotypy o stáří

Pojem stáří je obecně spojen s čímsi negativním, což je patrné i v řadě přísloví, lidových říkadlech i pohádkách (o perníkové chaloupce), které odráží strach ze starých lidí, především ze starých osamělých žen. Často se setkáváme s předsudky, mýty i stereotypními představami o starých lidech.

Podívejme se nyní jak tyto pojmy definuje Sociologický slovník: Stereotyp je vnímání společenské skupiny jako by byli všichni stejní a jednání s příslušníky této skupiny, jako by se

nevyznačovali žádnými jinými než skupinovými charakteristikami. Předpoklad je emocionálně silně zabarvený úsudek o druhých osobách, skupinách nebo jiných záležitostech, který je možno jen obtížně změnit na základě nových informací a zkušeností. Jde o rozumem neodůvodněné přesvědčení, které slouží jako výchozí soud praktického uvažování a jako utvářející část některých světových názorů, jež se vzpírají vyvrácení. Mýtus je představa o něčem nebo někom, která nemá historický základ, je nekriticky přijímána, uctívána, zbožňována. (12)

Tyto pojmy krajně hraničí s diskriminací a ageismem. Stereotypy v myšlení vznikají na základě černobílého vidění či předčasného nebo zjednodušeného hodnocení a generalizace. Haškovcová vytvořila přehled mýtů o stáří, kterými se nyní budeme zabývat: (8)

1. Mýtus falešných představ je založen na hlubokém přesvědčení, dobré materiální a hmotné zabezpečení seniora je základním předpokladem pro jeho vnitřní spokojenost.
2. Mýtus zjednodušené demografie vychází z obecně rozšířeného postoje, že člověk se stává starým v den, kdy odejde do důchodu. Přesto by měl být tento den udán pouze společenskou smlouvou a dává lidem novou možnost rozvoje aktivit, na které dříve neměl čas.
3. Mýtus homogenity se odvíjí od povrchního názoru, že všichni staří lidé vypadají stejně (vráscitá tvář, šedivé vlasy) a tím pádem mají i stejné vlastnosti i potřeby. Přesto podle výzkumů a statistik jsou právě staří lidé nejvíce heterogenní částí populace.
4. Mýtus neužitečného času má základ v přesvědčení, že ten, kdo nechodí do zaměstnání, tedy nic nedělá, je neužitečný. V případě, že je jedinec neužitečný, je tedy i přítěží společnosti, kterou prakticky okrádá. V tomto názoru je zcela opomíjen fakt, že člověk, který nechodí do práce, může být užitečný a přínosný svému okolí i sobě. Starý člověk má právo na úctu a zabezpečení již proto, že byl užitečný ve svém produktivním období života.
5. Mýtus ignorace souvisí s mýtem neužitečnosti. Člověk který je neužitečný pro společnost, nemůže být naším partnerem ani protivníkem, proto je ignorován, přehlížen. Tento mýtus je všudypřítomným nebezpečím, projevuje se skrytě nebo otevřeně a útočí na vše, co je spojené se stářím. Odborné pojmenování je ageismus. Jedná se o obdobu rasismu, kde předmětem nenávisti jsou staří lidé.
6. Mýtus o arterioskleróze. Vychází z přesvědčení, že skleróza je signifikantním projevem stáří. Starý člověk je sklerotický, tudíž i celkově nemocný. Tento mýtus je nebezpečný i v tom, že utvrzuje lidi v názoru, že stáří je nemoc. Přesto úbytek psychických schopností neznamená, že je jedinec nemocný.

Deset základních typů předsudků shrnul Palmore. (48)

1. Nemoc. Představa, že nemoc je vážný problém pro většinu lidí nad 65let, že kvůli ní stráví

většinu času v posteli, cítí se unavení a jsou odkázáni na ústavní péči či pomoc ostatních. Většina starších se kvůli svému zdravotnímu stavu nemůže zapojit do běžných aktivit.

2. Impotence. Předsudek, že staří lidé nemají žádné sexuální touhy ani aktivity a pokud ano, tak abnormní. Sexualita je nedůležitá v pozdním věku.

3. Ošklivost. Krása je v naší společnosti spojována s mládím, proto se především ženy bojí její ztráty. Negativní obraz stáří se projevuje v pojmenováních „babizna, ježibaba, fosílie, stará koza, scvrklý dědek“ a dalších hanlivých označení používaných v běžné řeči.

4. Pokles duševních schopností. Představa, že schopnosti od středního věku klesají, především schopnost učit se a zapamatovat si a že se jedná o nevyhnutelný proces spojený se stářím.

5. Duševní choroba. Dle této představy je duševní choroba ve stáří nevyhnutelná, neléčitelná.

6. Zbytečnost. Představa, že většina starých lidí je díky zdravotnímu či duševnímu stavu vyřazena. Pokud pracovat mohou, tak je jejich práce neproduktivní.

7. Izolace. Většina lidí žije opuštěna, osamocena, izolována.

8. Chudoba. Představa, že starší lidé jsou nemajetní, chudí, závislí.

9. Deprese. Typicky stará osoba je nemocná, bezmocná, senilní, neužitečná, osamělá v bídě, tudíž deprimovaná, nutně postižená depresí.

10. Politická moc. Představa, že staří lidé jsou silná, sobecká politická síla.

Kromě těchto předsudků jsou také senioři spojováni s charakteristikami jako: pasivní, sobečtí, bezohlední, sebestřední. Především u charakteristik osobnosti nelze generalizovat na veškeré seniory. Pasivní, sobečtí, bezohlední a sebestřední mohou být mladí i staří lidé. Tyto charakteristiky se v mezigeneračních konfliktech projevují jako fráze starých lidí „já mám zkušenosti, ty ne“, „já už mám svý odpracováno“, „já vím všechno nejlíp“. Tyto postoje pak vyvolávají averzivní chování mladých lidí, z čehož později pramení negativní pocity seniorů, jako jsou nedůležitost, nepotřebnost, sebelítost, ublíženectví. Negativní sebehodnocení seniorů může pak výrazným způsobem zvyšovat negativní postoje vůči nim. Mnohdy by stačilo starším lidem věnovat více pozornosti, vyslechnout jejich názor a rozšířit jim prostor pro jejich seberealizaci. **(14)**

Nabízí se otázka, nakolik sami senioři přijímají uvedené stereotypy a nakolik se s nimi identifikují. Pokud nic víc už nečekají, podléhají se sami na jejich udržování a tradování. **(48)**

4.2 Ageismus

Se vznikem kultu mládeže vzniká i opačný fenomén – ageismus. Jde o slovo, které nemá v češtině ekvivalent. Vychází z anglického slova „age“ (věk) a jedná se o diskriminaci na základě věku. To, že se o tomto problému nemluví, neznamená, že neexistuje. Je pokládán za

obdobnou ideologii jako sexismus či rasismus, protože šíří klišé a stává se nástrojem vnucování stereotypních rolí. Může vést k segregaci, vyčleňování ze společnosti a je podporován sociálně-ekonomickými problémy a společenskými představami o stáří. „Ageismus – neboli věková diskriminace je ideologie založená na sdíleném přesvědčení o kvalitativní nerovnosti jednotlivých fází lidského životního cyklu. Projevuje se skrze proces systematické, symbolické i reálné stereotypizace a diskriminace osob a skupin na základě jejich chronologického věku a/nebo na jejich příslušnosti k určité generaci.“ (51)

Pojem diskriminace označuje „postoje a způsoby chování, kterými jsou znevýhodňováni nebo ponižováni lidé na základě své příslušnosti k určité skupině. Jedná se o odmítání práva na rovný přístup bez ohledu na osobní vlastnosti jedince, pouze na základě jeho přiřazených charakteristik (rasa, věk, pohlaví, sociální původ)“. (12)

Tato problematika je v sociologické teorii poměrně mladá. Poprvé se objevuje koncem 60. let 20. století v USA. Pojem ageismus poprvé použil americký psychiatr Robert Butler v roce 1968 v souvislosti se segregační bytovou politikou. V roce 1975 Butler ve své knize „Why Survive? Being Old in America“ pojem rozpracovává a v roce 1979 byl „ageism“ poprvé zahrnut do slovníku „The American Heritage Dictionary of the English Language“.

Rozvíjející se formy věkové diskriminace mají vysokou vypovídací hodnotu o klimatu ve společnosti. Zda společnost vnímá stáří jako příležitost nebo jako rostoucí hrozbu, se výrazně promítá do hodnot i celkového života ve společnosti. (38)

Ageismus se může projevovat v upřednostňování mládí. Uvedme si několik příkladů: (47)

- Mladí mohou chybovat či být pomalí bez nálepky senilnosti a nemohoucnosti.
- Mladí mohou být popudliví bez nálepky podivínství či potrhlosti.
- Mladý muž může sdělovat své sexuální pocity či stavy, aniž by byl nazván „oplzlým dědkem“.
- Mladí lidé mohou sdělovat své nemoci a zaujmou jimi, aniž by byli odbyti, že jejich neduhy přináší vyšší věk.

Stejným způsobem vznikají i některé mýty o stáří.

- Staří lidé žijí jen v rozvinutých zemích.
- Staří lidé jsou všichni stejní.
- Stáří mužů a žen je stejné.
- Staří nemají čím společnosti přispět.
- Stáří je ekonomickou zátěží společnosti.

Senioři jsou téměř neviditelní především v médiích. Na rozdíl od jejich přibývání ve společnosti; v televizi, časopisech i novinách to vypadá, že jde o mizející věkovou skupinu. A to především staré ženy patří mezi nejčastější diváky televizních pořadů. Tímto trendem se řídí i reklama, která s věkovou skupinou 50+ téměř nepočítá. Mezi jediné produkty nabízené stárnoucím lidem je krém proti vráskám a inkontinenční vložky. V novinách se často setkáváme s diskriminací i v inzerátech nabízejících zaměstnání typu: „Jsme mladý kolektiv a hledáme pružnou a dynamickou osobnost“. A u pracovního pohovoru vám diplomaticky sdělí, že člověk 50+ není dynamická osobnost.

Častokrát i některé pozitivní stereotypy bývají založeny na nepřesných či neúplných informacích, které posilují zkreslený pohled na stáří. Za příklad nám může posloužit Božena Němcová a její kniha „Babička“. Vidí stařenku jako moudrou, spolehlivou, laskavou ženu. Tyto vztahy v rodině záměrně idealizuje a ukazuje, jak by mohly, či dokonce měly vypadat. **(48)**

Palmore též uvádí třídění zdrojů ageismu do tří základních kategorií – individuální, sociální a kulturní. Do první skupiny patří především strach ze smrti a stárnutí jako psychosomatického úpadku. Extrémním vyústěním je gerontofobie, která se objevuje ve všech kulturních i časových obdobích. Předpokladem je, že základem těchto předsudků je neznalost nebo nezájem o biologické stárnutí. Propracováním programů zajišťujících informovanost o této problematice lze výrazně snížit tyto individuální zdroje ageismu. Mezi další zdroje na individuální úrovni patří frustrace a agrese (především u autoritářské osobnosti), hostilita vůči členům minority a selektivní vnímání.

Individuální zdroje předsudků bývají ovlivněny sociálním prostředím. V moderní společnosti ztrácejí senioři sociální status a společenskou prestiž, jelikož jsou zbavováni role „moudrosti a paměti rodu“. Poptávku po starší pracovní síle ovlivňuje i rozvoj technologií. Urbanizace a uznávání některých hodnot (výkon, pružnost) také starší populaci segreguje. Mezi kulturně ovlivněné zdroje ageismu patří jazyk, uznávané kulturní hodnoty, mediální kultura, umění, literatura. Významná je tak schopnost vložené stereotypy a předsudky dlouhou dobu replikovat a předávat z generace na generaci, čímž vznikají ustálené mýty. **(52)**

Proběhlo několik výzkumů na téma ageismus a nyní bych se ráda zmínila o jednom, který byl publikován v časopise *The Gerontologist* v roce 2001 a ve své publikaci o něm pojednává Vidovičová a Rabušič. **(52)** Respondenti ve věku 60-69let ze 37 % vypověděli, že se v poslední době setkali s věkově diferencovaným chováním. Respondenti ve věku 70+ se s věkovou diskriminací setkali v 55 % případů a pro 66 % respondentů bylo toto chování nepříjemné. Nejčastěji se ageistické stereotypy projevují dle zkušeností respondentů v

komunikaci: oslovení, zesměšňování, podceňování na základě věku. Z výzkumu plyne několik doporučení pro zmírnění projevů ageismu v naší společnosti a prevenci jeho rozvoje. Vytvořit společnost, kdy nebude učení, práce a odpočinek závislé na věku, ale budou se prolínat celým životním cyklem.

- Odstranit věkové bariéry všude tam, kde je to možné a účelné.
- Podporovat výzkum v oblasti sociální gerontologie a geriatry.
- Podporovat mezigenerační dialog.

Říká se, že každá mince má dvě strany, proto i problematika mezigeneračních vztahů má druhou stranu. Když se kolem sebe rozhlédnete, zjistíte, že úcta mladých ke starším se všeobecně vytrácí. Jaký podíl na tomto jevu nesou samotní senioři?

Mnoho mladých lidí má dojem, že senioři vystupují, jako by byli jenom chudáci a oběti, ať už stáří, nemocí nebo společností. Není tedy divu, že jsou pak tak vnímáni a že pojem stáří nebudí v ostatních lidech žádnou úctu. Bohužel, sami senioři si v tomto stěžování libují. Při rozhovoru se starým člověkem se dozvídáme, kolik a jaké neduhy ho trápí, jak nízký důchod dostává, jak je všechno drahé, jak bylo za starých dob lépe. Přímo i nepřímo všem lidem kolem sebe sdělují, že jsou chudí, slabí, ubozí a že potřebují péči. Tato představa působí i na vitální staré lidi, kteří si zachovali zdraví a chuť do života.

Tento obraz „negativního stáří“ je potřeba změnit, a to seniory samotnými. Je důležité, aby se snažili prezentovat sebe sama jinak, než jako člověka závislého na pomoci ostatních.

V současné době se projevuje trend behavioristického směru, a to v tom smyslu, jak se chovám, takový jsem. Pokud vystupuji jako neustále stěžující si člověk, který nemá peníze, nemá zdraví a chce, aby se o něho lidé starali, jsem vnímána jako chudák. A chudák si ničím úctu nezaslouží.

Starý člověk je ve společnosti představován jako oběť, které se musí pomáhat. I politici zastávají názor, že problematiku starých lidí a stárnoucí populace je možné řešit jen zvýšením důchodů a snížením věkové hranice k odchodu do důchodu. Popravdě řečeno, je řešení ekonomické situace snazší než snažit se o změnu celkového pohledu, představ a předsudků o seniorech. V záznamech z VII.konference Klubu UNESCO z 26.-27. dubna 1999 je zastáván názor, že příprava na třetí věk by měla začít již ve školních lavicích. Příprava na aktivní stáří, dobře vypadat, bavit se a nebýt izolován, to jsou hlavní body, které by měl zahrnovat život každého seniora nebo alespoň by se měl o toto pokoušet. (Svět seniorů, 1999) Mnoho starých lidí má nálepku „dementní“, jde však spíše o pomalost. Nám se pak jeví, že jsou myšlenkami, mluvou i činností mimo realitu, přitom jednoduše nestíhají myslet a konat s

takovou uspěchaností a rychlostí, jakou žije naše společnost. Možná by jejich pomalost mohla být pro nás impulsem, učit se od nich tolik „neuhánět“ a najít si víc času žít.

Senioři mají mnoho vzpomínek, ve kterých se začíná uplatňovat vzpomínkový optimismus. Jejich nasloucháním si můžeme uvědomit, že jejich svět, ve kterém vyrůstali, dospívali, zakládali rodiny a aktivně se podíleli na vytváření statků ve společnosti, byl zajímavý a můžeme si z něho vzít inspiraci při budování našeho světa. Můžeme si uvědomit, že náš svět není jediný možný k životu a nejlepší, že každá společnost s sebou nese dobré i špatné a že nikdy není pozdě na změnu.

„Má-li být prodloužení života jedince opravdu přínosem jemu i společnosti, je třeba najít pro staré lidi jakousi novou roli, změnit jejich image o sobě samých, změnit představu o stáří jako fázi, kdy člověk je jenom na penzi a kdy nemá co na práci a kdy je vlastně bez sociální role.“ (1)

Podle Kalvacha má současný starý člověk významnou roli ve společnosti a tou je dokázat, že i ve stáří je možné žít plným, smysluplným a krásným životem. Oni sami by se měli snažit prezentovat jako spokojení lidé, jelikož to bude působit nejen na ně samotné, ale i na jejich okolí a v závěru na celou společnost. Díky jejich přístupu by se mladí nebáli zestárnout a neměli by potřebu až příliš užívat každého dne. Na utváření kladného obrazu by se měli podílet i novináři, filmaři, politici a další profese ovlivňující veřejné mínění. (15)

Je často zdůrazňováno, že jsme stále nově utvářeni na těle i na duchu. Důkazy nacházíme v lidech, kteří například díky lehkému cvičení dokáží udělat takové pohyby, které by ještě před čtyřmi lety nezvládly nebo díky programům celoživotního učení mohou pomáhat vnoučatům s učením. Stáří může také přinášet moudrost, shovívavost a třeba i humor, tichost, schopnost vidět věci a lidi do hloubky, rozeznávat určitá pozitiva v samotě, nacházet smysl života i smrti. (36)

5. Mezigenerační rodinné vztahy

Z historických románů i učebnic, ale i z našeho současného života známe mnoho příkladů mezigeneračních konfliktů mezi dětmi a rodiči (spory o politiku firmy, spory o vládcovský trůn, o dědictví, spory o postoj k partnerovi, nevlastní matce, výchově dětí apod.). Mezigenerační konflikty existují ve všech kulturách. Mezigenerační vztahy mohou být ovlivněny jednak odlišným věkem a životní zkušeností rodičů a dětí, jednak jejich odlišnou

rolí v rodině (rodič – vychovatel, dítě – vychovávaný), jednak kulturními vzory a stereotypy. Stejně tak je ale vztah rodičů a dětí závislý na jejich osobních vlastnostech a přístupech. (27)

5.1 Odlišné způsoby vnímání různých generací

Každý člověk se vyvíjí individuálně, zároveň však prochází stejnými stadii vývoje lidského organismu od plodu přes novorozeně až po adolescenta a člověka v post produktivním věku. Tento vývoj neprobíhá u všech lidí ve stejném věku. I fyzicky každý dosahuje různých stadií biologického vývoje v různém věku, stejně jako v různém věku dospívá jeho osobnost. Víme však, že společně s biologickým vývojem organismu se vyvíjí také způsob vnímání člověka. Lidé v různém stadiu vývoje vnímání zcela jinak zpracovávají podněty ze svého okolí. Malé děti často opakují po svých vzorech, mladiství v pubertě naopak vzdorují autoritám apod. Malé děti vnímají spíše svými city (potřebují pocit bezpečí), ti starší spíše svým rozumem (potřebují racionální logické vysvětlení i za cenu nebezpečí). Malé děti spíše sledují, co se děje a ne, co se říká. Malé děti nejsou soběstačné, starší většinou ano. Když se tedy setká malé dítě a starší člověk, mohou se na stejnou skutečnosti dívat zcela jinak. Pro dítě může být důležitý prožitek okamžiku (dobrá zmrzlina), pro dospělého péče o budoucí zajištění domácnosti (pracovní schůzka). Dospělý má nad nesoběstačnými dětmi moc (poskytuje jim potravu, živí je, působí na ně svou výchovou, svým chováním). V každém stadiu potřebuje vyvíjející se dítě i dospělý jiný přístup. (25)

5.2 Vliv životní a historické zkušenosti

Každého člověka v životě ovlivňují jeho zkušenosti. Každý však vyrůstá ve více či méně odlišném prostředí než ten druhý (jiná výchova, jiná příroda, jiné zákony apod.). Určité skupiny lidí procházejí zvláštní životní zkušeností. Starší a mladší generace tedy nemají jen jiný náhled na svět díky odlišnému způsobu vnímání (psychologicky), ale také díky jiné historické zkušenosti, kterou prožívají (jiné prostředí, politické změny, mocenská situace atd.). Zásadní proměnou prochází člověk mezi 15. – 25. rokem života. V tomto období musí dělat zásadní životní rozhodnutí ohledně studia, práce, životního partnera. Proto i historické okolnosti, které ovlivňují tato jeho rozhodnutí, hrají velkou roli a dotvářejí tuto formativní životní zkušenost. (10)

5.3 Vztahy mezi generacemi

Vzhledem k tomu, že lidé různých generací vyrůstají v různých podmínkách, samozřejmě na základě toho vzniká mezi generacemi do jisté míry odlišná životní zkušenost, od které se odvíjejí odlišné názory, postoje, normy i hodnoty. Tak jako existují rozdíly mezi kulturami, existují i mezi generacemi, a to zejména proto, že se lidé různých generací pohybují v různé fázi svého životního cyklu – vnímají svět jinak, ale také prožili jinou dobu – vytvořili si jiné stereotypy apod. Často může mezi nimi docházet k nedorozuměním a konfliktům. Tyto konflikty mohou také souviset s jinou mírou moci, kterou mají jedni nad druhými (dítě je závislé na svých rodičích apod.). Co se o různých generacích v ČR říká, co se říká o starších generacích (od 45. roku věku výše) pozitivního, co negativního? Co se říká pozitivního o mladších generacích a co negativního? O starších se říká: Mají velkou životní zkušenost, jsou profesionálové ve svém oboru, dokáží řešit problémy, mají se poslouchat, ale také nejsou schopni se přizpůsobit, jsou často nemocní. O mladých zase často, že nemají dostatečnou zkušenost, že nejsou stálí, ale také že jsou přizpůsobiví, nakloněni novým řešením, že neposlouchají... Bez znalosti konkrétních jedinců však není možné říci, co více odpovídá skutečnosti. V různých kulturách se o různých generacích říkají různé věci... (29)

V rodinách i ve škole se v ČR často stává, že ti starší (rodiče, učitel) mají větší životní zkušenost, ale menší množství nových moderních informací, takže ti mladší často vědí z internetu více než ti starší, ale jen v určitém směru. Rodiče i učitelé se v dnešní prudce se vyvíjející době snaží předat svým dětem a žákům nejen informace, ale i svou transformovanou životní zkušenost, která tvoří výbavu především do osobního a sociálního života dítěte. Pokud se však rodič či učitel snaží předávat jen svou osobní zkušenost, jen svou historickou zkušenost, může se stát, že nebude odpovídat realitě, kterou nyní prožívá konkrétní dítě na základě svých zážitků ze společnosti, z kroužků, ze školy a nebude proto moci myšlenky rodiče, učitele pochopit. Mají-li si dvě generace porozumět, měla by ta starší předávat své zkušenosti tak, aby je mladší generace mohla využít. Mají-li se spolu dvě generace navzájem uctívat, měla by mladší generace brát ohledy na tu starší a vyslechnout ji. V některých kulturách je naprosto běžné, že děti, rodiče i prarodiče žijí pohromadě, mohou si tak více předávat v praxi své životní zkušenosti, intenzivněji spolu komunikují, mohou poznat význam existence toho druhého, přirozeně spolu žijí a konflikty, které mezi nimi vznikají, se řeší na místě. V jiných kulturách naopak starší a mladší generace navzájem příliš nevyužívají osobního kontaktu, předávání zkušeností se neděje prostřednictvím generací, ale spíše prostřednictvím neosobních médií (internet, televize apod.). (27)

5.4 Čas potřebný na změnu a generace

Každý z nás se s postupem času, svého věku, mění, a to jak fyzicky, tak psychicky, získává jinou životní zkušenost. Mladší si v určitých situacích neradi zvykají na to tradiční, starší zase v některých situacích neradi přijímají to nové. K tomu, aby člověk změnil sám sebe, je nejprve třeba, aby byl o této změně přesvědčený, aby prožil novou životní zkušenost, která by ho k takové změně přivedla. Co se stane, když člověk přijede do prostředí cizí země? Změní se? Zůstane stejný? Prostředí cizí kultury se mu může zdát nesrozumitelné, zkušenost, kterou zde získal, nemusí být podobná té, kterou získal ve své rodné zemi, ve svém známém společenském prostředí. K tomu, aby se dokázal jiné společnosti přizpůsobit, je zapotřebí čas. Čas na to, aby získal novou zkušenost v nové zemi a stačil ji zpracovat, stačil se přizpůsobit. Pokusili jste se někdy přesvědčit např. svoji babičku či dědečka o tom, aby se na věc dívali jinak, jako mladá generace? Podařilo se vám změnit jejich názor? Jak moc to bylo těžké? Při uvažování o jakékoli změně je velmi důležité myslet na čas, který je k ní třeba, na to, za jak dlouho se člověk opravdu může změnit, přizpůsobit se, nalézt nové cesty řešení. Odborníci dnes tvrdí, že na tak zásadní změnu, jakou je změna známého domácího prostředí v prostředí cizí, je třeba období dvou až tří generací. Když o někom říkáme, že je nepřizpůsobivý, zamysleli jsme se někdy nad tím, jak dlouho žije v novém prostředí? Je to opravdu období dvou až tří generací, aby se stihl přizpůsobit? **(41)**

2. Cíl práce

2.1 Cíl

Cílem této práce bude snaha odhalit, jaké jsou současné vztahy mezi mladými lidmi a seniory v regionu České Budějovice. Pokusím se zjistit, jaké jsou vzájemné vztahy, v čem a proč se liší. Výsledky by měli ukázat, jak vidí současnou situaci senioři a jak ji vidí mladí lidé. Výzkumem jsem se pokusila získat informace o postojích, názorech, zkušenostech a pocitech seniorů a mladé generace ze vzájemného setkávání a sebe prezentace seniorů v současné společnosti.

2.1.1 Hlavní výzkumná otázka

Hlavní výzkumná otázka zněla: Jaké jsou mezilidské vztahy mezi mladými lidmi a seniory v regionu České Budějovice?

2.1.2 Dílčí výzkumné otázky

1. Je mezi mladými lidmi a seniory respekt a úcta?
2. Jak se mění mezilidské vztahy v čase?
3. Jaké jsou nejčastější konflikty a třecí plochy mezi mladými lidmi a seniory?
4. Jak se vzájemně vidí mladí lidé a senioři?
5. Jak se dají měnit a ovlivňovat mezilidské vztahy?

3. Metodika

3.1 Použitá metoda

Pro získání potřebných informací a dat byl proveden kvalitativní výzkum. Byla použita metoda hloubkového interview neboli hloubkového rozhovoru. Tyto rozhovory byly provedeny za přítomnosti pouze jednoho respondenta a jednoho tazajícího. Při rozhovorech byly stanoveny obecné okruhy témat k rozhovoru. Trvání jednotlivých rozhovorů bylo v rozmezí třiceti až padesáti minut. Všechny rozhovory byly provedeny v soukromí jednotlivých dotazovaných. Výhodou použití této výzkumné metody je získání osobních a důvěrných informací. Výzkum probíhal během měsíců květen a červen 2009. Všechny rozhovory byly zaznamenávány na diktafon a následně pak doslovně přepsány. Výzkum se zaměřuje na postoje, názory, zkušenosti a pocity ze vzájemného setkávání seniorů a mladých lidí v současné společnosti.

3.2 Charakteristika zkoumaného souboru

Zkoumaný soubor tvořilo celkem 16 respondentů. První výzkumný vzorek zahrnuje 8 seniorů ve věku nad 70 let. Senioři byli záměrně vybraní tak, aby byli schopni porozumět mluvenému slovu, jeho významu a schopnosti ústně se vyjadřovat a adekvátně reagovat. Senioři byli vybráni na základě doporučení sociální pracovníce z Domova důchodců „U zlatého kohouta“ v Hluboké nad Vltavou. Domov důchodců poskytuje dvě pobytové služby: domov pro seniory a odlehčovací služby.

Druhým zkoumaným vzorkem je 8 mladých lidí ve věku mezi 20 a 25 lety. Tento vzorek byl vybrán náhodně v Českých Budějovicích a blízkém okolí.

4. Výsledky

Rozhovory s mladými lidmi

Rozhovor č. 1 – Adéla, 22 let

1. Jaká slova a pocity se vám vybaví, když se řekne senior?

Starý člověk. Na jednu stranu vidím hodnou, milou a starostlivou babičku a na druhou se mi vybaví staří a protivní lidé. Lidé řešící neustále důchod a to jak je ta dnešní doba strašně špatná.

2. Jaká slova a pocity se vám vybaví, když se řekne stáří?

Období před koncem lidského života, které čeká každého z nás. Vlastně při tom, kolik dneska umírá mladých lidí, bych měla říct spíš, doufejme, že čeká. Sice spousta mladých frajerů řekne, že se radši zastřelí, než aby byli starý, ale to se jim to teď říká...až na to dojde, tak budou rádi za každý další den. Stáří se dá prožít hezky - s partnerem, přáteli... Smutné je, když člověk těžce onemocní nebo zůstane sám. Když nemůže zbytek života prožít doma, ve svém prostředí, mezi rodinou a musí ležet v nemocnici nebo mu nezbude nic jiného, než jít do domova důchodců. I když domov důchodců není tak úplně nejhorší možnost... Starý člověk tam alespoň není sám, může si tam najít přátele a dělat dále své koníčky a zájmy.

3. Jaká slova a pocity se vám vybaví, když se řekne mladý člověk?

Mladý člověk? Já, moji kamarádi...volnost, zábava, celý život před námi.. Je to období hledání sám sebe, navozování partnerských vztahů, hledání přátel, zjištění toho, co nás baví a zajímá. Čemu se budeme chtít v budoucnu věnovat, kde žít, kým být.... Myslím, že v tomto období se člověk hodně mění a hledá odpovědi na spoustu otázek.

4. Myslíte si, že senioři mají zastaralé názory? Jaké?

No tak já myslím, že to je vážně hodně individuální. Kdejaká babička předčí nějakou třicítku jak ve vitalitě, energii, tak i v názorech. Bohužel ale u hodně starých lidí přetrvávají určité názory, které už dávno neplatí. Co mě teď tak napadá? Třeba tetování, piercing apod. Potetovaný člověk pro ně představuje vyvrhela, patřícího do kriminálu. No kdyby to platilo, tak při tom množství lidí s tetováním by vážně nestačily ani věznice. Dále mě napadá, že sexualita představuje pro hodně starých lidí tabu nepatřící na veřejnost

5. Jaký podle vás mají mladí lidé vztah k seniorům?

Tak to myslím, že se nedá jednoznačně říct. Řekla bych, že spíš dobrý, že se je snaží respektovat s tím, že taky jednou budou staří. Ale jsou i lidi, kteří k seniorům nemají

žádný respekt, úctu...Ono to je ale těžké, vezměte si častý příklad v autobuse. Mladý člověk pustí starého sednout, kolikrát ani nepoděkuje a ještě se tváří, že to je teda dost, že mu to konečně došlo. Nebo stará paní, která se hrne na to „svoje“ místo, i když jsou volná místa jinde.

6. Myslíte si, že mladí lidé respektují seniory?

Jo tak to už jsem vlastně řekla v předešlé otázce.....jak kdo.

7. Jaký vztah mají podle vás senioři k mladým lidem?

Tak babičky a dědečkové ke svým vnoučátkům určitě hezký. Ale jinak asi moc dobré mínění nemají. Nejspíš už zapomněli, jak se chovali, když byli mladí a tak teď zbytečně moralizují za věci, co dělali sami. Navíc dříve byla jiná doba, neměli tolik možností, co mají mladí lidé dnes. Věřím, že by se chovali úplně stejně, ne-li hůř.

8. Co je podle vás největší potřeba seniorů?

Asi předávat zkušenosti. Myslí si, že tím, že jsou staří a už toho hodně zažili, můžou radit druhým a předpokládají, že je ti druzí poslechnou. Což se obvykle nestává, protože skoro každý si na to svoje musí přijít sám. I když pak ve finále těm původním radám dá občas za pravdu. Co dál? Někteří mají potřebu dokazovat, že ještě nejsou tak staří a na spoustu věcí stačí. Čímž se občas přeceňují a pak jsou nešťastní z toho, že už třeba nezvládnou to, co dřív a že ten věk je opravdu většinou určitým způsobem limitující.

9. Myslíte si, že senioři jsou dobrým příkladem pro mladé lidi? V čem?

To je, jako kdybyste se mě zeptala, zda mohou být černoši příkladem pro bílé lidi. Jasně, že určitě někdo ano, ale i určitě někdo ne. I když to je vlastně potom taky příklad, ale odstrašující.

10. Dostala jste se někdy do konfliktu se seniorem? Jaký byl důvod?

Určitě. A to v typickém případě, když vám zarytě tvrdí nějakou pravdu, která pravdou vůbec není. Je to opravdu někdy hodně těžké. Tím, že si myslí, že věk jim dává moudrost a tím pádem i pravdu. Ale zase je všechny nemůžu házet do jednoho pytle. Určitě jsou i staří lidé, kteří si s vámi rádi popovídají, poslechnou si váš názor a možná vám i dají za pravdu.

11. Napadá vás nějaký způsob jak zlepšit vztahy mezi mladými lidmi a seniory?

A tak já si nemyslím, že jsou zase až tak špatné. A jestli by šli zlepšit? Důležitá je hlavně tolerance ...

12. Myslíte si, že před dvaceti lety byly vztahy jiné? V čem?

Určitě byli jiní. Mladí lidé si dříve ke starým nedovolili tak otevřeně všechno to, co dneska. Asi si většinu věcí podobným způsobem mysleli, ale nedovolili si projevit všechny své názory a pocity na veřejnosti. Myslím, že byli vychováváni k většímu respektu a úctě ke stáří.

13. Jak byste popsala změnu ve vztazích mezi mladými lidmi dnes a před dvaceti lety?

Na jednu stranu si myslím, že se baví dnes o více tématech než dříve. Vztahy, že jsou otevřenější. Naopak jsou ale mladí ke starým více drzejší a sprostější.

14. Jak se domníváte, že se budou vztahy mezi mladými lidmi a seniory měnit do budoucnosti?

Já myslím, že to bude pořád o tom stejném, protože rodiče sice říkají, že nechtějí být jako jejich rodiče, ale pak po chvíli zjistí, že dělají ty samé věci. Nebo i když je třeba dělat nebudou, tak ale zase budou dělat jiné věci, které budou jejich dětem vadit a tak to bude pořád dokola.

15. Kdybyste mohla něco vzkázat současným seniorům, co byste jim řekla?

Tak to bych jim řekla, že taky byli mladí a kdyby byli mladí teď, nebyli by jiní.

Rozhovor č. 2 – Eva, 21 let

1. Jaká slova a pocity se vám vybaví, když se řekne senior?

Vybaví se mi starý člověk. Někteří mohou být aktivní a užívají si života, někteří už jsou nemohoucí nebo otráveni životem. Podle toho bývají někteří milí a usměvaví, někteří mrzutí a nevrlí. Dále se mi vybaví seniorské kluby či univerzita třetího věku, kde se senioři mohou naučit novým věcem, věnovat se zálibám, na které zatím neměli v životě čas.

2. Jaká slova a pocity se vám vybaví, když se řekne stáří?

Pro někoho může být stáří konec života a pro někoho to znamená víc času na sebe a své koníčky. Také si myslím, že slovo stáří je hodně relativní. Někdo může být starý ve třiceti a někdo je ještě v padesáti mladý. Samozřejmě také záleží na zdravotním stavu. Když je starý člověk relativně zdravý, moc ho nic nebolí, může prožívat radostné stáří. Taky je důležitá rodina. Jestli nějakou má, jestli ho mají rádi, navštěvují ho... Ani ve stáří by člověk neměl být sám. Až já budu stará, doufám, že kolem sebe budu mít spoustu lidí, budu zdravá a budu moci cestovat.

3. Jaká slova a pocity se vám vybaví, když se řekne mladý člověk?

Energie, plány do života, naděje na krásný život a zároveň strach z budoucnosti, láska, víra v sama sebe... Mladý člověk má téměř celý život před sebou. Někteří se chtějí jen bavit, jiní budují kariéru nebo je pro ně důležitý rodinný život. Také se mi vybaví všechny moderní vymoženosti dnešní doby jako jsou počítače, mobily, kuchyňské roboty a další. Dnešní mladý člověk si už obvykle nedokáže život bez těchto vymožeností představit.

4. Myslíte si, že senioři mají zastaralé názory? Jaké?

Nemůžu obecně říct, že by měli všichni senioři zastaralé názory. Jsou senioři, kteří se snaží „jít s dobou“ a senioři, kteří lpí na starých rádech. Myslím si, že většině seniorům se nelíbí, když se mladí lidé líbají a objímají na veřejnosti. Za jejich mládí patřili intimnosti do soukromí. Obecně si myslím, že dnešní otevřenost v sexuálních otázkách jim vadí.

5. Jaký podle vás mají mladí lidé vztah k seniorům?

Myslím si, že se mladí lidé o seniory příliš nezajímají. Obecně jim vadí, když se jim senioři snaží radit a pletou se jim do života. Ale mladí lidé si potřebují na všechno přijít sami, radši udělají chybu, než by se řídili radami. Také si myslím, že pro spoustu mladých znamená starý zároveň senilní.

6. Myslíte si, že mladí lidé respektují seniory?

Nemyslím si, že by mladí lidé seniory respektovali. Co se týká vlastních prarodičů, člověk jim obvykle prokazuje úctu, ale nikoliv respekt. Často se s nimi dohadujeme a považujeme je za neschopné reálně posoudit situaci právě proto, že dnešní doba je jiná, než ve které vyrůstali oni. Co se týká cizích seniorů, často si ani respekt nezaslouží, ale většinou se k nim mladí chovají slušně.

7. Jaký vztah mají podle vás senioři k mladým lidem?

To nedokážu objektivně posoudit, ale mohla bych popsat vztah mých prarodičů k vnoučatům. Dědové se snaží dávat nám rady do života, snaží se nás vychovávat a vzdělávat. Babičky jsou na nás zase o něco hodnější než rodiče, finančně nás podporují a jsou to vrby, u kterých se můžeme vypovídat. Ale když mluví o mladých lidech, které potkávají ve městě, často si stěžují na to, že to s tou mládeží je čím dál horší. Oblékají se vyzývavě, chovají se drze a neslušně, nedělají nic, jen se poflakují...

8. Co je podle vás největší potřeba seniorů?

Myslím si, že největší potřebou seniorů je mít s kým mluvit. Většina seniorů, kromě těch, co žijí v domově důchodců, žije sama. Proto jsou vděční za každou možnost s někým se pobavit. Na druhou stranu jsou zvyklí na svůj klid a pořádek, proto mají

nejradši krátké návštěvy, po kterých si můžou odpočnout. Třeba moje babička je nadšená, když přijdu na chvíli na návštěvu, ale kdybych u ní měla zůstat třeba na několik dnů, už by jí to vyčerpávalo a mohla bych ji obtěžovat.

9. Myslíte si, že senioři jsou dobrým příkladem pro mladé lidi? V čem?

Ani bych neřekla. Jediný, co mě napadá, je, že bývají skromnější. Prožili dobu, kdy byl nedostatek často i základních potřeb, proto si lépe vystačí i s málem. Také si víc váží věcí, nevadí jim, že jsou staré a opotřebované, hlavně, že je mají. Jenže při dnešním spotřebním průmyslu už ani tato krásná vlastnost není příliš nutná. Jinak mě nenapadá nic, z čeho bych si mohla vzít u seniorů příklad.

10. Dostal/a jste se někdy do konfliktu se seniorem? Jaký byl důvod?

Konfliktům s cizími seniory se spíše vyhýbám, myslím si, že dohadovat se s nimi nemá význam. Občas se ale dostanu do konfliktu se svojí babičkou, která se mi neustále snaží radit. Co mám jíst, jak se mám či nemám oblékat, co mám dělat se životem...Například nedávno jsme se bavili o tm, co budu dělat po škole, ačkoli já ještě nevím, co chci dělat a řešit to zatím nechci. Samozřejmě jsme se pohádali, protože babička mě nejdřív zatačila do konverzace o věcech, o kterých jsem se bavit nechtěla a ještě po mně chtěla, abych souhlasila s jejími, pro mě nesmyslnými názory.

11. Napadá vás nějaký způsob jak zlepšit vztahy mezi mladými lidmi a seniory?

Možná by pomohlo, kdyby spolu trávili víc času, víc si spolu povídali a snažili se navzájem pochopit. Jenže to by lidé museli především chtít a museli by chtít obě strany. Znamenalo by to velkou snahu a především toleranci. A té je bohužel mezi lidmi velmi málo.

12. Myslíte si, že před dvaceti lety byly vztahy jiné? V čem?

Ano, myslím si, že určitě byly. Lidé měli ke starším lidem větší respekt a úctu, odmala se děti učili, že starším lidem se neodporuje, mají se poslouchat a má se jim pomáhat. Myslím si, že dnes už tento aspekt ve výchově pomalu odpadá, proto jsou mladí na starší klidně drzí.

13. Jak byste popsala změnu ve vztazích mezi mladými lidmi dnes a před dvaceti lety?

Před dvaceti lety se lidé víc starali o své rodiče a prarodiče. Často spolu žili v jednom bytě a když už byl rodič neschopný postarat se o sebe sám, starali se o něj právě jeho děti nebo vnoučata. V dnešní době se preferuje umisťovat staré lidi do domovů důchodců. Tím se mohou vztahy zlepšit (pokud s tím senior souhlasí) nebo zhoršit (pokud je senior proti). Každopádně jsou odlišné než v minulosti.

14. Jak se domníváte, že se budou vztahy mezi mladými lidmi a seniory měnit do budoucnosti?

Mám obavu, že se vztahy mezi mladými a starými budou spíš zhoršovat. Doba je stále víc uspěchaná, lidi na sebe budou mít ještě méně času než mají dnes a když spolu nebudou, nebudou si moct povídat a snažit si porozumět, nemůžou se vztahy mezi nimi zlepšovat. Myslím si, že bude pořád víc převládat lhostejnost a bude růst bariéra mezi nimi. Napomáhat tomu budou i všechny pečovatelské ústavy, ve kterých jsou vlastně senioři od mladých separovaní.

15. Kdybyste mohla něco vzkázat současným seniorům, co byste jim řekla?

Asi bych jim vzkázala, ať se víc snaží pochopit dnešní dobu a tím i dnešní mladé lidi. Aby si uvědomili, že to co bylo správné v jejich době, už nemusí být správné dnes a to, co byl v minulosti velký hřích, je prostě dneska normální. Doba se mění a lidi s ní. Také aby si uvědomili, že když jsou staří, neznamená to, že nemusí být slušní k ostatním lidem, že pokud něco chtějí, mají si o to požádat a ne si to hrubě vynucovat. A že by naopak měli svou moudrostí stáří jít příkladem nám všem.

Rozhovor č. 3 – Magda, 22 let

1. Jaká slova a pocity se vám vybaví, když se řekne senior?

Spousta pozitivního, ale i negativního. Náladovost, hádavost, konzervativní přístup k pokroku, zatrpkllost, spousta pesimismu, nedůvěra, hledání problémů v banálních věcech, stále nemístné poučování mladších, vnucování dávných zvyklostí, ale na druhou stranu spousta moudrostí a zkušeností, které během svého života postupně nabyli a snaží se šířit dál.

2. Jaká slova a pocity se vám vybaví, když se řekne stáří?

Z pohledu člověka neobtěžkaného dlouholetou prací ve mně slovo stáří vzbuzuje životní stav, kterému bych se chtěla vyhnout. Nejde o nic jiného než o postupnou ztrátu možnosti jak se dál vyvíjet a být prospěšný. Neustálé otázky na téma život a smrt reprodukované na veřejnosti by nejednomu zkazily zbytek dne. Na druhou stranu pro mě stáří znamená konečně zasloužený odpočinek po letech práce. Já osobně ve svém věku stáří ještě neřeším. Je to prostě etapa života, stejně jako mládí a střední věk, která potká každého z nás. Respektive můžeme být rádi, že potká a že se stáří vůbec dožijeme.

3. Jaká slova a pocity se vám vybaví, když se řekne mladý člověk?

Je sporné, do kolika let se člověk může považovat za mladého. Mladým je studující člověk, který je závislý na svých rodičích. Jeho život je relativně jednoduchý. Někteří mladí doslova vysávají rodiče od peněz a zkušeností, aby svého budoucího životního cíle dosáhli snadno a rychleji. Takto jednodušší život mají samozřejmě ti, kteří jsou většinou pod křídly svých obětavých rodičů. Ti se jim snaží pomoci, jak to jen jde, radou, porozuměním i finančním zázemím. Další etapou mladého člověka je pracovní život. V tuto chvíli začínají starosti. Jistá finanční podpora rodičů se přiblížila nule a mladý člověk s bezstarostným životem je vhozen do reálného života. Po určité době vybudování si pozice ve světě, nastává další etapa mládí a tím je budování rodiny a rodinného zázemí. Ještě pořád považují člověka za mladého. S přibývajícými zkušenostmi, starostmi, radostmi, s růstem dětí, s další a další viditelnou vráskou se mladý člověk přehoupne do etapy středního věku, ani neví jak...

4. Myslíte si, že senioři mají zastaralé názory? Jaké?

Názor na věc je podmíněn nějakou dřívější dobovou zkušeností. Jestliže tato zkušenost byla nabyta v době, kdy vše nové je dnes již staré, zastaralé či změněné, může se názor jevit jako zastaralý. Tady často slyším od babičky věty ve formě jakéhosi poučování – „ Za nás to tak nebyvalo...., Za nás se to dělalo jinak....“ Ještě by stačilo dodat: „A dělej to taky tak...“ a mnoho dalších. Často nadávají, jak je zničena příroda, jak je ten život až moc technický. Přitom mi ukažte jediného seniora, který nebude mít doma telefon, mobil či kolikrát i počítač. Nebude chodit na nákup do supermarketu, ale zůstane věrný malému konzumu s jednou tak vyššími cenami. Málokterý. Život se modernizuje a senioři by ho tak měli přijmout. Když chtějí mít zastaralé názory a poučovat tím ostatní a nadávat na modernizaci, tak ať se zamyslí, v čem nynější život mají jednodušší...

5. Jaký podle vás mají mladí lidé vztah k seniorům?

Myslím si, že vztah mladých k seniorům záleží na mentalitě a hlavně na výchově. Probudí-li rodič v mladých úctu ke starším, lze očekávat pozitivní efekt. V opačném případě záleží na charakteru jedince. V dnešní době bych se přikláněla k názoru, že se mladí snaží vycházet se staršími.

6. Myslíte si, že mladí lidé respektují seniory?

Převážná většina starších se snaží ovlivňovat mladé výchovnými metodami, pocházejícími z doby, ve které vyrůstali. Mladí často poznají, že jde o archaické zvyklosti, a tak dají raději přednost něčemu jinému. Každopádně některé názory seniorů jsou samozřejmě oprávněné a vzniklé na základě několikaletých zkušeností. Ale myslím si, že mladí lidé

nedávají najevo svůj nesouhlas vůči seniorům tak razantně najevo, jako právě senioři vůči nám, mladým. Přeci jen máme zachován určitý respekt a úctu.

7. Jaký vztah mají podle vás senioři k mladým lidem?

Vcelku negativní. Myslím si, že kvůli občasnému nerespektování seniorů se vyvinul špatný vztah mezi těmito dvěma skupinami. Někdy mi připadá, že senioři berou stáří jako handicap a jakoby nám mladým záviděli to, co již dlouhou dobu nemohou. Jejich celkový pesimistický pohled na zbytek života je separuje do skupiny lidí, kteří se straní ostatním a dávají tak najevo svojí odtazitost.

8. Co je podle vás největší potřeba seniorů?

Pocit porozumění, pochopení, rodina a hlavně zdraví. Problematika zdravotního stavu je asi nejčastějším tématem a být zdravý asi nejčastějším přáním.

9. Myslíte si, že senioři jsou dobrým příkladem pro mladé lidi? V čem?

Určitě ti, kteří ve svém životě dokázali svou tvůrčí činností oslovit nadšence. Příklady neboli vzory pro mladé lidi bych hledala v mladší věkové kategorii, než jsou senioři, v kategorii našich rodičů. Samozřejmě jak zmiňuji již poněkolikráté, jsou výjimky a ty potvrzují pravidlo. Příkladem pro mne může být vynikající a stále něco objevující vědec, výborný lékař, který se ani nemůže bránit pokrokům, zasloužilí umělci – je nepočítaně vynikajících starých herců, od kterých by se ti mladí měli učit, a mnoho dalších.

10. Dostala jste se někdy do konfliktu se seniorem? Jaký byl důvod?

Řekla bych, že k nejčastějším konfliktům se staršími lidmi dochází v MHD. Tady se domáhají sednout na nejbližší obsazené místo jejich nástupu, i přesto, že zbytek autobusu je prázdný. To přeháním, toto udělají jen opravdu zarputilí a na první pohled životem nespokojení jedinci, kterým je lepší se vyhnout. Drtivá většina neváhá a zaujme první volné místo. Jinak dříve jsem neměla problém staršího člověka pustit sednout. Přeci jen, já se na nohách udržím lépe než-li oni. Ovšem k naprosté nepřičetnosti mě dohánějí senioři u jakéhokoli lékaře. Důchodci jsou prostě všude! Když jsem začala pracovat, tak samozřejmě propustku v práci dostanete na určitou chvíli a hlavně tam spěcháte zpátky, protože práce nepočká. Svoji obvodní lékařku už naštěstí navštěvuji jen spoře a to kvůli receptům. Tak si vždy dovolím den předem ji zavolat, aby mi recept připravila. Není tomu dlouho, co jsem celá uříčená vlétla do čekárny a zamířila rovnou ke dveřím ordinace a dovolila si zaklepat. V tu chvíli se ozvalo i na mé uši příliš hlučné šeptání, že kdyby si tohle udělal každý, tak oni tam sedí do oběda apod. Můj ignoranci vyznařující výraz, tedy spíše úsměv, stylem dnes mě prostě nevytočíte, je doháněl k šílenství. Prostě si usmysleli, že dnes si na někom konečně zlost vybijí. V tu chvíli se jeden – předtím mírumilovně

vypadající děda – zvedl a začal mi mávat před nosem holí, s tím, že „Tohle si tedy ty slečinko dovolovat nebudeš, takhle drze předbíhat staré lidi!“ No a konflikt byl na světě. Raději nebudu dále popisovat, jak to dopadlo.

11. Napadá vás nějaký způsob jak zlepšit vztahy mezi mladými lidmi a seniory?

Podle mě jde hlavně o výchovu. Pokud mají mí rodiče úctu ke starším, řeklo by se, že logicky ji budu mít i já. Půjdu mi příkladem, jako já půjdu příkladem svým dětem. Samozřejmě jsme zase u těch výjimek...Když někteří lidé jsou schopni lhát, krást, podvádět či zabíjet, těžko jim budete do hlavy vštěpovat, pro ně tak triviální věc, vztah se seniory. To pro mě znamená začít s úctou už v dětství, dobře se chovat ke svým prarodičům. Pak pokračovat ve škole například zapojením do občanské výuky chování ke starším lidem. Jenže někdy je těžké mít za každou cenu úctu ke starším, když oni se nechovají adekvátně k nám. Mladí jsou u většiny seniorů zařazeny mezi nevychované a změnit jejich názor, je jako házet klacky do lesa.

12. Myslíte si, že před dvaceti lety byly vztahy jiné? V čem?

Určitě ano. Jiná doba, jiný režim, jiná pravidla, více pochopení, více úcty. Vztahy mezi lidmi byly jiné před dvaceti lety, před čtyřiceti, šedesáti... Vše kolem nás se mění, je tudíž pochopitelné, že vztahy lidí se budou měnit i nadále. Jestli k horšímu či lepšímu je těžké soudit. Spíše bych se přikláněla bohužel k té první variantě.

13. Jak byste popsala změnu ve vztazích mezi mladými lidmi dnes a před dvaceti lety?

Lidé si dříve více navzájem pomáhali.

14. Jak se domníváte, že se budou vztahy mezi mladými lidmi a seniory měnit do budoucnosti?

Myslím si, tedy spíše doufám, že v rámci lepší informovanosti skrz média a v rámci větších možností edukace o této problematice se vztahy mezi lidmi všech věkových skupin změni ještě k lepšímu.

15. Kdybyste mohla něco vzkázat současným seniorům, co byste jim řekla?

Buďte k nám shovívaví, také jste byli mladí.

Rozhovor č. 4 – Tereza, 21 let

1. Jaká slova a pocity se vám vybaví, když se řekne senior?

Osobně se mi vybaví slova jako stáří, vrásky a bílé vlasy - představuji si babičku. Ale také nemoci a berle, to když si představím, jak se staří lidé obtížně pohybují a jaké všechny nemoci je trápí. Z pocitů mě napadá především laskavost a obětavost a to opět díky babičkám. Také nervozita a nepřijemnost, a to mě napadá na základě toho, že

staří lidé mládež odsuzují za maličkosti, jako je třeba poslech hlasité hudby a jiný životní styl.

2. Jaká slova a pocity se vám vybaví, když se řekne stáří?

Mě se vybaví velké množství nemocí, na který si všichni staří lidé stěžují. Jako příklad bych uvedla strýčka, kterému je 80 let a který se o nemocech dokáže bavit celé hodiny. Také skleróza, ale v pozitivním slova smyslu. Příkladem je babička, která je roztomile legrační, jak už začíná pomalu zapomínat. A dalším slovem bude smrt, o které staří lidé rádi mluví a někdy mám pocit, jako kdyby se jí nemohli ani dočkat.

3. Jaká slova a pocity se vám vybaví, když se řekne mladý člověk?

Nevázanost, veselost, zábava, tvrdohlavost, životní omezenost - příklad uvádím na sobě a svém okolí. Mladí lidé se chtějí bavit, zábava je pro ně vším, tudíž často nedomyšlíme její důsledky. A z toho plyne ta životní omezenost, jelikož svět mladých se většinou točí kolem několika oblíbených hospod.

4. Myslíte si, že senioři mají zastaralé názory? Jaké?

Někteří určitě ano, ale ze své zkušenosti nemůžu soudit. Kromě pár komentářů, které člověk zaslechne na adresu svého oblečení. Zvláště u holek, komentáře typu: takový výstřih, vždyť je jak nahá, a ta krátká sukně, to by mohla jít rovnou bez ní. Pokud se podívám na svoje babičky, jsou naopak moderní, říkají, že mládí se má bavit. V podstatě jim nevadí ponocování, ani výrazně obarvené vlasy či výstřední oblečení.

5. Jaký podle vás mají mladí lidé vztah k seniorům?

Hodně mladých lidí, má své prarodiče jako zdroj kapesného. Další věcí je, že mladí lidé je nemají rádi v situacích, kdy ráno chvátají do školy a dopravní prostředky jsou plné, nedá se dýchat a ještě nastoupí řádka seniorů, které je třeba pustit sednout. Taky bych řekla, že dnešní mládeži chybí jakákoliv úcta, dokáží seniorům v klidu odporovat, dohadovat se s nimi a často si nechodí pro sprosté slovo daleko.

6. Myslíte si, že mladí lidé respektují seniory?

Neřekla bych. Ostatně senioři si to často za své nemístné poznámky a sekýrování nezaslouží. Nemyslím konkrétně své prarodiče, ale takové ty důchodce někde ve městě, kteří si otvírají pusy na mladé lidi, které ani neznají.

7. Jaký vztah mají podle vás senioři k mladým lidem?

Myslím si, že seniorům přijde mládež nevychovaná a že se jen flákají. Jinak je to samozřejmě v rámci rodiny, kdy senioři své děti a vnuky vychvalují a jsou na ně náležitě hrdí. Aspoň tak je to u nás v rodině.

8. Co je podle vás největší potřeba seniorů?

Myslím si, že je to především rodina, aspoň ten pocit, že na ně děti nezapomněly. U nás jsme s babičkou neustále ve styku, pravidelně si voláme. Další věcí budou léky, které potřebují na své nejrůznější nemoci. Prášky a doktoři slouží jako téma dlouhých hovorů, které občas mezi seniory vyslechnu někde v dopravním prostředku. A taky společnost, myslím, že senioři potřebují mít kamarády ve svém věku. Příkladem bude opět babička, která se pravidelně setkává se svými kamarádkami, chodí spolu do divadla a na výlety.

9. Myslíte si, že senioři jsou dobrým příkladem pro mladé lidi? V čem?

Na tuto otázku nejsem schopná odpovědět. Myslím si, že mladí si berou příklad maximálně ze svých rodičů, pokud vůbec. Ale neřekla bych, že si bereme příklad ze seniorů. Osobně bych řekla, že seniory spíše přehlízíme, než abychom si z nich brali příklad.

10. Dostala jste se někdy do konfliktu se seniorem? Jaký byl důvod?

Osobně jsem se nedostala a viděla jsem konflikt v tramvaji. Mladá holčička si zavazovala tkaničku na botě a byla ohnutá. Tramvaj šel nějaký senior a než aby udělal půl krok a holčičku obešel, tak jí začal mlátit hůlkou. Dalším častým problémem, který dokáže mladé lidi naštvat, je automatika, s jakou senioři mladým tykají.

11. Napadá vás nějaký způsob jak zlepšit vztahy mezi mladými lidmi a seniory?

Osobně si myslím, že samo od sebe to nejde. Vztahy mladých vůči seniorům jsou dány hodnotami, které v sobě má každý člověk a které byly dány výchovou.

12. Myslíte si, že před dvaceti lety byly vztahy jiné? V čem?

Nevím. Určitým rozdílem bylo, že rodiny často bydlely v jednom bytě se svými prarodiči. Tudíž možná byla k seniorům větší úcta. Ale zároveň si myslím, že komunikační problémy tam byly taky. Mladí si taky nechtěli nechat mluvit do svého života, taky chtěli volnost a rychle se odstěhovat.

13. Jak byste popsala změnu ve vztazích mezi mladými lidmi dnes a před dvaceti lety?

Myslím si, že žádná zásadní změna neproběhla, 20 let není zase tak dlouhá doba.

14. Jak se domníváte, že se budou vztahy mezi mladými lidmi a seniory měnit do budoucnosti?

Myslím si, že k žádné větší změně nedojde. Je sice pravda, že z našich rodičů asi budou jiní senioři, než jak vidíme své dnešní prarodiče, ale zároveň naše děti budou také jiní než jací jsme dnes my. Myslím, že komunikační problémy budou zachovány,

senioři budou mít pocit, že ze své životní zkušenosti můžou mládí komandovat a mládí bude mít svoji hlavu a své názory, do kterých se nebude chtít nechat mluvit.

15. Kdybyste mohla něco vzkázat současným seniorům, co byste jim řekla?

Že mládí není tak špatný, jak to vypadá a jak se jim to zdá. A že i oni by občas měly zavzpomínat, jaký to bylo, když byli mladí. Že i oni si chtěli v mládí užívat a blbnout, tak jako dnes my. A možná proto by pro mladé lidi měli mít větší pochopení.

A taky bych jim vzkázala, že za komunistů opravdu lépe nebylo...

Rozhovor č. 5 – Jiří, 22 let

1. Jaká slova a pocity se vám vybaví, když se řekne senior?

Člověk, který žije v představě, že za jeho mládí bylo všechno lepší. Že mu nikdo nevěnuje tolik času, kolik by si zasloužil a tolik úcty kolik si myslí, že má dostat. Člověk, který má sice životní zkušenost, ale už si nepamatuje, že ji získal sám a snaží se nám ji za každou cenu vnutit. Člověk, který si myslí, že jeho věk mu dává „absolutní“ přednost na silnici, na chodníku, v autobuse, v obchodě, zkrátka všude.

2. Jaká slova a pocity se vám vybaví, když se řekne stáří?

Doba, kdy budu nejspíš potřebovat pomoc. Doba, kdy se mi bude zdát, že už nic není jako dřív a lepší už to nebude. Doba, kdy nejspíš budu u lékaře víc než doma. Samota a umírající přátelé. Chybějící společnost. A doba, kdy mi tělo bude přestávat sloužit.

3. Jaká slova a pocity se vám vybaví, když se řekne mladý člověk?

Žádné velké starosti, žádná velká zodpovědnost – toho si užiji až budu chodit do páce a mít rodinu až dost. Taky spousta kamarádů a akcí, spousty volna a zábavy. Možnost dělat to, co mě baví, sporty, koníčky. Nemít žádné závazky.

4. Myslíte si, že senioři mají zastaralé názory? Jaké?

Na většinu dnešních věcí určitě ano. Mnoha moderním věcem nerozumí, je to pro ně nové a za jejich mládí to nebylo, proto nechápou, co na tom my mladí vidíme. Bez vymožeností to taky šlo, ne? Třeba pošta a e-mail, na stroji se píše stejně jako na počítači, tak v čem je e-mail lepší?

5. Jaký podle vás mají mladí lidé vztah k seniorům?

Nejspíš jak kdo a jak kdy. V naší rodině nás vedli k respektování babiček a dědečků, ale znám lidi, kteří se na ně dívají jako na blížící se nepříjemnost a člověka, který by mohl vyprovokovat konflikt. Taky se na ně hodně mladých dívá jako na toho, kdo je zdržuje na cestě kamkoliv, k lékaři do města nebo jenom po chodníku. On takový

čtyřčlenný gang důchodců vášnivě diskutující o nejnižší ceně za rohlík uprostřed ulice, její průchodnost opravdu nezlepší.

6. Myslíte si, že mladí lidé respektují seniory?

Spíš ne, jenomže to je důsledek doby a výchovy. Když mladé k úctě ke starým nikdo moc nevede, tak je nejspíš respektovat nebudou. Ono se těžko respektuje někoho, kdo se chová jako hulvát a bohužel takových důchodců přibývá.

7. Jaký vztah mají podle vás senioři k mladým lidem?

Mají tendence nás mladé poučovat a mentorovat. Chtějí, abychom byli jako oni, když byli mladí. Takže pocit seniorů, že načerpané životní zkušenosti předají svým vnukům asi vede k nelibosti mladých. Dalším aspektem vztahu seniorů k mladým je pocit, že je musí ochraňovat, tak jak se to dělo za jejich mládí, jenomže mi přijde, že o to už nikdo z mladých moc nestojí.

8. Co je podle vás největší potřeba seniorů?

Nejspíš zvýšení důchodu, protože se tato fráze ozývá skoro ze všech stran. Nebo možná návrat starých pořádků, protože se měli lépe. Další potřebou je asi lékař, aby si měli s kým popovídat a z toho vyplývá, že jim tedy nutně musí scházet společnost.

9. Myslíte si, že senioři jsou dobrým příkladem pro mladé lidi? V čem?

Tak třeba můj děda, pán, kterého si váží celé město, je velmi dobrý příklad. Dělal dvacet pět let kronikáře, byl váženým učitelem, měl spoustu koníčků, kde si ho lidé vážili. Závodil s holuby a vyhrával. Byl džentlmen a každý se s ním rád zastavil na popovídání. Chtěl bych jednou dopadnout jako děda, aby si mě všichni vážili a respektovali mě tak jako jeho.

10. Dostal jste se někdy do konfliktu se seniorem? Jaký byl důvod?

Rozhodně, moje babička se mě v mých devatenácti letech snažila vychovávat a dávat mi rady do partnerského života. To se mi tedy rozhodně nelíbilo a dal jsem jí to najevo. Dneska si nejsem jistý, jestli to bylo nezbytně nutné, protože by na mém postoji stejně nic nezměnila. Občas moc nerozumím důchodcům, proč musí být všude první, když mají na vybavení svých záležitostí celý den. A z toho asi pramení spousta ranních sporů v městské dopravě. S těmi, naštěstí nemám moc vlastních zkušeností.

11. Napadá vás nějaký způsob jak zlepšit vztahy mezi mladými lidmi a seniory?

Možná by si měli víc povídat, možná by měli rodiče vést děti k respektu vůči starým a naopak senioři by si měli uvědomit jak se jim líbilo, když je rodiče a prarodiče zahrnovali svými životními zkušenostmi a poznatky. Potom by se nejspíš vztahy měli tendenci zlepšit.

12. Myslíte si, že před dvaceti lety byly vztahy jiné? V čem?

Tak to rozhodně, dřív by si nikdo nedovolil nepozdravit staršího nebo mu náležitě neprojevit úctu. Dneska už to tak rozhodně není, mladí nejspíš berou důchodce jako člověka, který si myslí, že má patent na rozum a musí to dávat všem kolem sebe na vědomí. Takže vztahy se rozhodně změnily.

13. Jak byste popsal změnu ve vztazích mezi mladými lidmi dnes a před dvaceti lety?

Dřív byl hlavou rodiny nejstarší muž a nešlo s tím nic dělat, to co řekl bylo neměnné. Dneska už je většina dvacetiletých, řekněme nezávislých na rozhodování dědečka. Myslím si, že dneska už je vztah mezi mladými a seniory velmi volný a respektují se více jako dva rovnocenní, než jak to bylo za našich babiček, kdy starší měl poslední slovo a mladým nezbylo než je respektovat.

14. Jak se domníváte, že se budou vztahy mezi mladými lidmi a seniory měnit do budoucnosti?

Mladí budou chtít víc nezávislosti a staří jim ji nebudou chtít poskytnout. Staří si budou chtít udržet svůj životní standard, ale mladí jim ho nezaplatí, tedy pokud nebudou mít štěstí na členy své rodiny. Takže si myslím, že vztahy se pomalu, ale jistě přiostrčí a znepríjemní.

15. Kdybyste mohl něco vzkázat současným seniorům, co byste jim řekl?

Aby se smířili se skutečností, že lepší už to nebude, že se staré a „lepší“ časy nevrátí a žít přítomností zjednodušuje život.

Rozhovor č. 5 – Tomáš, 20 let

1. Jaká slova a pocity se vám vybaví, když se řekne senior?

Při slově senior se mi vybaví určitě pojmy jako například starý člověk, životní zkušenosti a vrchol života. Z pocitů určitě úcta, uvědomění si rychlosti, s jakou život plyne a asi také vlastní smrtelnost.

2. Jaká slova a pocity se vám vybaví, když se řekne stáří?

Slova a fráze jako koncové životní období, pozdní věk a důchodové období. Z pocitů mě napadají uvědomění si vlastní smrtelnosti, strach ze smrti, ale také úcta ke staří a starým lidem.

3. Jaká slova a pocity se vám vybaví, když se řekne mladý člověk?

Vybaví se mi slova jako energie, síla, elán, růst, Z pocitů porozumění, sounáležitost, radost, láska.

4. Myslíte si, že senioři mají zastaralé názory? Jaké?

Jak v čem. Co se týče vztahů, tak určitě. Například na dlouhodobé soužití páru bez svatby, nebo na věk, ve kterém si dnes mladí lidé poprvé najdou partnera či mají poprvé sexuální poměr. Dále názory na užitečnost počítačů a moderní techniky. Za jejich mládí tyto pomůcky v práci či životě nebyly a dle názoru některých seniorů to bez nich zvládli.

5. Jaký podle vás mají mladí lidé vztah k seniorům?

To asi záleží na výchově a na zkušenostech se seniory. Někteří je mají v úctě díky výchově nebo kvůli chování samotných seniorů. Někteří k nim naopak chovají despekt, kvůli jejich chování například v autobusech.

6. Myslíte si, že mladí lidé respektují seniory?

Řekl bych, že tak polovina mladých lidí je respektuje kvůli jejich stáří. Druhá polovina naopak nerespektuje kvůli jejich chování či mnohdy nesmyslnému jednání, které mladým lidem mnohdy způsobuje potíže. Například cesty autobusem na nákup před osmou hodinou ránní. Mladí lidé spěchají do práce a ještě se musí mačkat v autobuse se starými lidmi, kteří jsou v důchodu, takže by pro ně neměl být problém vyrazit na nákup o hodinu či dvě později.

7. Jaký vztah mají podle vás seniori k mladým lidem?

Myslím, že většinou despekt. Minimálně polovina starých lidí si myslí, že mladí jsou tu pro seniory a že se jim mladí vždy přizpůsobí. A když tomu tak není, tak se ohánějí frázemi jako, že za jejich mladých let se chovali k seniorům lépe apod.

8. Co je podle vás největší potřeba seniorů?

Myslím, že kontakt s lidmi. Nejlépe jejich věku a smýšlení. Dodnes se v autobusech, na zastávkách, v obchodech či na ulicích objevují jakési debatní kroužky, kdy se pár seniorů zastaví a začnou spolu probírat různá témata. Nemoci, léky, vnoučata, slevy v hypermarketech, recepty na buchty atd.

9. Myslíte si, že seniori jsou dobrým příkladem pro mladé lidi? V čem?

Někteří určitě. Například tím, jak si dokáží stále užívat života a mají mnohdy ještě více elánu, než mladí lidé. Další zase svoji slušností, která je některým mladým lidem cizí. Obzvláště těm nejmladším generacím. Zato někteří díky své zahořklosti nejsou dobrým příkladem pro nikoho.

10. Dostal jste se někdy do konfliktu se seniorem? Jaký byl důvod?

Ano, dostal. Několikrát v autobuse městské veřejné dopravy, kdy si senior musel sednout na místo, kde jsem seděl. Přestože minimálně polovina sedadel v autobuse byla prázdných. Další střet jsem měl ve frontě na úřadě. Jeden senior, přesněji stará

paní, frontu vůbec nerespektovala a předběhla. Když jsem jí spolu s dalšími lidmi napomenul, tak se do mě a dalších pustila, že by jsme jí taky mohli pustit, že spěchá. To, že my tam stáli už skoro hodinu ji však nezajímalo. Nakonec místo aby se postavila do fronty, tak radši odešla pryč.

11. Napadá vás nějaký způsob jak zlepšit vztahy mezi mladými lidmi a seniory?

Zlepšení chování obou skupin. Mladí lidé se budou k seniorům slušně chovat, zatímco staří budou respektovat mladé lidi a jejich styl a způsob života a nebudou mladým lidem říkat co a jak mají dělat.

12. Myslíte si, že před dvaceti lety byly vztahy jiné? V čem?

Myslím, že ano. Svět se pořád mění. V posledních letech ohromnou rychlostí. A spolu se světem se mění i mezilidské a mezigenerační vztahy a lidské názory.

13. Jak byste popsal změnu ve vztazích mezi mladými lidmi dnes a před dvaceti lety?

Před dvaceti lety se seniorům prokazovala asi o trochu větší úcta než dnes. Myslím, že na to měla velký vliv výchova. Tehdy nebyli mladí tolik vychovávaní televizí a internetem jako dnes. Díky tomu měli trochu jiný pohled na svět a morální hodnoty, což mělo vliv na mezigenerační vztahy. Tedy i vztah k seniorům.

14. Jak se domníváte, že se budou vztahy mezi mladými lidmi a seniory měnit do budoucnosti?

Určitě se měnit budou. Jen jsou dvě varianty jakým směrem. První je k horšímu. Což bude způsobeno již zmíněnou výchovou dětí médií, která se s postupem let stává stále častější. Nemluvě o tom, že morální i další hodnoty obsahu médií jsou čím dál tím horší. Druhou variantou je, že se vztahy budou zlepšovat. Vzhledem k tomu, že senioři, kteří jsou dnes mladí budou mít blíž k médiím a k technice. Pokud se svět, co se technologické a počítačové stránky týče, nebude už tak zásadně měnit, mohlo by dojít ke zlepšení vztahů mezi seniory a mladými lidmi.

15. Kdybyste mohl něco vzkázat současným seniorům, co byste jim řekl?

Chovejte se k mladým lidem tak, jak očekáváte, že se oni budou chovat k vám. Dále mějte pochopení k názorům a způsobu života mladých lidí a respektujte ho.

Rozhovor č. 6 – Petr, 21 let

1. Jaká slova a pocity se vám vybaví, když se řekne senior?

Jako první asi stáří, samota, touha po kontaktu, turistický klub seniorů, seriály, nemoci. Dále také naše babičky, domácí buchty, omáčky, řízky. Na rozdíl od maminek babičky báječně vařily.

2. Jaká slova a pocity se vám vybaví, když se řekne stáří?

Samota, nemohoucnost, vzpomínání, bilancování, léky, koukání z okna. Jinak to bude podobné jako senior.

3. Jaká slova a pocity se vám vybaví, když se řekne mladý člověk?

Zábava, volnost, cestování, sportování, nezávislost, málo času. Tak je to alespoň z mé vlastní zkušenosti.

4. Myslíte si, že senioři mají zastaralé názory? Jaké?

Jak kteří. Mám zkušenost s tím, že mé a řekněme tedy nové názory, si senioři v mém okolí snaží vyslechnout, pochopit a přetvářet tak své staré. Snaží se učit a chápat nové věci. Ale obecně lze říct, že zastaralé názory mají, vyrostli v jiné době a jejich názory na věci jsou z doby, ve které si je vytvářeli oni, tedy v úplně jiných poměrech a podmínkách. Příklady mne napadají hlavně z oblasti manželství: „jak můžou mít dítě a nebyt oddáni?!“

5. Jaký podle vás mají mladí lidé vztah k seniorům?

Myslím, že dobrý vztah se svými prarodiči mají všichni mladí lidé. Obecně jde ale asi říct, že se mladí lidé snaží stáří přehlížet. Někdy obtěžuje, poučuje. Jindy může být zdrojem poznání o minulosti. Tedy vztah mladých k seniorům je v případě prarodičů a blízkých seniorů dobrý, v případě cizích spíše záporný. Myslím, že tento vztah platí oboustranně. Na svého vnoučka nedá dědeček v tramvaji dopustit, ale mě v autobuse zpraží.

6. Myslíte si, že mladí lidé respektují seniory?

Určitě záleží na mladém člověku, jak je vychován. Ale věřím, že spíše ano.

7. Jaký vztah mají podle vás senioři k mladým lidem?

Samozřejmě, že své vnoučky senioři zbožňují. Obdivují vše, co dělají, často se s nimi a jejich aktivitami vrací do mládí. Někdy mi ale přijde, že cizí senioři se na mladé dívají zle, proto, že mladí můžou a oni už ne. Taky mi přijde, že si myslí, že dnešní mladí jsou nevychovaní, nic neumí, nedělají atd.

8. Co je podle vás největší potřeba seniorů?

Asi společnost, komunikace. Mít drobné aktivity, koníčky. Mít pocit, že jsou potřební.

9. Myslíte si, že senioři jsou dobrým příkladem pro mladé lidi? V čem?

Myslím si, že dobré příklady jak žít a jak se rozhodovat v životě se mezi jednotlivými seniory najdou, příklady obecně lidské platnosti. Mladý člověk se od seniorů může dozvědět hodně o minulosti. Dobrým příkladem, jak bych chtěl vypadat ve stáří je mi i

můj dědeček, který ve svých 82 letech chodí po výletech, bere mi mou literaturu a zajímá se o historii, umění, filozofii a snaží se žít naplno.

10. Dostal jste se někdy do konfliktu se seniorem? Jaký byl důvod?

Nevšiml jsem si seniora hned, jak nastoupil do tramvaje a nevyskočil okamžitě ze svého místa.

11. Napadá vás nějaký způsob jak zlepšit vztahy mezi mladými lidmi a seniory?

Snad jen navrátit se od současných nukleárních rodin zpět k dřívějšímu způsobu rodinného soužití, kdy žilo několik generací pospolu, staří byli stále užitečnou a potřebovanou součástí rodiny a mladí byli zvyklí, že staří jsou přirozenou součástí jejich života.

12. Myslíte si, že před dvaceti lety byly vztahy jiné? V čem?

Myslím si, že možná ano a to proto, že se staří lidé neodkládali do domovů a celá rodina tak byla spolu. Mladí se učili od starých, sdíleli s nimi domov, učili se tak toleranci a úctě ke stáří. Staří se zase cítili potřebnější, nedoživali, ale stále normálně a plynule žili. Obě dvě strany lépe chápali a dokázali rozumět té druhé.

13. Jak byste popsal změnu ve vztazích mezi mladými lidmi dnes a před dvaceti lety?

Tak to je opravdu těžké popsat, protože dobu před dvaceti lety si dost dobře nepamatuji. To, co se z ní ke mně doneslo, je podobné tomu, co prožíváme my dnes, pozměněně snad jen o více možnostech, které přináší modernější doba a svobodný režim.

14. Jak se domníváte, že se budou vztahy mezi mladými lidmi a seniory měnit do budoucnosti?

Myslím, že je stále více lidí, kteří si uvědomují, že s rolí seniorů ve společnosti je třeba něco udělat. Vzniká mnoho projektů, které mají otevřít cestu starých k mladým a naopak. Mezigenerační soužití je přirozené a mnohdy i oboustranně užitečné. Myslím si, že vztahy mezi seniory a mladými se budou měnit k lepšímu, že svět, ač pomalu, spěje k alespoň částečnému návratu ke vzorům, podle kterých se žilo dříve.

15. Kdybyste mohl něco vzkázat současným seniorům, co byste jim řekl?

Aby se snažili chápat mladé lidi, život nevzdávali a za svoji roli ve společnosti aktivně bojovali.

Rozhovor č. 8 – David, 22 let

1. Jaká slova a pocity se vám vybaví, když se řekne senior?

S tímto slovem se mi vybavuje stáří, starý člověk a leckdy i důchod a důchodce. Senioři jsou lidé, kteří si již prožili kus života. Jsou spokojeni, jelikož jejich jediná starost jsou vnoučata naproti od mladých lidí, kteří řeší jen práci a úspěch.

2. Jaká slova a pocity se vám vybaví, když se řekne stáří?

Stáří je část života, kdy lidé začínají odpočívat, jelikož je s tím spojen důchod, tak to znamená, že již nemusí do práce. V tomto období nemusí řešit nové technologie a povětšinou si již vystačí se zkušenostmi, které získali v mládí.

3. Jaká slova a pocity se vám vybaví, když se řekne mladý člověk?

Mladý člověk je ten, který se snaží získávat nové zkušenosti, poznatky, zkoumat nové věci. V mládí má každý spoustu sil a energie. S poznatky je také spojen sport či adrenalinový sport a to se domnívám, že senior provozovat z 99 % nebude. Jednoduše mladý člověk má sil na rozdávání.

4. Myslíte si, že senioři mají zastaralé názory? Jaké?

Zastaralé názory? Jak se to vezme. Každý by jistě řekl, že ano, ale je to tím, že oni vyrůstali v jiné době. To znamená, že mají jiné zkušenosti, znají jiné technologie. A jeden příklad mluvící za vše „za komunistů bylo vždy líp“, to vám řekne každý senior. Toto asi nebude zastaralý názor, ale nedá mi to ho neuvést „jo to dříve byly fronty na vše a lidé si alespoň vážili všeho“.

5. Jaký podle vás mají mladí lidé vztah k seniorům?

Vztah mladých lidí je podle mého názoru špatný, jelikož k nim nemají žádnou úctu. To mohu říct i já jelikož když jdu po ulici tak posmívání k starým lidem taky nemám moc rád, ale je slyšet na každém kroku a to ani ne od mé generace ale od mladších. Podle mého názoru bychom měli ke starým lidem mít úctu už jen kvůli tomu, že si již svoje prožili a také bychom si měly uvědomit, že nás to jednou čeká také.

6. Myslíte si, že mladí lidé respektují seniory?

K tomuto mohu říct, že je to 50 na 50 procent. Jsou tací, co respektují a tací, co nerespektují. Příklad, co mluví za vše, někteří v autobuse pustí seniory si sednout a někteří ne.

7. Jaký vztah mají podle vás senioři k mladým lidem?

Jde o to, že jak jsem již podotknul, jsme každý vyrůstali v jiné době, dá se říct, že i za jiného režimu a tím se musíme řídit. Senioři nikdy nepochopí, jak mladí mohou být neustále na internetu, používat mobilní telefony a podobné věci, jelikož to za jejich mládí nebylo a když už něco takového bylo, tak si to skoro nikdo nemohl dovolit a proto nemohou být vztahy mezi mladými stejné.

8. Co je podle vás největší potřeba seniorů?

Největší potřeba seniorů je podle mého starost o vnoučata. Také aby děti jejich dětí dostudovali. Starost o zahrady, domácí mazlíčky.

9. Myslíte si, že senioři jsou dobrým příkladem pro mladé lidi? V čem?

No občas jsou a občas ne.

10. Dostal jste se někdy do konfliktu se seniorem? Jaký byl důvod?

Ano, dostal. Když jsem jednoho dne jel do školy autobusem a celý byl prázdný a na jedné zastávce nastoupila důchodkyně, která si potřebovala sednout zrovna na místo, kde jsem seděl já, jelikož jsem nereagoval na její výzvu, začala mě lehce pošťuchávat holí.

11. Napadá vás nějaký způsob jak zlepšit vztahy mezi mladými lidmi a seniory?

Určitě jde o to, aby tam byla vzájemná tolerance, jak ze strany mladých tak seniorů. Uznávám, že dnešní mládež je vedena trochu k něčemu jinému, než jsem například byl já. Nikdo ale nejsme bez chyby. Moje rada, jak by se dali zlepšit tyto vztahy, je sice jednoduchá, ale pro většinu asi složitá. Tolerance je to nejjednodušší. Proč se musí senioři tlačit na místa, kam se sotva dostanou. Klidně vás praští holí a je jim to jedno, nejsou schopni se za to ani omluvit.

12. Myslíte si, že před dvaceti lety byly vztahy jiné? V čem?

Upřímně si myslím, že ty vztahy před 20 lety asi tak o 100 % lepší než jsou teď. To jste i viděli, jak někdo pomohl seniorovi, když třeba nemohl vylézt z nějakého dopravního prostředku. Já teda nemůžu mluvit za sebe jelikož v té době jsem se zrovna narodil, ale podle toho, co pozoruji u starších ročníků, je tam znatelná změna v chování a v ochotě pomoci.

13. Jak byste popsal změnu ve vztazích mezi mladými lidmi dnes a před dvaceti lety?

Co se týká té změny, tak je to určitě v režimu, jaký je nastolený... Teď je to tak, že mi někdy připadá, jako kdyby se senioři vyžívali v tom, že mají různé výhody, jako je například sleva v dopravních prostředcích, to, že by se měli pustit sednout, ač to není naše povinnost.

14. Jak se domníváte, že se budou vztahy mezi mladými lidmi a seniory měnit do budoucnosti?

Domnívám se, že nebudou, jelikož technika se bude neustále vyvíjet a tím pádem budou senioři neustále za mladými lidmi a na úkor tohoto si nebudou rozumět. Také si musíme uvědomit, že mladí vidí na seniorech, co dělají teď.

15. Kdybyste mohl něco vzkázat současným seniorům, co byste jim řekl?

Jak se budete chovat k okolí vy, tak se okolí bude chovat k vám, není přece možné, že jenom podle vás jsme my mladí neschopní vás pustit sednout, když si laskavě uráčíte sednout zrovna na tu sedačku, kde sedíme my a zbytek dopravního prostředku je volný, ne že se mladí musí zamyslet nad sebou, udělejte to tak i vy a bude hned jasné, kde je problém a proč to tak je.

Rozhovory se seniory

Rozhovor č. 1 – Anežka, 78 let

1. Jaká slova a pocity se vám vybaví, když se řekne senior?

Jako první mě při tomto slově napadne staří lidé. Jako jsem já, znám takových spoustu. Vždy jich bylo kolem mě hodně, i když jsem byla malá, bydleli jsme se starými lidmi. Pak mě přijde na mysl nemoci. Doktoři a nemocnice, stále dokola.

2. Jaká slova a pocity se vám vybaví, když se řekne stáří?

Do tohoto věku už jsem se dostala před nějakým časem. Je to období nemocí. Začala jsem špatně vidět. Bude mi 78 let, dřív člověk běhal a dnes už musím dělat všechno opatrně a pomalu. Je to hezká doba, když máte někoho, kdo se o vás postará. Máte klid, dost už máte za sebou. Ale někde, když spolu lidé nevycházejí, je to pro starého člověka zlé.

3. Jaká slova a pocity se vám vybaví, když se řekne mladý člověk?

To jsou lidé, kteří by nám starším měli pomáhat. Já osobně s nimi mám dobré zkušenosti. Myslím si, že se všichni mladí moc ženou za penězi. Všichni chtějí být podnikatelé a pracovat s počítači. Akorát nevím, kdo nám za dvacet let opraví střechu nebo potrubí. Řekla bych, že upadá řemeslo a to je špatně. Mladí k tomu nejsou vedení.

4. Myslíte si, že mladí lidé mají oproti Vám moderní názory?

Tak to víte, že jo. Především jsou to názory na moderní vymoženosti, co za nás nebyly. Počítače, telefony. Taky mají rádi jinou muziku, za nás hrála dechovka a to, co mladí poslouchají, tomu já nerozumím. Taky sportu je všude více, než si já pamatuji.

5. Jaký podle vás mají senioři vztah k mladým lidem?

Často tady sedáme s kamarádkami na lavičce a to víte, že probíráme i mladé lidi. Je to hodně různé, někdo má lepší vztahy a někdo horší. Celkově bych ale řekla, že to není až tak špatné. Myslím si, že většina seniorů má s mladými dobré vztahy. Za tu dobu, co tu bydlím, taky si nepamatuji žádné velké hádky a mladými. Všem nám tu ale vadí,

že mladí jsou strašně sprostí. Neříkám, že někteří senioři nejsou, ale s mladými to nelze srovnávat. To je věc, která nám tu všem na mladých vadí.

6. Myslíte si, že mladí lidé respektují seniory?

Jak kteří. Já mám to štěstí, že mám dobře vychovanou rodinu a můžu říci, že mě jako babičku všichni respektují. Mám s nimi velmi dobré vztahy. U cizích to je jiné. Pro některé je respekt neznámé slovo a jen se hádají a urážejí. Sousedka je z toho zoufalá, pořád se s ní rodina hádá, nejčastěji kvůli penězům. To je špatné.

7. Jaký vztah mají podle vás mladí lidé k seniorům?

Těžko říci. Moje vnučka je pečovatelka pro seniory, takže ta má vztah určitě kladný, i vnuk byl rodinou veden k dobrým vztahům nejen ke mně jako k babičce, ale i k ostatním starým lidem. Občas se tu setkám s názorem, že mladí přijedou, jen když potřebují peníze a jinak se neukáží. Asi to tak někde opravdu funguje, ale nemyslím, že by to bylo až tak zlé. Podle mě má většina mladých dobré vztahy k nám starým.

8. Co je podle vás největší potřeba seniorů?

Asi aby je ostatní brali jako normální lidi. Aby měli někoho, kdo se o ně postará, to je pro nás hodně důležité. Taky aby nikdy nezůstali sami, pro mě osobně je to noční můra. Naštěstí tady je nás hodně, když je mi smutno, vyjdu na chodbu a hned někoho potkám a je mi lépe. No a samozřejmě zdraví. Lékaři a nemocnice, to není nic příjemného a bohužel jsem tam čím dál více.

9. Myslíte si, že senioři jsou dobrým příkladem pro mladé lidi? V čem?

To je individuální, myslím, že to vychází z rodiny, jak se k seniorům chovají rodiče, tak se k nim potom chovají i mladí, tam by měli být rodiče jako ten dobrý příklad. Senioři mohou být dobrým příkladem ve skromnosti, to se teď nenosí, ale dříve to tak bylo. Někteří staří jsou ale zlí, protivní bručouni a z těch by si mladí neměli brát příklad. Těch je naštěstí málo, já znám jen jednu paní, co je tu taková zlá. Já osobně se snažím dát dobrý příklad v tom, že se vyhýbám hádkám a sprostým slovům.

10. Dostala jste se někdy do konfliktu s mladým člověkem? Jaký byl důvod?

Jsem hodně nekonfliktní člověk, takže se mi žádný konflikt nevybavuje. Ale nedávno se mi stalo, že jsem seděla na lavičce s paní a přijela tam tlupa mladých kluků a že prý je to jejich lavička, ať si jdeme sednout jinam. My jsme jim slušně odpověděly, že tu jsou jiné lavičky, kam si mohou jít sednout a kluci nám začali sprostě nadávat. Že jsme starý báby a tak, já to nechci ani opakovat. Neumím si vůbec představit, že by toto bylo za mého mládí možné. Vůbec nechápu, co ty kluky k tomu vedlo. Nejhorší je, že takových dětí teď vyrůstá hodně.

11. Napadá vás nějaký způsob jak zlepšit vztahy mezi mladými lidmi a seniory?

Určitě kdybychom se mohli více vídat, kdyby mladí chodili více na návštěvu. Pak by si s námi více pohovořili a tak by nás snad i více chápali. Určitě kdyby si mladí a starší více povídali, zlepšilo by to vzájemné vztahy. Když jsem byla mladá, bydlela jsem s babičkou a hodně jsme spolu mluvili, myslím, že jsem jí díky tomu více rozuměla.

12. Myslíte si, že před padesáti lety byly vztahy jiné?

Dřív se určitě mladí chovali jinak. Byli více slušní a neuráželi. Bylo to jiné, například mě moje babička nikdy moc nedávala peníze, byla chudá a sama neměla. Dnes já dávám pokaždé, když děti přijdou, něco. Peníze, sladkosti, něco dobrého na přilepšenou. Dříve to moc nešlo. Vztahy byli jiné, byli vstřícnější, dnes se stále někam spěchá a na vztahy není čas.

13. Jak jste vycházela v době vašeho mládí se seniory?

My jsme byli vychovaní tak, že jsme se ke každému museli chovat slušně. Nikdy by se nemohlo stát, že bych například nepozdravila. To by mi všichni dali. Já jsem byla hodně zvědavé dítě a stále jsem se ptala, jak to bylo, když byly ony jako já. Jestli taky chodily do školy a celkově jak žily. Já jsem měla seniory ráda. Vždy na mě měli čas a byli hodní. Ti z rodiny i z naší vesnice.

14. Jak se domníváte, že se budou vztahy mezi mladými lidmi a seniory měnit do budoucnosti?

Nemyslím, že by se to výrazně změnilo. Řekla bych že to bude stejné jako dnes, někdo bude hodnější, jiný méně. Bude záležet na tom, jak se bude měnit doba, nedokážu říci, jak rychle se bude měnit technika a ekonomika a i to s tím souvisí.

15. Kdybyste mohla něco vzkázat současné mladé generaci, co byste jim řekla?

Vzkázala bych jim, aby se hodně a dobře učili. Nejen teoreticky, ale hlavně taky řemeslo. Pak aby se měli rádi a byli spokojení, měli práci a byli zdraví. Hlavně by si měli uvědomit, že lze mluvit i bez sprostých slov a urážek.

Rozhovor č. 2 – Anna, 75 let

1. Jaká slova a pocity se vám vybaví, když se řekne senior?

Starý člověk. Abych vám po pravdě řekla, já se stále jako senior necítím. Jsem stará, to ano, ale na toto oslovení se necítím. Na druhou stranu senior zní lépe než důchodce. Celý život jsem pracovala a jediný rozdíl vidím v tom, že už nejsem tak vitální. Člověk to prostě tak bere. Nepřemýšlí nad tím.

2. Jaká slova a pocity se vám vybaví, když se řekne stáří?

Napadá mě nejvíce nemoci. Dokud jsem chodila do práce, nic mě nebolelo. Jak léta přibývají, bolí mě stále více a více věcí. Stáří je doba, kdy už člověk skoro nic nezvládne. Pro mě je stáří odpočinek, jen to zdraví kdyby lépe sloužilo.

3. Jaká slova a pocity se vám vybaví, když se řekne mladý člověk?

Mladý člověk, to je energie. Může dělat všechno. Může sportovat, chodit do školy, učit se. Mladí lidé mají dnes úžasné možnosti. Můžou cestovat po světě, učit se jazyky, pracovat v cizině. Já jsem se k moři za svůj život ani nedostala, teď je to běžné. To cestování, to mladým závidím.

4. Myslíte si, že mladí lidé mají oproti Vám moderní názory?

To v každém případě. Nejvíce asi v hudbě. Pro mě je naprosto nepochopitelné, co teď mladí poslouchají a co je baví. To není dechovka, to je úplně jiný žánr. Jejich názory souvisí s dobou, mají větší možnosti, tak jsou sebevědomější a průraznější ve všech názorech, než jsme byli my. Mám dvě vnučky a musím říci, že se v mnoha názorech lišíme. Například v jídle, vnučka chce jíst zdravě, studuje, co který jogurt obsahuje a svičková omáčka s knedlíkem jí nic neříká. To já vyrostla na sádle a cukru a tak si moc nerozumíme. Proto ke mně moc na jídlo nechce chodit.

5. Jaký podle vás mají senioři vztah k mladým lidem?

Staří lidé na omladinu nadávají. Říkají, že se mladí nechovají hezky, že mají nevkusné poznámky. Já jsem se zatím nesetkala s tím, že by mě někdo urážel, myslím si, že můj vztah k mladým je dobrý, mám mládež ráda. Nejvíce samozřejmě tu z rodiny. Celkově ale mi připadá, že se mladí a staří dohromady moc nemusí a je to škoda.

6. Myslíte si, že mladí lidé respektují seniory?

Jak kteří, záleží na tom, jak je kdo vychovaný. Někdo tu úctu a respekt projevuje a jiný vůbec ne. Projeví se to třeba i na tom, jestli vás mladí pustí sednout v autobuse nebo ne. Jestli vás pozdraví nebo utrousí poznámku o nějaké babce. Ale to všechno pochází z rodiny, jak jsou vychovaní.

7. Jaký vztah mají podle vás mladí lidé k seniorům?

Podle mě mají hodně špatný vztah ke starším lidem. Dokazují to právě těmi poznámkami. Mladí si neuvědomují, že tím nám hodně ubližují. Nevím, jestli si myslí, že už neslyšíme, nebo proč to říkají. Ale nejsou všichni špatní, někteří i zdraví a pomůžou, třeba když mám těžkou tašku. I to se mi stalo, že mě mladá dívka pomohla s nákupem domů.

8. Co je podle vás největší potřeba seniorů?

Podle mě je to bydlení. Mít slušné a důstojné podmínky k životu. Abych nebyla zavřená někde v malém pokoji. Tady mám pěkný pokoj s výhledem a je tu společenská místnost, kde se scházíme. Taky mám prostor, když si chci něco dělat o samotě. Bydlení je důležité. Pak samozřejmě zdraví, špatně chodím a to mě hodně omezuje. No a dále vědomí, že mám dobrou rodinu kolem sebe. Že se mají rádi a mají se dobře. To se potom člověku hned lépe žije.

9. Myslíte si, že senioři jsou dobrým příkladem pro mladé lidi? V čem?

Já si myslím, že ano. Už třeba jenom v tom, že tolik nepijí alkohol, nekouří, za nás toho bylo méně a bylo nám taky dobře. To kdyby si mladí uvědomili. Že bez alkoholu, cigaret a drog je taky dobře. Také jsme chodili do kostela a to by mladým občas neuškodilo. Zastavit se a popřemýšlet. Také si myslím, že slušnosti by se od nás mohli trošku více naučit. Taky postarat se o domácnost, to hodně upadá. Za nás všechna děvčata uměla vařit, šít a to ta dnešní neumí.

10. Dostala jste se někdy do konfliktu s mladým člověkem? Jaký byl důvod?

Neměla jsem nikdy problém s mladým člověkem. Opravdu neměla. Hodně mi vadí, když mladí urážejí lidi kolem sebe, ale do konfliktu jsem se kvůli tomu nedostala. Myslím si, že i jako babička jsem hodně tolerantní, vnučka má na noze tetování a je to moc pěkný obrázek. Jen jsem ráda, že nemá takové ty náušnice v jazyku a podobně, to by asi ode mě chválu neslyšela.

11. Napadá vás nějaký způsob jak zlepšit vztahy mezi mladými lidmi a seniory?

Dát je všechny častěji dohromady. Minulý týden jsme byli jako zájezd na vystoupení paní Šulákové a bylo to báječné. Vepředu měli místa k sezení důchodci a mezi nimi bylo i mnoho mladých. Spoustu dvacetiletých tak s námi tancovalo a zpívalo. Bylo to ohromné. Bylo to vystoupení pro všechny, hráli trochu něco z moderny a občas přidali něco pro nás starší a bavili se úplně všichni, na věku nezáleželo. To by myslím pomohlo, aby byli více mladí a staří spolu. Pak taky rodina, výchova je určitě důležitá, aby mladí věděli, jak se ke starší chovat.

12. Myslíte si, že před padesáti lety byly vztahy jiné?

Já si myslím, že to je pořád stejné. Že vždycky mladí nadávají na staré a staří nadávají na mladé. Nemá smysl říkat, že za našich mladých let to bylo lepší. Bylo to jiný ale ty vztahy jsou tak nějak stejné. Mladí nemohou pochopit to, co staří a obráceně.

13. Jak jste vycházela v době vašeho mládí se seniory?

Myslím si že dobře. Pravdou je, že jich okolo mě mnoho nebylo, bydlela jsem ve městě a moc je nepotkávala. Ale žádné potíže se mnou nikdy nebyly, byla jsem

vychovaná k úctě a respektu. Měla hodně moderní babičku, na kterou stále s láskou vzpomínám a s tou jsem vycházela báječně. Byla mi velmi blízká a nikdy mě nehubovala. Já se snažím být stejná jako ona. Taky chci být moderní babička, aby ke mně vnučky rády chodily. I když nevím, jak by se moje babička tvářila na obrázek na noze – to holt je ta jiná doba a s tou se musím snažit držet krok.

14. Jak se domníváte, že se budou vztahy mezi mladými lidmi a seniory měnit do budoucnosti?

Myslím si, že to bude pořád stejné. Mladí budou hubovat na staré a staří budou říkat takové to za našich mladých let...A ono to nebude pravda. Bude to stejné, jen se to přizpůsobí aktuální době.

15. Kdybyste mohla něco vzkázat současné mladé generaci, co byste jim řekla?

Vzkázala bych jim, aby se k nám starším chovali uctivě, aby si odpustili ty ošklivé poznámky. Aby měli úctu ke stáří.

Rozhovor č. 3 – Josef, 80 let

1. Jaká slova a pocity se vám vybaví, když se řekne senior?

Líbí se mi více, než-li důchodce. Člověk už není ničím vázán, dělá si co chce. Už je ve věku, kdy nemusí nikoho poslouchat, rozhoduje jenom sám za sebe. Může se konečně zabývat svými koníčky. Jediná potíž je v tom, že s věkem přibývají nemoci, které brání v některých činnostech.

2. Jaká slova a pocity se vám vybaví, když se řekne stáří?

Na to asi platí pořekadlo, že každý je tak starý, jak se cítí. Třeba já se vůbec na svých osmdesát let necítím. Možná trošku fyzicky, protože nemůžu chodit, ale psychicky je mi o dvacet let méně. Kdybych mohl chodit, řekl bych, že stáří je nádherné období času, který je jen váš. Jen je škoda, že nikdy nevíte, kolik vám ho ještě zbývá. Víte, že jste na konci cesty životem, ale umřít se vám ještě nechce.

3. Jaká slova a pocity se vám vybaví, když se řekne mladý člověk?

Celý život jsem pracoval s mládeží, jelikož jsem středoškolský učitel, tak vím, že není jeden jako druhý. Samozřejmě jsou tam velké rozdíly a řekl bych, že ty rozdíly pocházejí nejvíce ze sociálního postavení rodiny. Děti z rodin intelektuálů bývají vůči starším lidem daleko víc tolerantnější než děti se sociálně slabých rodin.

4. Myslíte si, že mladí lidé mají oproti Vám moderní názory?

Mladí lidé mají vždycky modernější názory. Opravdu vždycky, to přeci souvisí s dobou a jde to z generace na generaci. Staří říkají – my když jsme byli mladí, dělali

jsme to a to jenže svět spěje k pokroku a ti mladší jsou pokrokovější a musejí se době přizpůsobit. Nejvíce právě těmi názory. Třeba internet. Na co já jako důchodce potřebuji internet. Vnuk mě stále přesvědčuje, abych si ho pořídil, ale já nevím k čemu. Už se mi nechce nic se učit. Mě stačí televize a noviny. Mladí se ale musí internetové době přizpůsobit.

5. Jaký podle vás mají senioři vztah k mladým lidem?

Myslím si, že starší generace dost odsuzuje mladé lidi. Vyplývá to z toho, že mladí mají uvolněnější chování, než jsme měli my. To je pokrok. Neumím si představit, že bych se za svého mládí na veřejnosti objímal se svou dívkou, to bylo nemožné a odsouzeníhodné. Tudíž nám starším se to nelíbí a odsuzujeme to a tím se kazí vztahy. Je to jedno s druhým, toto byl jen příklad. Dalším může být hudba, to co mladí poslouchají, to je děsný rachot.

6. Myslíte si, že mladí lidé respektují seniory?

Jak kteří. Než jsem se nastěhoval sem, bydlel jsem v domě s několika mladými a musím říct, že záleží na rodině jako takové. Slušná matka má slušně vychovanou dceru a když pozdravila matka, pozdravila i dcera či syn. Naopak, někteří rodiče k tomu děti nevedou a děti nemají kde jinde se to naučit. Řekl bych, že v rodině ten respekt je stále zachován, ale cizí starce ti mladí vůbec neberou a respekt je pro ně neznámé slovo. I když jsou i výjimky.

7. Jaký vztah mají podle vás mladí lidé k seniorům?

Je to různé a jak už jsem říkal, vychází to ze sociálního postavení rodiny. Někde jsou děti vychované ke slušnosti ti mají většinou kladný vztah k seniorům a někde ne. Bohužel, když jdu po městě a potkávám cizí mladé lidi, mám pocit, že jsem neviditelný. Ti mladí se o nás nezajímají, jsme jim ukradení. Ale jak říkám, ne všichni jsou takoví.

8. Co je podle vás největší potřeba seniorů?

Pochopení. Pochopení od těch mladších, nejvíce asi v rodině. Já si naštěstí nemůžu stěžovat, mám fungující rodinu, která si mě váží. Často mě tu navštěvují a berou mě takového jaký jsem. Těch potřeb je určitě více, zdraví nebo rodina, ale bez snahy pochopení toho starého člověka je všechno ostatní nepodstatné.

9. Myslíte si, že senioři jsou dobrým příkladem pro mladé lidi? V čem?

Ve většině případů ano, ale jsou i výjimky. Od seniorů se mladí mohou nejvíc učit z jejich zkušeností. Měli by využívat toho, že jim staří dokáží pomoci a poradit. Je to opravdu hlavně o těch zkušenostech.

10. Dostal jste se někdy do konfliktu s mladým člověkem? Jaký byl důvod?

Vzhledem k tomu, že jsem celý život učil mladé, tak těch konfliktů bylo dost, ale většinou to byly takové ty klasické školní. Většinou to bylo výchovného rázu, ale nic závažného. Přeci jen si mladí ke mně jako ke kantorovi tolik nedovolili. Na mladých mi ale hodně vadí jejich bezcitnost, že jim nevadí okrást starého člověka, nebo dokonce i použít násilí. To ale dělají děti v pubertě, když pak dospějí a začnou pracovat a mají rodinu, stanou se z nich normálně se chovající lidé.

11. Napadá vás nějaký způsob jak zlepšit vztahy mezi mladými lidmi a seniory?

Já si myslím, že vztahy v rodinách jsou dobré a kromě výchovy mě nenapadá jiný způsob, jak je více zlepšit. Potíž je spíše se vztahy s cizími lidmi. To je věc nové doby, myslím, že u mladých vymizely city. Jsou hrubí a bezcitní a vychází to opět z rodiny. Rodiče se málo dětem věnují, jsou přepracovaní a nemají na děti čas, aby je citově vychovávali. Všechno vychází od rodičů, tam se musí začít.

12. Myslíte si, že před padesáti lety byly vztahy jiné?

Tenkrát byly vztahy mnohem lepší, bylo tam více citu a taky ta doba vedla k tomu, aby se lidé o seniory více starali. Senioři častěji prožívali své stáří u svých dětí. I když nevím, zda já bych chtěl s dětmi žít pod jednou střechou. Možná by tím vznikalo daleko více neshod a nedorozumění. Takto se na ně těším a asi to je ideální stav. Jsem sám a dělám si, co chci a přesto je mám blízko.

13. Jak jste vycházel v době vašeho mládí se seniory?

Nás bylo šest dětí a babička na nás byla moc hodná. Vztah jsme měli přímo pohádkový. Druhou babičku jsem nepoznal. Ale starších lidí jsem si vážil, respektoval je. Byl jsem k tomu vychovaný, stejně jako všichni moji vrstevníci. Nikdy bych si nedovolil to, co současní mladíci.

14. Jak se domníváte, že se budou vztahy mezi mladými lidmi a seniory měnit do budoucnosti?

Myslím, že všechno co se děje hodně, souvisí s ekonomikou. Když se budou mít lidé dobře, budou i vztahy o něco lepší a naopak. Ale tohle se nedá předpovídat. Navíc tak jako teď i potom to bude individuální, někteří mladí budou mít vztahy se staršími pěkné a jiní ne. Tak jako teď.

15. Kdybyste mohl něco vzkázat současné mladé generaci, co byste jim řekl?

Vzkázal bych jim, aby brali život na trochu větší váhu, aby se více učili a byli zodpovědnější. Také aby se lépe chovali ke starší generaci a aby si vytkli dosažitelné cíle a nešli do všeho hlava nehlava. No a hlavně aby byli citlivější.

Rozhovor č. 4 – Vlasta, 82 let

1. Jaká slova a pocity se vám vybaví, když se řekne senior?

Jako první mě napadne důchodce nebo jen staří lidé. Jsou to lidé, kteří už nemohou pracovat a jsou doma. Myslím, že jim chybí společnost. Je to určitě hezčí slovo, než důchodce.

2. Jaká slova a pocity se vám vybaví, když se řekne stáří?

Vzhledem k tomu, že je mi 82 let, je pro mě stáří současnost. Znamená pro mě klid a pohodu. Je to hezké období, ale to víte, hned bych se vrátila do mládí. Člověk už rekapituluje svůj život a snaží se zanechat po sobě vše pořádku.

3. Jaká slova a pocity se vám vybaví, když se řekne mladý člověk?

Jsou to lidé, kteří se stále za něčím hodí. Ne jako my, my už nespěcháme. Teď je uspěchaná doba, mladí to mají těžké. Musí se prosadit, více se učit aby měli zajištěnou dobrou budoucnost. Naše mládí bylo přece jenom klidnější.

4. Myslíte si, že mladí lidé mají oproti Vám moderní názory?

Určitě mají modernější názory, ono jim přece ani nic jiného nezbyvá. Je to i tím, že my jsme byli jinak vychovávaní. Teď jsou rodiče více tolerantnější a tak i názory mohou být rozdílnější. My jsme je třeba taky měli jiné, ale nedovolili jsme je říct nahlas. Mladí to mají těžké, musí se hodně ohánět, aby se měli dobře. Názory mají více průbojně a říkají je nahlas, to si myslím, že je dobře.

5. Jaký podle vás mají senioři vztah k mladým lidem?

Senioři, které já znám ze svého okolí jsou tolerantní a berou mládež takovou jaká je. I s jejich modernou a názory. Ale jsou zcela jistě i lidé, kteří na mladé nadávají a nerozumí si s nimi. S tím já nesouhlasím. Taky jsme přeci byli mladí a vím, že to není jednoduché, postavit se na vlastní nohy. Já sama mám k mladým lidem velmi kladný vztah.

6. Myslíte si, že mladí lidé respektují seniory?

Někteří ano a někteří ne. Zase to závisí nejvíce na rodině. Záleží také na seniorovi. Občas si za to, jak se k němu mladí chovají může sám. Nedá se říct, že je to jenom jednostranné, pro to, aby mladí respektovali seniory musí i senioři alespoň trochu respektovat mladé. Mě moje rodina respektuje a já se snažím jim do jejich života moc nemluvit. To nemá nikdo rád.

7. Jaký vztah mají podle vás mladí lidé k seniorům?

Záleží na tom, v jaké rodině byli vychovaní. Já mám dceru, která své děti dobře vychovala a podle mě mají velmi dobrý vztah k nám starším. No a cizí mladí jsou pozorní. Vždy mi pomohli a chovali se ke mně pěkně. Nemůžu říct, že bych jim něco chtěla vytýkat. I když jsou i nevychovanci, kteří jsou na seniory hrubí. To ale záleží nejvíce na té rodině, jak je k tomu vede.

8. Co je podle vás největší potřeba seniorů?

Já si myslím, že pro mě jsou to peníze. Důchod mě stačí jen na zaplacení pobytu tady a zbude mi sotva na čokoládu pro vnoučata. Pravda, já už peníze na nic víc neupotřebím, ale ráda bych pomohla mladým a nemůžu. Peníze jsou důležité, bez důchodu bych byla závislá na rodině a to bych neunesla. Dále je důležité zdraví, ale v mém věku už ani nemůžu chtít, aby mě nic nebolelo, to prostě k věku patří.

9. Myslíte si, že senioři jsou dobrým příkladem pro mladé lidi? V čem?

Někdo jo a někdo ne, záleží, jaký kdo byl celý život. Jsou lidé dobří, kteří i ve stáří jsou dobrým příkladem a lidé, kteří nestojí za nic. To je a bude vždycky. Od nás starých si můžete vzít třeba to, že je dobré postarat se sami o sebe. Co vy víte, může přijít válka nebo jak se teď mluví krize a ten, kdo má vlastní zahrádku a hospodářství, toho se to netýká. To bylo za nás a za války. Žádné supermarkety, museli jsme se postarat sami o sebe a nevím, jestli by to současná mládež uměla. Sama se snažím mladým pomoci, když mě o to požádají, ale s přibývajícím věkem už to moc nejde.

10. Dostala jste se někdy do konfliktu s mladým člověkem? Jaký byl důvod?

Ne, nikdy jsem se do žádného konfliktu nedostala. Ale hodně mi vadí, že jsou mladí lidé hubatí. Mají moc otevřenou pusou, to by neměli. Častokrát bych jim nejradši sama něco řekla, ale nemám na to povahu, tak radši mlčím. My jsme tak drzí nebyli. Taky sprejeři mi vadí, těm bych ruce lámala, ale bojím se jich. Kdybych něco řekla, aby mě nezbili.

11. Je v současnosti něco, čeho se ve vašem věku obáváte?

Mám strach, aby mě někdo nepřepadl. Jsou toho plné noviny, co se děje na ulicích. Večer bych nikam nešla ani náhodou. Ještě že je nás hodně na patře a nemusím se bát doma, ale stejně, je to nebezpečná doba a potkat partu kluků, to by mě mohlo stát i život. Jinak už se ničeho nebojím.

12. Napadá vás nějaký způsob jak zlepšit vztahy mezi mladými lidmi a seniory?

Musí se začít od rodiny. Všecko vychází z povahy rodičů a toho, jak se věnují svým dětem a co je učí. Já jsem své děti vychovala dobře a vnoučata mě mají rádi.

Vycházíme spolu dobře. Taky ve škole by se mohlo více mluvit o vztahu k nám starším. Čím více by to malé děti slychali, tím by to bylo lepší.

13. Myslíte si, že před padesáti lety byly vztahy jiné?

Určitě jsme byli jiní. Museli jsme být na všechny slušní, nikdy se nestalo, že bych nepozdravila někoho z vesnice, kde jsem bydlela. Říkala jsem „ruku líbám“, to se dřív říkalo. Teď už to neuslyšíte. U nás v rodině se všem starším ještě vykalo, to si teď ani neumím představit. Nemyslete, že jsme taky nebyli lumpové, pamatuji si, jak jsme s kamarády honili sousedům slepice, jenže nás u toho chytili a to byl pak výbuch. Takový, že už jsme to nikdy neudělali. To ti mladí dnes taky neznají, dnes se může vše a nikdo nic neřekne a raději se otočí na druhou stranu. Dřív byli lidi všímavější.

14. Jak jste vycházela v době vašeho mládí se seniory?

Já jsem byla k babičce víc úslužná, to moje vnučka je hubatější, nechci říct drzá, to ne, ale dovolí si hodně. Mě nikdy nenapadlo odmlouvat, nesměli jsme. Byli jsme za to trestaní, teď je to volnějšší. Vztahy jsem měla zdvořilé, měla jsem staré lidi ráda, hlavně kmotřičku. Myslím, že to dřív bylo všechno takové jednodušší.

15. Jak se domníváte, že se budou vztahy mezi mladými lidmi a seniory měnit do budoucnosti?

To podle mě opět záleží na rodině, jaká pravidla si tam zavedou a jak povedou svoje děti. Ale nemyslím si, že by se to od současnosti moc lišilo. Asi to bude stejné, Těžko se to dá odhadnout.

16. Kdybyste mohla něco vzkázat současné mladé generaci, co byste jim řekla?

Řekla bych jim, aby se ke starším lidem chovali slušně, aby nebyli líní pracovat a mohli si tak vydělat dost peněz, protože s nimi je život jednodušší. A pak ještě aby hodně studovali řemesla, protože těch je zapotřebí.

Rozhovor č. 5 – Stanislava, 77 let

1. Jaká slova a pocity se vám vybaví, když se řekne senior?

Napadá mě slovo starší člověk. Člověk, který je už v důchodu. Třeba já jsem senior, s tím už se nedá nic dělat.

2. Jaká slova a pocity se vám vybaví, když se řekne stáří?

No co si budeme povídat, mládí bylo lepší. Člověk měl více energie a chuti do života. Ve stáří mám sice více času, ale pro mě je to nehezké období. Vzpomínám na mládí a vím, že už mě toho tady moc nezbyvá. To není moc příjemný pocit. Ale dokud se o

sebe člověk postará, tak je to pořád ještě dobré. Člověk se musí snažit, nesmí se dát, musí bojovat.

3. Jaká slova a pocity se vám vybaví, když se řekne mladý člověk?

Mládí je mládí. Mládí je nejhezčí období života. Já na tu dobu vzpomínám opravdu ráda. Člověk měl velké plány, maloval si růžový život a bylo mu hej. Teď mají mladí všechno. Telefony, počítače, mohou si dělat co chtějí, nikdo je neomezuje. Mají se dobře, ale myslím, že si to ani neuvědomují. Nepamatují válku a tak si ničeho neváží. Rodiče je nevedou k úctě ani k lidem ani k věcem.

4. Myslíte si, že mladí lidé mají oproti Vám moderní názory?

Samozřejmě, že mám zastaralejší názory. Občas, když se bavím s mladými, tak jim ani nerozumím. To jsou samá cizí slova a to já už se nechci učit. Nebo když si vzpomenu, jak jsme se bavili my, jako mladí a teď. My jsme šli v létě na třešně, nebo jsme hráli různé hry, zatímco mládež teď kouří a bere drogy, nebo sedí u televize či počítače. My jsme byli víc venku a bylo to lepší.

5. Jaký podle vás mají senioři vztah k mladým lidem?

Nevím, ale spíš bych řekla, že senioři mají špatný vztah k mladým. Vyčítají jim, že si ničeho neváží, že jsou sprostí a drzí. To je takový všeobecný názor tady obyvatel domova. Ale já s mladými nemám problémy, myslím, že s nimi vycházím dobře. I když slušnější by k nám být mohli, to zase jo.

6. Myslíte si, že mladí lidé respektují seniory?

Určitě jak kteří. Někdo zdraví, někdo ne. Musí se brát v úvahu, že to jsou mladí a neuvědomují si, že je to špatně. Když je to doma nenaučí, tak jim to nejde vyčítat. Já jsem vychovala pět dětí a všechny pokaždé zdravili. Mě moje rodina respektuje, nemůžu si na nic stěžovat, ale mají málo času. Myslím si, že dříve mladí více staré respektovali. Ale to bude jinou dobou.

7. Jaký vztah mají podle vás mladí lidé k seniorům?

Tady je to hodně různé, jak kteří. Asi bych zde použila přísloví, jak se do lesa volá, tak se z lesa ozývá. Když je slušný mladý člověk je i senior a obráceně. Taky jde o zkušenosti, když máte dobré vztahy v rodině, máte lepší vztah i k seniorům cizím. Moje vnučka má ke mně sice pěkný vztah, ale nemá na mě čas. Bydlí pár kilometrů ode mě, ale vidím ji tak jednou za měsíc. To je dost málo. To tu říká hodně lidí, že na ně mladí nemají čas. S tím ale my staří nic nenaděláme.

8. Co je podle vás největší potřeba seniorů?

Rodina, pocit, že někam patříte. To potom máte na koho myslet, o kom přemýšlet. Pro mě je rodina smyslem života. Jsem ráda, že se na ně mohu kdykoli obrátit a oni mi pomohou. Je to taková jistota, že nejste na světě sama.

9. Myslíte si, že senioři jsou dobrým příkladem pro mladé lidi? V čem?

To je těžké říci, protože mladí a staří mají jiné názory a tak je to obtížné. My si myslíme, že jim radíme dobře, ale oni to vidí jinak. Dobrým příkladem je, když si všichni vzájemně v rodině pomáhají a děti to vidí. Snažila jsem se být dobrým příkladem pro rodinu, ale nevím, nakolik se mi to podařilo.

10. Dostala jste se někdy do konfliktu s mladým člověkem? Jaký byl důvod?

Nikdy jsem s nikým konflikt neměla. Nic co by stálo za řeč. Připadá mi hloupé, když se mladí a starší hádají někde na ulici. Ale jsou věci, které mi hodně vadí. Nejvíce je to slušnost. To, že mladí lidé nepozdraví, když vejdou do obchodu, nebo i sem do domu. Nikomu by pusa neupadla a myslím, že je to prostě slušnost.

11. Napadá vás nějaký způsob, jak zlepšit vztahy mezi mladými lidmi a seniory?

Myslím, že to nejvíce záleží na osobní zkušenosti. Když je doma dobrý příklad, vztahy jsou dobré. To, co vás rodina naučí, je základní. Tam by se asi nejvíce mělo dbát i na otázky stáří. Aby ti mladí odmala věděli, že je stáří také čeká a i proto by se měli chovat dobře.

12. Myslíte si, že před padesáti lety byly vztahy jiné?

Úplně stoprocentně. Člověk více tíhnul k rodině. Děti dříve nebyly tolik v jeslích ve školkách, ale byly s mámou doma a senioři taky tak. Nebylo tolik ústavů, kam by nás dali. Starší lidé doma hlídali děti a rodiče pracovali. Tím se utvářeli pěkné vztahy. Zato nyní jsme od mladých více vzdálení.

13. Jak se domníváte, že se budou vztahy mezi mladými lidmi a seniory měnit do budoucnosti?

Můj dojem je, že to asi o moc lepší nebude. Přijde mi, že je vše rychlejší a není na nic čas. Pokud se doba trošku nezpomalí, nebudou se moci zlepšit ani vztahy. Práce a peníze budou důležitější.

14. Kdybyste mohla něco vzkázat současné mladé generaci, co byste jim řekla?

Vzkázala bych jim, že ať si nemyslí, čas utíká rychle a oni budou taky jednou staří. I proto by měli brát stáří trochu více s úctou. Ať si mladí váží toho, co mají, protože to není samozřejmost.

1. Jaká slova a pocity se vám vybaví, když se řekne senior?

Stáří samozřejmě a problémy s touto dobou spojené. Člověk by měl hledat to lepší, co mu ještě na světě zbývá a užít si to. Nenaříkat, že už mu ubývá sil a elánu, ale snažit se ještě si něco užít.

2. Jaká slova a pocity se vám vybaví, když se řekne stáří?

Je to období jiných problémů než v mládí. Především zdravotních nebo pro někoho mohou být i finanční, ale myslím si, že by si každým měl stáří přizpůsobit tak, aby si ho užil, protože člověk tu není nastálo.

3. Jaká slova a pocity se vám vybaví, když se řekne mladý člověk?

Mladý člověk, který pochází z kvalitní rodiny, ten je dobrý a inteligentní a chápavý i ke stáří. Tam, kde rodina nefunguje, tak se dostávají špatné vlivy, hrubost, sprostota a vůči stáří negativní postoj. Celkově jsou mladí sebevědomější a dravější a ne vždy je to v jejich prospěch.

4. Myslíte si, že mladí lidé mají oproti Vám moderní názory?

Rozhodně mají jiný postoje, protože my staří se nedokážeme odpoutat od našeho celého života. V čem jsme vyrůstali a žili a potom srovnáváme, což není dobře, protože nelze srovnávat. Každá doba má něco svého dobrého a špatného a člověk to musí brát, jak to je.

5. Jaký podle vás mají senioři vztah k mladým lidem?

I senioři jsou různí. Někteří jsou hodně zatrpklí životem a ti pak mají negativní vztah a s mladými si ani nechtějí rozumět. Pak je tu druhá skupina, která se snaží dnešní mládež chápat a mají k nim kladnější postoj. Ale nejde to bez zájmu mladých.

6. Myslíte si, že mladí lidé respektují seniory?

Částečně ano. Je to pořád jedno a to samé a to je výchova. Pak také společnost. Když člověk vstoupí do party, která je špatná, pak ztrácí úctu a respekt ke všemu, nejen k seniorům. Základem je dobrá a fungující rodina, která mladého člověka naučí respektu i úctě ke stáří.

7. Jaký vztah mají podle vás mladí lidé k seniorům?

Ze zkušeností, které mám já, nemohu říci, že by byl vztah ke starším lidem špatný. Myslím si, že se najde hodně mladých lidí, kteří pomůžou starším lidem a jsou k nim slušní. Jádrem všeho je ale rodina. Záleží to na výchově, jaký mají doma vzor a jak se jim rodiče věnují.

8. Co je podle vás největší potřeba seniorů?

To, aby jim v rodině dali najevo sympatii a zájem. Ne finanční, ale aby jim dali najevo lásku. To je to hlavní. Nejhorší, co se může starému člověku stát je, když ho vlastní rodina jen zneužívá a ještě mu to dá najevo. Bohužel takových známých mám několik a to je hrozné. Takže potřebou bych řekla, že je láska rodiny.

9. Myslíte si, že senioři jsou dobrým příkladem pro mladé lidi? V čem?

Popravdě, ani bych neřekla. Připadá mi, že většina seniorů myslí na sebe, když mluví tak o svých nemocech a problémech a to ti mladí slyšet nechtějí. Zdá se mi, že senioři nechtějí poslouchat mladé, moc jim mluví do života a to se mladým nelíbí. Dá se říci, že jak se do lesa volá, tak se z lesa ozývá.

10. Dostala jste se někdy do konfliktu s mladým člověkem? Jaký byl důvod?

Samozřejmě se snažím vyhýbat se všem konfliktům, protože si myslím, že každý má právo na svůj vlastní názor. Když už se mi něco nelíbí, snažím se s tím druhým v klidu domluvit a většinou se mi to daří. Občas se do konfliktu dostávám v autobuse, když ti mladí sedí a sedí a starého člověka nepustí sednout, to se zase ozvu nahlas a zvednu je, protože to je podle mě nevychovanost.

11. Napadá vás nějaký způsob jak zlepšit vztahy mezi mladými lidmi a seniory?

Vztahy se mohou zlepšit jedině tím, že děti budou odmala vedeni k tomu, aby měli úctu ke stáří. Myslím si, že jiný způsob není. Vše to záleží na rodičích, jakým směrem budou vést své děti, jestli k úctě nebo nevšímavosti.

12. Myslíte si, že před padesáti lety byly vztahy jiné?

Byly jiné, ale ne moc. My jsme byli vychovávaní k tomu, že se starému člověku neodporuje, že se musí vždy pozdravit, nikdy se mu nevysmívat, i když třeba chodí o holích a podobně. My jsme vždy seniorům pomáhali a brali jsme to jako samozřejmost, zatímco nyní je to spíše vzácnost.

13. Jak jste vycházela v době vašeho mládí se seniory?

Za mých mladých let nebyly vztahy tolik kamarádké, jako mám já teď se svými vnoučaty. Moje vnučka se mi svěřuje se spousty věcmi a to bych já své babičce nikdy říct nemohla. Byl tam jakýsi odstup, babička byla hodně puritánská, měla mě ráda, ale byla přísná a komunikace s ní byla jiná, než jak se bavím s vnoučaty teď já. Podle mě je lepší vztah, co mám já s vnučkou než-li můj a mé babičky.

14. Jak se domníváte, že se budou vztahy mezi mladými lidmi a seniory měnit do budoucnosti?

Tam, kde se budou dětem odmala věnovat, tam to bude velmi pěkný a kamarádský vztah, že to nebude vztah dítě a prarodič, ale kamarádi. Myslím si, že do budoucna budou vztahy ještě upřímnější, než jsou teď.

15. Kdybyste mohla něco vzkázat současné mladé generaci, co byste jim řekla?

Vzkázala bych jim, aby se učili, aby se zajímali o české dějiny, protože tam, kde děti neznají minulost, tam se dá těžko tvořit dobrá a kvalitní budoucnost. Ono se mnoho věcí opakuje a i proto by se minulost měla znát.

Rozhovor č. 7 – Hana, 79 let

1. Jaká slova a pocity se vám vybaví, když se řekne senior?

Senior je starý člověk, důchodce. Člověk, který je více nemocný a pokud se sám obslouží, tak je to pořád dobré. Nejhorší je, když někomu zůstat na krku, toho bych se nerada dožila.

2. Jaká slova a pocity se vám vybaví, když se řekne stáří?

Já si sama ani neuvědomuji, od kdy o sobě mohu říct, že jsem stará. Takhle o tom asi nikdo nepřemýšlí. Důležité je, jak se člověk cítí. Stáří je pěkné období, zvláště dokud je člověk soběstačný. Mám čas dělat si věci kdy chci a jak chci, to dříve nešlo. Jen ta zdravotní stránka a stáří je trošku kámen úrazu.

3. Jaká slova a pocity se vám vybaví, když se řekne mladý člověk?

Jsou to lidé výbojní. Současní lidé jsou více temperamentní a výbojní, než dříve. Občas jsem až překvapená, kolik toho dnešní mladí stihnou. Mají tak plné programy, že ani nemají čas na své koníčky. Především mi připadá, že hodně pracují. Tráví v zaměstnání mnoho času, vydělávají na peníze a život jim tak rychle utíká. Nemají čas se zastavit a podívat se kolem sebe. Je to hodně uspěchaná doba.

4. Myslíte si, že mladí lidé mají oproti Vám moderní názory?

Určitě mají jiné názory. Rozhodně jsou otevřenější a drzejší než jsme byli my. Popravdě řečeno, já ani nevím, jaké názory mladí mají, vnuci se tu zastaví jenom občas a to se bavíme spíš obecně, o rodině, škole a tak. Asi bychom se lišili v názorech na hudbu, na filmy, kulturu celkově. Za nás byla jiná a každý si myslí, že ta u které vyrůstal byla ta nejhezčí, ne?

5. Jaký podle vás mají senioři vztah k mladým lidem?

Určitě nejsou všichni stejní. Každý chválí toho svého, i kdyby si to nezasloužil. Já také všude chválím svoji rodinu a přitom si uvědomuji, že vnuk je občas pěkné kvítko. Asi

kdyby nebyl můj, mluvila bych jinak, ale tím že je náš, vidíte to jinak. S cizími už je to horší. Občas si na lavičce venku s děvčaty zanedáváme, to víte, že jo. Někteří mladí si nic jiného nezaslouží.

6. Myslíte si, že mladí lidé respektují seniory?

Respekt vůči seniorům se stále více a více vytrácí. Víím, že to mladí nemají lehké, ale měli by si uvědomovat, že ani my jsme neměli na růžích ustláno. Myslím, že trošku toho respektu a úcty si zaslouží každý člověk ve starším věku.

7. Jaký vztah mají podle vás mladí lidé k seniorům?

Podle mě, celkově spíše dobrý. Když jsem potřebovala s něčím pomoci a obrátila jsem se na mladé, vždycky mi pomohli. Třeba s nákupy nebo když nemůžu vstát. V rodině máme vůbec moc hezké vztahy, vnuci jsou ke mně slušní a starají se, co potřebuji. Jak se chovají k cizím lidem, to nevím, ale doufám, že také dobře.

8. Co je podle vás největší potřeba seniorů?

Myslím si, že soběstačnost. To je pro mě nejdůležitější. Takové to vědomí, že se o sebe sama můžu postarat. Dojít na nákup, k lékaři, uvařím si, vyperu. Tady mi s tím může pomoci pečovatelka, ale zatím je využívám jen málo. Jsem ráda, že ve svém věku se o sebe dokážu postarat. Dále pak by to asi bylo zdraví, rodina. Také soukromí, to je pro mě hodně důležité. Jsem samotářka a nechtěla bych se už dělit o svůj klid.

9. Myslíte si, že senioři jsou dobrým příkladem pro mladé lidi? V čem?

Řekla bych, že spíše ano. Všichni senioři tady co znám, se snaží mladým pomáhat a to si myslím, že je ten dobrý příklad. To by si měli mladí pamatovat a také jednou pomáhat jak mladším, tak i starším. Sama jsem dceři pomáhala s hlídáním dětí, vařila jsem jí, nebo pomohla v domácnosti, když potřebovala. No a teď mi to vrací, když zase pomáhá ona mě.

10. Dostala jste se někdy do konfliktu s mladým člověkem? Jaký byl důvod?

Přímo nějaký konflikt si asi nevybavím, ale to víte, že občas se to stane. Někdy se stane nějaká nepatřičnost a já jsem tak překvapená, že ani nestačím zareagovat. Nedávno jsem jela autobusem a seděli tam dva mladí kluci a slyšela jsem, jak říkají: „Bába stará, kouká jako vejř!“ A hned nato vystoupili. Byla jsem tak v šoku, že jsem se nezmohla na slovo. Nevychovaní hubatí.

11. Je v současnosti něco, čeho se ve vašem věku obáváte?

Mám obavu z většího počtu kluků, kteří se toulají tady po okolí. Slyšela jsem, že tady nedávno jednu paní přepadli. Naštěstí se jí nic nestalo, ale ukradli jí peněženku. Toho

se opravdu bojím. Takové lidi bych zavírala na doživotí, okrádat staré a nemohoucí. Proto také chodím ven jen přes den a nejraději s někým v doprovodu.

12. Napadá vás nějaký způsob jak zlepšit vztahy mezi mladými lidmi a seniory?

Je to všechno o čase, který se dítěti věnuje. Teď vidím spoustu dětí na ulici, jak se jen poflakují a nic nedělají. Pak se chytanou party a je to konec. Kdyby byli víc s rodiči a ti je vychovávali a věnovali se jim, asi by vztahy byli o hodně lepší. Nic jiného mě k tomu nenapadá.

13. Myslíte si, že před padesáti lety byly vztahy jiné?

Tak o tom jsem nepřemýšlela, ale úctu jsem měla určitě větší. Moje děti si nic nedovolili, oproti dnešním. Jsou temperamentní, průbojní. Nevím, jestli je to dobou nebo výchovou nebo obojím.

14. Jak jste vycházela v době vašeho mládí se seniory?

Připadá mi, že dřív bylo všechno takové vzácnější, na všechno jsme se více těšili a uměli jsme se více radovat z maličkostí. Teď děti mohou všechno, na co si vzpomenou a pak si ničeho neváží.

15. Jak se domníváte, že se budou vztahy mezi mladými lidmi a seniory měnit do budoucnosti?

Tak o tom jsem nikdy nepřemýšlela. V rodině to snad bude stejné nebo lepší. U cizích bych řekla stejné nebo horší. Opravdu nevím, co bych řekla.

16. Kdybyste mohla něco vzkázat současné mladé generaci, co byste jim řekla?

Aby si uvědomili, že budou také staří a že to, co do světa dají, to se jim vrátí. Pak bych ještě spíše vzkázala rodičům, aby se více věnovali svým dětem, protože v nich je naše budoucnost.

Rozhovor č. 8 – Jan, 79 let

1. Jaká slova a pocity se vám vybaví, když se řekne senior?

Určitě se mi jako první vybaví starý člověk. Senior také znamená nejstarší v rodu. Žádné mimořádné slovo to pro mě není, jde o normální stav, který snad čeká na každého z nás. Na mě už došlo a musím říci, že to není tak hrozné.

2. Jaká slova a pocity se vám vybaví, když se řekne stáří?

Tak tady mě napadne nemoc. Dříve mě ani nenapadlo, jak často budu muset chodit k lékařům. Stáří je závěrečná fáze života, která zkrátka k životu patří. Bohužel s tím i souvisí snížená výkonnost. Na druhou stranu to znamená i více času, člověk má

konečně prostor sám pro sebe a užívá si to, na co kvůli rodině a dětem dříve neměl čas. Je to běh času, který nelze zastavit.

3. Jaká slova a pocity se vám vybaví, když se řekne mladý člověk?

Elán, optimismus, sebevědomí, vzdělávání, také agresivita, drogy. Těch slov, která lze přiřadit k mladému člověku je opravdu mnoho. Pocity? Na jednu stranu závist, co všechno ještě mají před sebou, jaké mají šance a možnosti a na stranu druhou jim nepřeji, co všechno je čeká. I když, kdyby to šlo, do mládí bych se vrátil hned, ale do toho svého, ne do toho dnešního.

4. Myslíte si, že mladí lidé mají oproti Vám moderní názory?

V něčem ano. Jako příklad bych mohl uvést finance. Mladí lidé většinou neřeší finanční situaci. Mám vnučku, která stále nemá peníze, bance dluží nevím kolik tisíc a přesto, když jí dám peníze, tak jde a koupí si boty nebo oblečení, než aby zaplatila dluh. To nechápu. Mladí prostě žijí ze dne na den. To je pro mě nepochopitelné. Měli by myslet na budoucnost, jak to chtějí tímhle způsobem někam dotáhnout, to tedy nevím.

5. Jaký podle vás mají senioři vztah k mladým lidem?

Myslím si, že většinou kladný. Sice si na mladé lidi občas zanádvávají, ale v dobrém. Uvědomujeme si, že jsme byli také mladí, to si nemyslete. Často mladým vyčítáme, že mají nedostatek úcty. Připadá mi, že se to rok od roku zhoršuje, mladí nás vůbec neberou v potaz. Také mi vadí, že se chovají jako mistři světa, aniž by cokoliv dokázali. Jsou moc sebevědomí, myslí si, že jim patří svět, ale oni také narazí. Realita se nedá oklamat.

6. Myslíte si, že mladí lidé respektují seniory?

Jak jsem již řekl před chvílí, až na ony mistry světa, kteří nerespektují kromě sebe nic a nikoho. To jsou lidé, kteří myslí na sebe a nerespektují nic. To se potom netýká jenom seniorů, ale společnosti, kultury, zkrátka všeho. Ostatní bych řekl, že spíše ano, že seniory většinou respektují.

7. Jaký vztah mají podle vás mladí lidé k seniorům?

Určitě je to velmi individuální, nedá se paušalizovat. Asi jde i o to, zda se jedná o příbuzné nebo o cizí seniory. Řekl bych, že ke svým příbuzným spíše kladný, k ostatním většinou rovněž, často ale také silně přezíravý.

8. Co je podle vás největší potřeba seniorů?

Pro mě jako seniora je to zcela určitě kvalitně fungující rodina. To mi přináší největší klid v srdci. Pocit, že za mnou zůstává něco, co má opravdový smysl. Další potřebou

by mohl být pocit, že jsem ještě platný. Co si budeme povídat, dělá mi dobře, když se mě přijdou mladí na něco zeptat, nebo když jim mohu pohlídat děti, případně vypomoci alespoň finančně. Kdybych byl sám a neměl nikoho, asi by mě nebavilo v tomto věku žít.

9. Myslíte si, že senioři jsou dobrým příkladem pro mladé lidi? V čem?

Ne všichni a ne ve všem. Je to ale příliš individuální. Někdo v přístupu k životu, například tím že je stále optimistický a užívá si života v každém věku. Jiný k práci, my staří jsme se práce nebáli, pracovali jsme hodně a řekl bych, že tak nějak i rádi. Brali jsme práci jako běžnou věc a ne jako nepříjemnost. No a někteří senioři nejsou dobrým příkladem v ničem.

10. Dostal jste se někdy do konfliktu s mladým člověkem? Jaký byl důvod?

Nevzpomínám si. Jsem člověk, co konflikty nevyhledává, spíše naopak se jim vyhýbám. Někdy bych ale občas mladým vyhuboval, když vidím jak se chovají. Nedávno jsem potkal partu mladíků, jak ničili telefonní budku. Jenže postavte se jim, to bych taky mohl skončit v nemocnici. Zavolał jsem policii a šel dál.

11. Je v současnosti něco, čeho se ve vašem věku obáváte?

Těch věcí už moc není. Jediné, co mě napadá je úraz, protože v mém věku se všechno hodně špatně hojí. Mám strach, že kdybych třeba spadl a zlomil si nohu, už bych se na ni nikdy nepostavil a zůstal bych odkázaný na pomoc druhých. S tím souvisí bezmocnost, to mě děsí asi ještě víc. Zatím jsem soběstačný, a neumím si představit, že bych zůstal dětem na krku. To bych snad radši umřel, než jim přiděloval starosti.

12. Napadá vás nějaký způsob jak zlepšit vztahy mezi mladými lidmi a seniory?

Ne, jedná se o přirozený vývoj člověka. Mladí a staří si nemohou nikdy zcela rozumět, je to dané rozdílnou dobou, ve které vyrůstají. Já nemohu pochopit je a oni mě také ne. Co mladí vědí o chudobě, válce a tom, co jsem prožil? A já zas nevím nic o internetu. Navíc si nemyslím, že by vztahy byly nějak výrazně špatné.

13. Myslíte si, že před padesáti lety byly vztahy jiné?

Ano, rozhodně ano. Byla mnohem větší úcta ke stáří, lidé k ní byli vychováváni odmala. Starý člověk v minulosti něco znamenal. Byla to autorita, vážený člověk. Nevím, kam se toto vytratilo. Teď radši staré nevidět, neslyšet. Jako by ani nebyli.

14. Jak jste vycházel v době vašeho mládí se seniory?

Velice dobře, bezproblémově.. Hodně času jsem jako malý trávil u svých prarodičů, protože rodiče byli dost zaměstnaní a musím říci, že jsem u babičky a dědy byl rád. Byli hodní, ale zároveň přísní a spravedliví. Dost mě naučili, hlavně děda. Velmi rád

na ně vzpomínám. Cizích seniorů jsem moc nepotkával, ale žádné problémy jsem nikdy neměl.

15. Jak se domníváte, že se budou vztahy mezi mladými lidmi a seniory měnit do budoucnosti?

Netuším, na to se podle mě nedá odpovědět. Copak já vím, kterým směrem se bude doba ubírat? Jen doufám, už i kvůli budoucím seniorům, že ne k horšímu.

16. Kdybyste mohl něco vzkázat současné mladé generaci, co byste jim řekl?

Chovejte se ke starší generaci tak, jak byste si přáli, aby se jednou mladí chovali k vám.

5. Diskuse

Tato část diplomové práce se zabývá zjištěnými výsledky proběhlého výzkumu, které bych ráda shrnula a zhodnotila. Výzkum proběhl kvalitativní formou a bylo osloveno osm mladých lidí a osm seniorů, kteří žijí v regionu České Budějovice. Osm mladých lidí představovali čtyři ženy a čtyři muži ve věku dvacet až dvacet pět let. Senioři byli zastoupeni šesti ženami a dvěma muži, všichni jsou ve věku nad 70 let. Výzkum probíhal v příjemných podmínkách, ve většině případů v soukromí domova u jednotlivých respondentů a schůzky byly předem domluvené. Jediné úskalí, se kterým jsem se během výzkumu setkala, byla nedůvěřivost seniorů. Bylo zapotřebí podrobně jim vysvětlit důvody rozhovoru, především nutnost rozhovor nahrávat na diktafon a dále pak zdůraznit, že vše co řeknou, bude zcela anonymní a použité pouze pro účel diplomové práce.

Diplomová práce se zabývá tématem mezilidských vztahů. Snažila jsem se vypátrat, jak na sebe mladí lidé a senioři vzájemně působí, co si o sobě myslí, kde jsou největší úskalí a jak se vztahy podle jednotlivých skupin mění v čase. Obě skupiny respondentů odpovídaly na stejné otázky, abych mohla posléze porovnat odlišnosti a shody v odpovědích.

První otázky měly odpovědět na dotaz, co si lidé představí pod pojmy stáří a senior a jak na ně tato slova působí. Zatímco senioři o těchto slovech mluvili jako o své současné a reálné situaci, kterou je nutné přijmout, pro mladé lidi jsou tato slova vzdálená a nepříjemná. Senioři nejčastěji uváděli, že stáří je období nemocí a ztráty vitality. Dále taky období klidu a pohody, kdy člověk už nemusí nikam spěchat. Největší hrozbou je pro seniory ztráta soběstačnosti a obava, že se stanou závislí na okolí. S těmito názory souhlasí i Jarošová: *„Není-li senior schopen uspokojovat své základní životní potřeby a zvládat aktivity denního života, stává se člověkem nesoběstačným a závislým na pomoci. Z publikací zabývajících se soběstačností seniorů je zřejmé, že ztráta soběstačnosti je z pohledu seniorů vysoce obávanou realitou.“* (13) Při slově senior se 3 ženy pousmály a odpověděly, že to zní daleko lépe, než slovo důchodce. Senioři většinou přemýšlejí o tom, co zažili a co je ještě čeká. Jak řekl pan Josef: *„Jen je škoda, že nikdy nevíte, kolik vám ho (času) ještě zbývá. Víte, že jste na konci cesty životem, ale umřít se vám ještě nechce.“* Nebo paní Vlasta *„Je to hezké období, ale to víte, hned bych se vrátila do mládí. Člověk už rekapituluje svůj život a snaží se zanechat po sobě vše pořádku.“* Ze všech dotázaných seniorů všichni odpovídali na otázku spíše v kladném slova smyslu. Dá se říci, že senioři jsou se stářím smířeni a snaží se na tomto období najít co nejvíce pozitivního.

Mladí lidé na rozdíl od seniorů uváděli mnoho záporných pocitů a myšlenek. Slavný Říman Cicero řekl: „*Jsou však i starci nevrlí, úzkostliví a popudliví, netrpěliví a svéhlaví. A pátráme-li dále, dokonce též hamižní. Ale jsou to vady povahy, nikoliv stáří.*“ (53) Pro některé je to slovo velmi vzdálené a o stáří ještě nepřemýšleli. Se seniory se shodli, že je to období nemocí a ztráty vitality. Při vyslovení slova senior se mladým lidem vybaví samota, zatrpkllost, nemohoucnost, málo peněz, vzpomínání, touha po kontaktu, koukání z okna. Příjemnější pocity mladí lidé uváděli s myšlenkami na vlastní babičky. Zde se objevila slova jako laskavost, moudrost, starostlivost a domácí kuchyně. Z toho vyplývá, že pohled na blízké seniory se v některých případech liší od pohledu na seniory obecně. Stáří mladí lidé ohodnotili jako ne moc pěknou část života. Někteří respondenti uvedli, že doufají, že se jim stáří vyhne. Vystihuje to odpověď pana Jiřího: „*Doba, kdy budu nejspíš potřebovat pomoc. Doba, kdy se mi bude zdát, že už nic není jako dřív a lepší už to nebude. Doba, kdy nejspíš budu u lékaře víc než doma. Samota a umírající přátelé. Chybějící společnost. A doba, kdy mi tělo bude přestávat sloužit.*“ Mladí lidé doufají, že v seniorském věku nezůstanou sami a budou moci zůstat doma. Dále někteří uvedli stejně jako senioři, že je to období, kdy si člověk uvědomuje svoji smrtelnost, bilancuje a přemýšlí o svém dosavadním životě. O něčem podobném se zmiňuje i Kopřiva: „*V domovech důchodců je přítomno množství utrpení vyplývajícího ze ztráty soběstačnosti, osamění a blízkosti smrti.*“ (19)

Velkým opakem byla třetí otázka, která zjišťovala, jak na lidi působí slova mladý člověk. Zde uvedli všichni mladí lidé jen samé pozitivní odpovědi. Opakovala se slova jako energie, elán, vše před sebou, velké možnosti, získávání zkušeností, spoustu síly, radost, láska, hledání sama sebe, volnost, zábava, optimismus a podobně. Příkladem může být odpověď slečny Evy: „*Energie, plány do života, naděje na krásný život a zároveň strach z budoucnosti, láska, víra v sama sebe...Mladý člověk má téměř celý život před sebou. Někteří se chtějí jen bavit, jiní budují kariéru nebo je pro ně důležitý rodinný život.*“ Z odpovědí vyplývá, že mladí lidé berou své aktuální období jako krásné. Jsou velmi optimističtí a věří v dobrou budoucnost. Možná to trochu vypadá, jako by žili v iluzi, že je vše jen báječné a neuvědomovali si nástrahy příštích dní. Mladí lidé žijí rychle a ze dne na den, nepřemýšlejí tolik o budoucnosti, což není asi zcela správné.

Pro seniory představuje současný mladý člověk spěch, rychlost, energii a honbu za penězi. Často se v odpovědích objevila fráze, že mladí mohou všechno, mají neomezené možnosti. Synonymem pro dnešní dobu je rychlost. Paní Hana: „*Občas jsem až překvapená, kolik toho dnešní mladí stihnou. Mají tak plné programy, že ani nemají čas na své koníčky. Především mi připadá, že hodně pracují. Tráví v zaměstnání mnoho času, vydělávají na*

peníze a život jim tak rychle utíká. Nemají čas se zastavit a podívat se kolem sebe. Je to hodně uspěchaná doba.“

Senioři také na své mládí rádi vzpomínají. Paní Stanislava: *„Mládí je mládí. Mládí je nejhezčí období života. Já na tu dobu vzpomínám opravdu ráda. Člověk měl velké plány, maloval si růžový život a bylo mu hej. Teď mají mládí všechno.*“ Zajímavý je názor paní Anežky, která říká, že mládí už neumí dobře pracovat rukama. Vše se děje přes počítač a naskytá se otázka, kdo bude dělat řemeslo? Nad otázkou řemesla se pozastavil i pan Josef, který si též myslí, že by se děti měli více věnovat řemeslům. Další odpovědi, která stojí za zamyšlení je odpověď pana Jana: *„Kdyby to šlo, do mládí bych se vrátil hned, ale do toho svého, ne do toho dnešního.*“ I tato odpověď se vyskytla ve výzkumu vícekrát. Podle seniorů to mají současní mládí lidé těžší, než to bylo za jejich mládí. Dříve bylo méně možností, ale také méně nebezpečných nástrah.

Čtvrtou otázkou jsem se pokusila zjistit, co si jednotlivé generace myslí o celkové odlišnosti názorů. Zde se shodlo všech šestnáct respondentů, uvedli, že názory se rozhodně liší a většina se i shodovali na určitých věcech, na kterých se to projevuje. Je samozřejmé, že názory se s věkem mění a proto musejí být odlišné. Start-Hamilton říká: *„V posledních padesáti letech došlo k výraznému sociologickému posunu k mnohem liberálnější a tolerantnější společnosti, která dovoluje mladým lidem vyjadřovat jejich pokrokové názory nahlas. Společnost na ně tedy nevyvíjí tlak, aby se co nejrychleji stali přesnou kopií generace svých rodičů.*“ (44) Podotázkou proto bylo, v jakých oblastech se názory liší. Shodovali se odpovědi mladých lidí i seniorů a proto nebudu skupiny odlišovat. Nejčastější odpovědi je rozdílnost názorů na hudbu. Je všeobecně známé, že hudba, která se poslouchá, se s dobou velmi mění. To, co lidé poslouchali před sto lety a co poslouchají teď, má společného jen velmi málo. Samozřejmě každému se líbí to, co se za jeho mládí hraje. Dalším tématem, kde se generace rozchází v názorech jsou vztahy mladých lidí. Pro novou generaci je běžné mít sex před svatbou, nemanželské dítě, či se jen jednoduše líbat na veřejnosti. Starší lidé to odsuzují především proto, že za jejich mládí toto bylo nepřijatelné. Vzhledem k poměrům, jaké byly před padesáti lety, je zcela pochopitelný názor seniorů, ale na druhou stranu se změnou doby se mění i chování lidí. Vágnerová k tomuto tématu dodává: *„Je pravda, že dospívající odmítají určité hodnoty jen proto, že jsou staré. Potřeba nového je zcela nepochybně značně intenzivní. Vede k odpoutání od rodiny a k fixaci na vrstevníky, které spojují stejné potřeby a problémy.*“ (50)

Jednou z dalších třecích ploch se ve výzkumu ukázala otázka moderních věcí, které před padesáti lety neexistovaly v běžném životě. Podle seniorů jsou všechny nové

vymoženosti zbytečné a bez nich to taky šlo. Mají jistě pravdu, ale hezky to vystihla slečna Magda: „*Přitom mi ukažte jediného seniora, který nebude mít doma telefon, mobil či kolikrát i počítač. Nebude chodit na nákup do supermarketu, ale zůstane věrný malému konzumu s jednou tak vyššími cenami. Málokterý.* Pak je tu názor pana Josefa: *Stáří říkají – my když jsme byli mladí, dělali jsme to a to, jenže svět spěje k pokroku a ti mladší jsou pokrokovější a musejí se dobře přizpůsobit. Třeba internet. Na co já jako důchodce potřebuji internet. Vnuk mě stále přesvědčuje, abych si ho pořídil, ale já nevím k čemu. Už se mi nechce nic se učit. Mě stačí televize a noviny. Mladí se ale musí internetové dobře přizpůsobit.* Svým způsobem mají oba pravdu. Svět se mění a mladí se musejí přizpůsobit, ať chtějí nebo nechtějí. Senioři už mají na výběr. Chtějí-li, mohou se naučit pracovat s mobilním telefonem nebo internetem. Když to umět nebudou, nic se nestane, protože pokud se bez těchto věcí obešli celý život, obejdou se bez nich i teď. Z této výzkumné otázky vyplynul závěr, že ačkoli se názory na běžné věci velmi liší, není to důvod, který by vedl k narušování vztahů. Všichni dotázaní senioři se shodují, že se sice se současnými názory leckdy neztotožňují, přesto ale je respektují. Je to pokrok a ten patří ke každé době. Současně u této otázky vyplynula absolutní shoda s odpověďmi jak seniorů, tak mladých lidí v tom, že názory má každá generace přizpůsobené své době.

Vzájemné vztahy mezi seniory a mladými lidmi zjišťovala další otázka, kterou jsem rozdělila na vztahy mladých lidí k seniorům a na vztahy seniorů k mladým lidem. Jednotlivé názory na tuto situaci se velmi lišily. Na otázku, jaké vztahy mají mladí lidé k seniorům, odpovídala většina mladých lidí, že ne příliš dobrý. Často to vyplývá z vlastních zkušeností. Po několika událostech, kdy se senior nepředvede právě v nejlepším světle, může mít mladý člověk pocit, že jsou všichni takoví. Picheaud k tomu dodává: „*Stáří má společné rysy, avšak zabarvení stáří konkrétního člověka závisí na úhlu našeho pohledu. Jestliže jsme si o stáří vytvořili negativní představu, všímáme si u starého člověka pouze negativních stránek jeho stáří. Vytvoříme-li si však o stáří vyváženější představu tím, že vedle zřetelných negativních stránek budeme hledat i stránky pozitivní, připravíme pozitivní klima pro dialog, spolupráci a vztahy.*“ (36) Dobré vztahy uváděli respondenti v rodině. Vztah se svými prarodiči hodnotili převážně kladně. Uváděli, že ačkoli je babičky trápí větami typu: „Jsi málo oblečená“, „Pojď se najíst, podívej, jak si hubená“ nebo „Co to máš na sobě za módu“, mladí lidé toto berou jako běžné a vědí, že to je jen láska a starostlivost. Mladí lidé se shodují, že největší vliv na utváření mezilidských vztahů má rodina. Záleží na výchově, zda je dítě vedeno k úctě a respektu k okolí a tím i k seniorům nebo ne. Také výzkum ukázal, že se mladým lidem nelíbí

chování seniorů na veřejnosti, především v dopravních prostředcích. Vztahy se podle mladých lidí narušují také tím, že senioři berou za samozřejmé, že mají všude přednost a vždy pravdu.

Stejná otázka byla položena i osmi seniorům a překvapivě sedm z nich odpovědělo, že podle nich mají mladí lidé k seniorům dobrý vztah. Uváděli, že z vlastních zkušeností mohou říct, že sice je to velmi individuální, ale obecně by to mohlo být daleko horší. Záleží na výchově, na rodině, na sociálním prostředí a také na člověku jako jednotlivci. Většina dotázaných vycházela z vlastní rodiny. Uváděli, že jejich vnoučata se chovají hezky a slušně a mají mezi sebou velmi pěkné vztahy. Hauserová-Scgonerová uvádí: *Vztah prarodičů a vnoučat má většinou emocionální charakter. Souvisí to jednak s časovým odstupem a určitě také s tím, že vnější tlak na prarodiče a vnuky je menší než u střední generace. Prarodiče a děti vytvářejí blahodárnou pospolitost, což v sobě může zahrnovat hlubokou sounáležitost a bezstarostnost.* (10) Pouze jedna paní uvedla, že jí připadá, že si vnoučata jezdí jen pro peníze. Přesto v dalších větách senioři říkali, že je mladí lidé hodně přehlížejí, jsou na ně hrubí, jsou neslušní a nevychovaní. Ačkoli jsou tato tvrzení negativní, převládá mezi seniory názor, že vztahy mladých lidí k seniorům jsou v pořádku.

Poté jsem otočila otázku a ta zněla jaký vztah mají senioři k mladým lidem. Mladí lidé se zde jednohlasně shodli, že spíše negativní. Také se shodovali, že v rodině jsou vztahy dobré. Vztahy vnučka s babičkou jsou oboustranně hodnoceny jako velmi kladné. Pokud se podíváme na vztahy mladík a senior, je to horší. Mladí lidé uvádějí, že seniorům vadí chování mladých lidí a nesnaží se mladé lidi chápat. Velké neshody vznikají tím, že senioři předpokládají, že mladí lidé se o ně postarají, vždy pomohou a podřídí se. Vzhledem k tomu, že mladí lidé ne vždy naplní toto očekávání, ničí se dobré vztahy a vznikají názory, že mladým lidem na seniorech nezáleží a že senioři jsou zbyteční. Příkladem je odpověď pana Tomáše: *„Minimálně polovina starých lidí si myslí, že mladí jsou tu pro seniory a že se jim mladí vždy přizpůsobí. A když tomu tak není, tak se ohánějí frázemi, jako že za jejich mladých let se chovali k seniorům lépe a podobně.“*

Senioři se při této otázce rovnoměrně rozdělili. Zatímco čtyři senioři uvedli, že jsou vztahy dobré, čtyři senioři uvedli, že jsou vztahy špatné. U všech to opět vychází ze zkušeností a tyto zkušenosti jsou převážně s cizími lidmi. I tady je shoda s mladými lidmi v názoru, že v rodině jsou vztahy dobré. Všech osm seniorů si chválí svou rodinu a podle nich jsou vztahy oboustranně velmi pozitivní.

Seniorům nejvíce vadí nevychovanost a hrubost mladých lidí v chování k nim. Navzdory tomu uvádějí, že ačkoli senioři na mladé lidi nadávají, mají k nim převážně kladný vztah. Většina respondentů uvedla, že se snaží být k mládeži tolerantní a že se je snaží chápat.

Paní Stanislava uvádí: „*Nevím, ale spíš bych řekla, že senioři mají špatný vztah k mladým. Vyčítají jim, že si ničeho neváží, že jsou sprostí a drzí. To je takový všeobecný názor tady obyvatel domova. Ale já s mladými nemám problémy, myslím, že s nimi vycházím dobře.*“ Názor, že všeobecně jsou vztahy špatné, ale moje vztahy s mladými lidmi jsou dobré, se objevili ve všech odpovědích.

Stejně vyšly odpovědi i u mladých lidí. I oni uvádějí, že všeobecně jsou vztahy špatné, ale oni sami mají vztahy spíše kladné. Nabízí se tu otázka, čím je způsobené, že všeobecný názor je spíše negativní na rozdíl od osobních zkušeností.

Mělo by být samozřejmé, že seniorům je prokazován respekt a úcta. Myslí si to i Pacovský: „*Stáří je symbolem klidu a moudrosti, stříbrné hlavy podněcují úctu a zaslouží si díkuvzdání.*“ (34) Přesto výsledky výzkumu nejsou jednoznačné v odpovědích na otázku, zda mladí lidé dostatečně respektují seniory. U mladých lidí se jednotlivé odpovědi velmi lišily. Objevily se názory, že se respekt zcela vytratil, i naopak, že mladí lidé dostatečně seniory respektují. Pravděpodobně zde opět půjde o zkušenosti jednotlivců a jejich výchovu. Vyskytl se tu názor, že jak se do lesa volá, tak se z lesa ozývá a to je zřejmě důvodem, proč se odpovědi tolik liší. Někteří senioři si respekt zaslouží více a jiní méně. Přesto se domnívám, že určitou váženost si zaslouží každý.

Senioři se shodli v názoru, že nejvíce respektu jim prokazuje rodina. Přesto si většina myslí, že i cizí mladí lidé jim dávají úctu najevo. Záleží to na mnoha okolnostech, například jak je člověk vychovaný, s kým se kamarádí a v jaké situaci se zrovna nachází. Paní Vlasta se shoduje s názorem, jak se do lesa volá, tak se z lesa ozývá: „*Někteří ano a někteří ne. Zase to závisí nejvíce na rodině. Záleží také na seniorovi. Občas si za to, jak se k němu mladí chovají, může sám. Nedá se říct, že je to jenom jednostranné, pro to, aby mladí respektovali seniory, musí i senioři alespoň trochu respektovat mladé.*“ Matoušek ve své knize uvádí: „*Společenská pozice starých lidí je okrajová. Naše kultura pěstuje kult dětství a mládí. Stáří nemá autoritu. Je zde možná souvislost mezi úpadkem úcty ke stáří a úpadkem historické tradice včetně křesťanského náboženského kultu.*“ (26)

O potřebách seniorů je toho v literatuře napsáno mnoho a proto mě zajímalo, co si o tomto tématu myslí mladí lidé i senioři. Jako největší potřeba seniorů byla mladými lidmi uvedena komunikace. Být s někým v kontaktu, nejlépe s rodinou, ale i s přáteli. Nejhorší, co se může stát je samota. Potřeba být s někým, mít kontakt s okolím, je zcela jistě potřebou všech lidí, pro seniory má daleko významnější dopad. Mají tak pocit, že je ještě někdo potřebuje a jsou užiteční. Že je svět ještě neodepsal. Mezi dalšími potřebami bylo uvedeno rodina, zdraví, finanční zajištění. K zamyšlení byla odpověď slečny Adély, která říkala, že

potřebou je i předávat zkušenosti. Zavázalová uvádí: „*Životní zkušenosti jsou důležitým mezníkem mezi mladou a starou generací, ale existují starší lidé, kteří mnoho životních zkušeností nemají a nepoučili se.*“ (53)

Senioři rovněž uváděli rodinu jako svoji největší potřebu. Fungující rodina, kde má senior zázemí, pochopení, lásku a pocit, že je chtěný. S tím souhlasí i Vágnerová: „*Život dětí a vnuků přináší starému člověku mnohé podněty a zážitky, které by jinak neměl, protože jeho život se stal stereotypnějším a v mnoha směrech omezeným. Vztah k dětem a vnukům je jedním z nejvýznamnějších zdrojů uspokojení potřeby citové jistoty, představuje jakési symbolické zázemí.*“ (50) Rodina je seniory často brána jako smysl života. Pouze jedna paní odpověděla, že pro ni je nejdůležitější finanční jistota, protože nechce nikomu zůstat na obtíž. S tímto názorem souhlasí i Sýkorová: „*Finanční autonomie ve stáří znamená pro seniory především schopnost se o sebe postarat, nezávislost na druhých lidech, absenci pocitu závazku a naopak přítomnost pocitu svobody.*“ (45) Jedna seniorka odpověděla, že nejdůležitější je bydlení. Potřeba zdraví se objevovala až na dalších místech ve výčtu potřeb, což mě osobně velmi překvapilo vzhledem k tomu, že si na zdraví senioři velmi stěžují. Rovněž vede k zamyšlení odpověď paní Anežky: „*Asi aby je (seniory) ostatní brali jako normální lidi.*“

Dobry příklad by měli dávat především rodiče svým dětem. I senioři ale dávají mnoho dobrých příkladů. Myslí si to většina respondentů mladé generace. Dobrým příkladem jsou především senioři, kteří jsou stále aktivní a žijí naplno. Jak uvádí Pacovský: „*Základním problémem úspěšné adaptace ve třetím věku je najít individuálně nejvhodnější vztah mezi zdůrazňováním vyhovujících forem aktivit na straně jedné a postupné uvolňování se z aktivit na straně druhé.*“ (33) Odborníci se shodují, že pokud nemá starý člověk zabraňující zdravotní potíže, má zůstat aktivním a mít svůj perspektivní program. Lidé, kteří se stále věnují svým zálibám, jako je literatura, turistika, hudba, divadlo. Mnoho dobrých příkladů také najdeme mezi mediálními osobnostmi - herci, umělci, malíři, zpěváci. Nejlepší variantou je, když i v rodině nacházíme dobré příklady v podobě svých babiček a dědečků. Dávají nám dobrý příklad, jak se starat o rodinu, jak zacházet s volným časem a podobně. Tímto modelem se pochlubili i čtyři z osmi odpovídajících.

Senioři byli v tomto názoru skromnější a polovina z nich se domnívá, že obecně jsou jen někteří senioři dobrým příkladem. Nejvíce se to projevuje v ochotě pomáhat, ve skromnosti a v pracovitosti. To jsou oblasti, ve kterých bychom se my mladí od nich mohli skutečně učit. Věřím tomu, že většina seniorů, kteří mají rodinu, se snaží být dobrým příkladem. Přesto se ve společnosti najdou lidé staršího věku, kteří jsou zlí a zatrpklí životem a ti nejsou právě ideálem, z kterého si brát příklad.

Vzhledem k faktu, že v každém vztahu občas dojde ke konfliktu, zaměřila jsem jednu otázku přímo na konfliktní situace mezi generacemi. Jak se dalo předpokládat, nejvíce konfliktů mezi generací nastává při jízdě v městské hromadné dopravě. Uvedlo to šest mladých lidí a dva senioři jako nejčastější konflikty, se kterými mají osobní zkušenosti. Tato situace by stála za další zkoumání, protože potíže v autobusech jsou velmi časté. Nabízí se tu otázka proč? Jedna možná odpověď je, že nikde nejsou daná pravidla, za jakých podmínek uvolnit seniorovi sedadlo a je i možné, že senioři to berou jako samozřejmost, ač to tak nikde není dáno. Je to pouze o slušnosti a ne o povinnosti. Druhým vysvětlením by mohlo být to, že je to jedno z mála míst, kde se senioři s mladými lidmi ve velkém setkávají, ale neumějí se k sobě chovat. Nerozumí si a nechtějí si rozumět. Mezi další konflikty respondenti uváděli neshody v rodině, které nejsou nikterak závažné. Většinou se jedná o poučování ze strany seniorů, které si mladí nechtějí nechat líbit. Senioři také uváděli časté konflikty s partou mladých lidí, která se předvádí a je na seniory sprostá a uráží je. Z toho důvodu se starší lidé bojí chodit ven sami, aby nebyli napadeni. Pan Josef uvedl, že viděl chlapce, jak ničili telefonní budku, ale nic neudělal, protože se jich bál. Muhlpackr ve své knize uvádí: *„Starší lidé se výrazně častěji stávají obětí trestných činů na nich páchaných. Viktimnost seniorů je dána především jejich menší schopností úniku i obrany, osamělostí, někdy odchylným způsobem chování.“* (30)

Po zodpovězení této otázky jsem se ještě odpovídajících seniorů ptala, co jim na současné mladé generaci nejvíce vadí. Většina se shodla na tom, že je to nevychovanost, hrubost a neurvalost. Dále se objevovaly odpovědi jako vandalství, sprejeři, okrádání, drogy a alkohol. Podle seniorů se tyto neřesti dříve buď nevyskytovaly nebo jen velmi málo. Z výzkumu vyplynulo, že senioři si váží mladých lidí, kteří jsou uctívají a dobře vychovaní. Pozdrav a úsměv může potěšit více než si mladí lidé uvědomují.

Lze zlepšit mezilidské vztahy? Podle všech respondentů je vždy nějaká možnost, jak to udělat. I když někteří se domnívají, že to není ani zapotřebí. Jak uvedla slečna Tereza: *„Samo od sebe to nepůjde.“* Většina mladých lidí se shoduje, že vše tkví k toleranci a to oboustranné. Důležitá je komunikace, respondenti uvedli, že kdyby si více povídali se seniory, mohly by je i více pochopit. K tomu bohužel chybí čas. Výchova a rodina byli také časté odpovědi. Pokud rodiče vedou své děti tak, aby měli hezké vztahy odmalička ke svým prarodičům, je vyšší pravděpodobnost dobrých vztahů k seniorům obecně. To uvedla i slečna Magda: *„Podle mě jde hlavně o výchovu. Pokud mají mí rodiče úctu ke starším, řeklo by se, že logicky ji budu mít i já. Půjdou mi příkladem, jako já půjdu příkladem svým dětem.“* Nejdůležitější bude, že obě generační skupiny musí chtít a mít snahu něco pro to udělat.

Sedm z osmi seniorů shodně odpovědělo, že jedinou možností, jak zlepšit vztahy je výchova. Kuchařová k tomu uvádí: „*Ač se jedná o relativně méně početnou populaci, patří tato skupina osob k takové sociální kategorii, která vyžaduje zvýšenou pozornost společnosti. Svou roli zde plní jednotlivci, rodiny i sociální subjekty. Důraz kladený v této souvislosti na rodinu je logickým vyústěním těchto snah, podpořený navíc kulturními tradicemi české společnosti.*“ (23) I senioři se shodli, že současné vztahy jsou spíše dobré a žádné velké změny nejsou potřeba. Trochu méně optimistický byl pan Jan: „*Mladí a staří si nemohou nikdy zcela rozumět, je to dané rozdílnou dobou, ve které vyrůstají. Já nemohu pochopit je a oni mě také ne. Co mladí vědí o chudobě, válce a tom, co jsem prožil? A já zas nevím nic o internetu.* Další častou odpovědí byla komunikace, která jistě napomáhá k utváření dobrých vztahů. K zamyšlení je odpověď paní Anny, která se domnívá, že by pomohlo častější setkávání různých generací. Z vlastní zkušenosti vyprávěla, že nedávno byla na koncertu, kde se mísili všechny generace a všichni si rozuměli. Kdyby bylo více podobných akcí, jako koncerty, divadla, festivaly pro více generací najednou, mohlo by to pomoci k vylepšení mezilidských vztahů.

Následující otázky se týkaly tématu vztahy v čase. Snažila jsem se zjistit, jak se podle mladých lidí a seniorů změnil vztahy vzhledem k minulosti a jak se domnívají, že se budou vyvíjet do budoucnosti. V názorech na minulost se shodlo všech šestnáct respondentů a uvedli, že vztahy byly lepší než jsou dnes. Hlavními důvody jsou nejčastěji uvedeny televize a internet, které dříve nebyli a děti trávily více času venku, komunikovaly nejen mezi sebou, ale i s ostatními lidmi. Také rodiče měli dříve více času věnovat se dětem a ty pak byly lépe vychované. Dříve se seniorům daleko více projevovala úcta a respekt. Nikdo si nedovolil nepozdravit nebo být hrubý, protože ho za to čekal trest. To v současnosti zcela vymizelo. I mladí lidé, ačkoli nezažili dobu, o které mluvili, se domnívají, že byla pro mezilidské vztahy lepší. Lidé drželi více při sobě, více si vzájemně pomáhali a více se projevovala láska a obětavost. Dalším důvodem lepších vztahů mohl být i fakt, že mladí se více setkávali se seniory. Před lety bylo běžné, že prarodiče žili se svými dětmi až do své smrti a děti se o ně staraly. Nebylo možné umístit je do domovů pro seniory a tak se mladí lidé mohli lépe naučit se seniory dobře vycházet. Jak uvádí Haškovcová: „*Penzionování jako sociální jev je typické až pro konec 20. století.*“ (9)

Předposlední otázka se týkala vize do budoucnosti. Překvapilo mě, že ač v otázce na minulost se všichni respondenti shodli, u této otázky byly odpovědi velmi různorodé. Ačkoli většina doufá, že vztahy se budou spíše zlepšovat, je zde několik jedinců, kteří v to nevěří. Nejčastěji byla zastoupena odpověď, že se vztahy nebudou měnit. I já se ztotožňuji

s názorem, že vše začíná v rodině a pokud jsou v ní vztahy dobré, budou dobré i nadále. Paní Anna k tomu říká: *“Myslím si, že to bude pořád stejné. Mladí budou hubovat na staré a staří budou říkat takové to - za našich mladých let...A ono to nebude pravda. Bude to stejné, jen se to přizpůsobí aktuální době.”*

Pravdou zůstává, že současné doba je velmi rychlá a technika jde velmi dopředu. To lidi velmi odcizuje a může narušovat vztahy. Otázkou zůstává, zda pokrok půjde tímto hektickým způsobem stále dopředu nebo se vše lehce zpomalí a bude opět čas i na budování dobrých vztahů. Svě místo má i skutečnost, že současná mladá generace více přemýšlí o této problematice a znám mnoho lidí, kteří se snaží dobré vztahy utužovat. I z mého výzkumu jednoznačně vyplynulo, že všichni oslovení mladí lidé mají dobré vztahy se svými prarodiči a to je dobrý začátek i pro budování dobrých vztahů k seniorům, které neznají.

Poslední otázkou mého výzkumu jsem se mladých lidí ptala, co by vzkázali seniorům a naopak, co by senioři vzkázali mladým lidem. Po položení této otázky měli respondenti chvíli čas na rozmyšlenou, který rádi využili. I v této otázce se mladí lidé velmi shodovali a seniorům vzkázali, aby byli tolerantní a snažili se je pochopit. Odpovídali, že senioři byli také mladí a ať si vzpomenou, že také nedělali vše podle přání okolí. Dále se objevil názor, že nejenom mladí jsou hrubí a neslušní, ale že se to týká i seniorů. Souhrnně se dá říci, že vzkazy pro seniory byly převážně o zamyšlení se nad jejich chováním. Asi nejlépe to vystihl pan Tomáš: *„Chovejte se k mladým lidem tak, jak očekáváte, že se oni budou chovat k vám.”* Zajímavé je, že zcela totožnou větu použil i senior pan Jan: *„Chovejte se ke starší generaci tak, jak byste si přáli, aby se jednou mladí chovali k vám.”* Pravdou je, že na této větě je vystiženo téměř vše.

Dalšími vzkazy pro mladé lidi byly nejčastěji věci týkající se studia. Senioři radí mladým lidem, aby se dobře a hodně učili, aby nebyli líní pracovat a aby využili možností, které díky současné době mají. Nejvíce mě zaujal vzkaz paní Boženy: *„Vzkázala bych jim, aby se učili, aby se zajímali o české dějiny, protože tam, kde děti neznají minulost, tam se dá těžko tvořit dobrá a kvalitní budoucnost. Ono se mnoho věcí opakuje a i proto by se minulost měla znát.”* Domnívám se, že na vzkazu této paní je velká pravda, na kterou se zapomíná.

Během výzkumu se podařilo odhalit mnoho zajímavých a podnětných názorů, které stojí za přemýšlení a které by mohly sloužit jako náměty na další zkoumání. Z výzkumu vyplynulo, že mnoho názorů na otázky mezilidských vztahů se u mladých lidí i u seniorů shoduje. Velmi pozitivním závěrem se mi také jeví fakt, že se respondenti shodují, že mezilidské vztahy nejsou špatné, spíše naopak. Konflikty, které se vyskytují, nejsou podle výzkumu zásadní a nijak významně nenarušují běžné vztahy. Dále se respondenti shodují, že

největší vliv na utváření mezilidských vztahů má rodina a je velmi důležité, věnovat dětem čas a péči, aby si mohly utvářet zdravé vztahy se svým okolím. Poslední, co bych ráda zmínila, je fakt, že všichni dotázaní mají se svými rodinami velmi dobré vztahy a i to jim dává pozitivní náhled na tuto problematiku.

6. Závěr

Diplomová práce je zaměřená na problematiku mezilidských vztahů mezi mladými lidmi a seniory v regionu České Budějovice. Vzhledem k současné situaci, kdy počet seniorů stále roste, je toto téma aktuální a mělo by být i více diskutované.

Cílem práce byla snaha odhalit, jaké jsou současné vztahy mezi mladými lidmi a seniory v regionu České Budějovice. Domnívám se, že cíl práce byl splněn.

Výsledky výzkumu potvrdili, že mladí lidé i senioři mají různé osobní zkušenosti, ale převládá názor, že vztahy jsou spíše kladné. Během výzkumu bylo zjištěno, že nejlépe spolu vycházejí mladí lidé a senioři v rodině. Ze shrnutí všech odpovědí lze říci, že největší vliv na mezilidské vztahy má rodina a výchova dětí. Důležitou roli hraje také osobní zkušenost a sociální postavení jedinců. Mladí lidé i senioři se shodují, že nejdůležitějším faktorem pro udržení dobrých vztahů je tolerance a snaha pochopit odlišnosti jednotlivých věkových kategorií. Dále z výzkumu vyplynulo, že přestože respondenti uvedli, že vztahy mezi prarodiči a vnoučaty jsou vstřícné a empatické, je nutné zvýšit a zlepšit informovanost o problematice stáří a stárnutí. Pro seniory je největší hrozbou nesoběstačnost, samota a tím i pocit nepotřebnosti. Senioři by nejvíce uvítali, kdyby je společnost stále brala jako rovnocenné partnery. Zde by jim pomohlo více komunikace s mladými lidmi, aby se jejich obavy rozptýlily a tak se utvrzovaly dobré vztahy.

Výsledky výzkumu bych ráda použila při své práci se seniory. Přínosem by mohla být pro sociální i zdravotnický personál, který se věnuje seniorům, aby mohli lépe pochopit postoje starší generace. Domnívám se, že by bylo pro seniory přínosné nabídnout jim dobrovolné prospěšné aktivity, aby se cítili více potřební a užiteční. Práce by mohla být využita i pedagogickými pracovníky, kteří se věnují mládeži. Vhodné by mohly být programy pro školy, které by umožnily setkávání se seniory a diskuse na téma mezilidské vztahy. Mladí lidé by mohly navazovat nové vztahy a tím získávat na problematiku nový pohled.

Výzkum také odhalil, že základem pro mezilidské vztahy je výchova a proto věřím, že tato práce by mohla být vhodný materiál pro rodiny, které mají ve své blízkosti seniory, aby jim pomohl důkladněji nahlédnout do této problematiky.

Během vyhodnocování výsledků vyplynulo několik dalších otázek, které by stály za hlubší zamyšlení a zvýšenou pozornost. Tyto otázky jsem uvedla v části diskuse a mohly by se stát tématem na příští práci.

Přestože by se mohlo na první pohled zdát, že vztahy mezi mladými lidmi a seniory procházejí krizí, tato práce je důkazem, že je snaha o změnu k lepšímu jak ze strany seniorů, tak i ze strany mladých lidí. Všichni si uvědomujeme, že stárí se bude týkat každého z nás a i to by měl být důvod ke snaze udržovat dobré vztahy a snažit se pochopit a tolerovat lidi kolem nás. Zvýšení kvality mezilidských vztahů by mohlo přispět ke zvýšení kvality života celé společnosti.

7. Seznam použitých zdrojů

- 1) AUSTAD, Steven. N. *Proč stárneme*. 1. vyd. Praha: Mladá Fronta, 1999. 208 s. ISBN 80-204-0804-5.
- 2) BENEŠOVÁ, J. - PILÁTOVÁ L. Rozdíly generací: Můžou se vůbec pochopit? *Moje psychologie*, říjen 2007, s.80-83. ISSN 18022073.
- 3) BOLDIŠ, Petr. *Bibliografické citace dokumentů podle ČSN ISO 690 a 690-2: Část 1- Modely a příklady citací u jednotlivých typů dokumentů. Verze 3.3* [online] 2004 [cit. 2009-7.-7]. Dostupné z: <http://www.boldis.cz/citace/citace1.pdf>.
- 4) DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. 3. vyd. Praha: Karolinum, 2006. 374 s. ISBN 80-246-0139-7.
- 5) DESSAINTOVÁ, Marie Paule. *Nezačínejte stárnout: jak žít co možná nejdéle příjemně, samostatně a důstojně*. 1. vyd. Praha: Portál, 1999. 232 s. ISBN 80-7178-255-6.
- 6) DLABALOVÁ, Irena - KLEVETOVÁ, Dana. *Motivační prvky při práci se seniory*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2008. 208 s. ISBN 978-80-247-2169-9.
- 7) GRUBEROVÁ, B. *Gerontologie*. 1. vyd. České Budějovice: Jihočeská univerzita, Zdravotně sociální fakulta, 1998. 86 s. ISBN 80-7040-286-5.
- 8) HAŠKOVCOVÁ, Helena. *Fenomén stáří*. 1. vyd. Praha: Panorama, 1990. 416 s. ISBN 80-7038-158-2.
- 9) HAŠKOVCOVÁ, H. *Manuálek sociální gerontologie*. 1.vyd. Brno: Institut pro další vzdělávání pracovníků ve zdravotnictví v Brně, 2002. ISBN 80-7013-363-5.
- 10) HAUSEROVÁ-SCHONEROVÁ, ISABELLA. *Děti potřebují prarodiče*. 1. vyd. Praha: Portál, 1996. 102 s. ISBN 80-7178-105-3.

- 11) HOLMEROVÁ, Iva et al. *Vybrané kapitoly z gerontologie*. Praha: Gema, 2002. 110 s. ISBN 80-86541-12-6.
- 12) JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. 2.vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-269-0.
- 13) JAROŠOVÁ, Darja. *Péče o seniory*. 1. vyd. Ostrava: Ostravská univerzita, 2006. 96 s. ISBN 80-7368-110-2.
- 14) JIRÁSKOVÁ, V. a kol. *Mezigenerační porozumění a komunikace*. 1.vyd. Praha: EUROLEX BOHEMIA, 2005. ISBN 80-86861-80-5.
- 15) KALVACH, Zdeněk, *Senior a já – já a senior?* 1. vyd. Praha: Společnost přátelská všem generacím. 2005. 72 s.
- 16) KALVACH, Zdeněk – MIKEŠ, Z. Základní pojmy – stáří, gerontologie a geriatric. In: KALVACH, Z. – ZADÁK, Z. – JIRÁK, R. a kol. *Geriatric a gerontologie*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2004. 864 s. ISBN 80-247-0548-6.
- 17) KELLER, J. *Intergenerational Solidarity nad the Crisis of Insurans Systems*. In SÝKOROVÁ, D., CHYTIL, O., LITTLECHILD, B. *Strategies for the Maintenance of Autonomy in Old Age*. 1. vyd. Stassfurt: iSis, 2004. 132 s. ISBN 80-7326-064-6.
- 18) KLEVETOVÁ, Dana. Člověk a stáří. *Vital plus*, 2008, roč. 2, č. 3, s. 30.
- 19) KOPŘIVA, Karel. *Lidský vztah jako součást profese*. 2. vyd. Praha: Portál, 1997. 152 s. ISBN 80-7178-150-9.
- 20) KOZLOVÁ, Lucie. – KUBELOVÁ, Veronika. *Jak psát bakalářskou a diplomovou práci*. 1. vyd. České Budějovice: Zdravotně sociální fakulta, 2008. 56 s. ISBN 978-80-7394-112-3.
- 21) KRAMÁŘOVÁ, N. - TUČEK, J. *Gerontopsychiatrie*. 2. vyd. České Budějovice : Jihočeská univerzita, Zdravotně sociální fakulta, 2005. 57 s. ISBN 80-7040-829-4.

- 22) KŘIVOHLAVÝ, Ivo. *Mít pro co žít*. 1. vyd. Praha: Návrat domů, 1994. 95 s. ISBN 80-85495-33-3.
- 23) KUCHAROVÁ, Věra. *Život ve stáří*. [online] Praha. 2002 [cit. 2009-7-7]. Dostupné z: <<http://praha.vupsv.cz/Fulltext/zivest.pdf>> .
- 24) LANGMEIER, J.- KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. 3. vyd. Praha: Grada publishing, 1998. 344 s. ISBN 80-7169-195-X.
- 25) MAREŠ, Jiří. *Kvalita života u dětí a dospívajících II*. 1. vyd. Brno: MSD, 2007. 259 s. ISBN 978-80-7392-008-1.
- 26) MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1993. 127 s. ISBN 80-901424-7-8.
- 27) MOŽNÝ, Ivo. *Rodina a společnost*. 2. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2008. 323 s. ISBN 978-80-86429-87-8.
- 28) MOŽNÝ, Ivo. *Česká společnost*. 1. vyd. Praha: Portál, 2002. 207 s. ISBN 80-7178-624-1.
- 29) MOŽNÝ, Ivo. *Mezigenerační solidarita*. [online] 2004 [cit. 2009-2-7]. Dostupné z: <http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_155.pdf> .
- 30) MUHLPACHR, Pavel. *Gerontopedagogika*. 1. vyd. Brno: Masarykova Univerzita, 2004. 201 s. ISBN 80-210-3345-2.
- 31) PACOVSKÝ, Vladimír. *O stárnutí a stáří*. 1. vyd. Praha: Avicenum, 1990, 135 s. ISBN 80-201-0076-8
- 32) PACOVSKÝ, Vladimír. *Proti věku není léku? Úvahy o stárnutí a stáří*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova, Karolinum, 1997. 127 s. ISBN 80-7184-486-1
- 33) PACOVSKÝ, Vladimír. – HEŘMANOVÁ, Hana. *Gerontologie*. 1. vyd. Praha: TISK, 1981. 304 s. ISBN 08-044-81.

- 34) PACOVSKÝ, Vladimír. *Geriatrická diagnostika*. 1. vyd. Praha: SCIENTIA MEDICA, 1994. 152 s. ISBN 80-85526-32-8.
- 35) PERNER, Rotraud, *Tabu v rodinné komunikaci*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000, 161 s. ISBN 80-7178-363-3
- 36) PICHAUD, Clément. – THARAUOVÁ, Isabelle. *Soužití se staršími lidmi: praktické informace pro ty, kdo doma pečují o staré lidi, i pro sociální a zdravotnické pracovníky*. 1. vyd. Praha: Portál, s.r.o., 1998. 156 s. ISBN 80-7178-184-3.
- 37) *Příprava na stárnutí*. [online]. [citováno 2009-06-24]. Dostupné z <<http://www.mpsv.cz/cs/2856>>.
- 38) RABUŠIC, Ladislav. *Česká společnost a senioři*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1997. 189 s. ISBN 80-210-1729-5.
- 39) RHEINWALDOVÁ, Eva. *Novodobá péče o seniory*. 1.vyd. Praha: Grada, 1999. 86 s. ISBN 80-7169-828-8.
- 40) SEEL, M.- HURLING, E.- MEYER, M. *Die Pflege des Menschen im Alter*. 2. vyd. Hagen: Britigge Kunz Verlag, 2001. 970 s. ISBN 3-87706-982-7.
- 41) SOKOL, Jan. *Malá filozofie člověka*. 5.vyd. Praha: Vyšehrad. 2007. 411 s. ISBN 978-80-7021-884-6.
- 42) STEINOVÁ, D. Psychická, fyzická a sociální stimulace v životě seniorské populace. In: *Sborník kongresu VIII. Gerontologické dny Ostrava*. Ostrava: Dům techniky Ostrava, 2004. 110 s. ISBN 80-02-01670-X. s. 69 - 70.
- 43) STRAUSS, Anselm – CORBINOVÁ, Juliet. *Základy kvalitativního výzkumu*. 1. vyd. Brno: Sdružení podané ruce. 1999. 228 s. ISBN 80-85834-60-X.

- 44) STUART-HAMILTON, Ian. *Psychologie stárnutí*. 1. vyd. Praha: Portál, 1999. 320 s. ISBN 80-7178-274-2.
- 45) SÝKOROVÁ, Dana. *Autonomie ve stáří*. 1. vyd.. Praha: SLON, 2007. 284 s. ISBN 978-80-86429-62-5.
- 46) ŠVANCARA, Josef. *Psychologie stáří a stárnutí*. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1983. 111 s.
- 47) TOŠNEROVÁ, Tamara. *Jak si vychutnat seniorská léta*. 1. vyd. Brno: Computer Press, 2009, 239 s. ISBN 978-80-251-2104-7
- 48) TOŠNEROVÁ, Tamara. *Ageismus. Průvodce stereotypy a mýty o stáří*. 1.vyd. Praha: Ambulance pro poruchy paměti, Ústav lékařské etiky 3. LF UK Praha a FNKV Praha 10, 2002. ISBN 80-238-9506-0.
- 49) TRPIŠOVSKÁ, Dobromila. *Kapitoly ze sociální psychologie*. 1. vyd. Ústí nad Labem: Univerzita J.E. Purkyně, BTI-Centrum, 2000. 124 s. ISBN 80-7044-304-9.
- 50) VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000. 528 s. ISBN 80-7178-308-0.
- 51) VIDOVIČOVÁ, L., *Stárnutí, věk a diskriminace*. 1. vyd. Brno: Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity, 2008, 233 s. ISBN 978-80-210-4627-6.
- 52) VIDOVIČOVÁ, L., RABUŠIC, L. *Věková diskriminace - ageismus: úvod do teorie a výskyt diskriminačních přístupů ve vybraných oblastech s důrazem na pracovní trh*. 1.vyd. VÚPSV Praha, výzkumné centrum Brno, 2005.
- 53) ZAVÁZALOVÁ, Helena a kol. *Vybrané kapitoly ze sociální gerontologie*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova, 2001, 97 s. ISBN 80-246-0326-8.

7. Klíčová slova

Mezigenerační vztahy

Senior

Mladý člověk

Rodina

9. Přílohy

Příloha č. 1 – Otázky k výzkumu pro seniory

Příloha č. 2 – Otázky k výzkumu pro mladé lidi

Příloha č. 3 - Věková skladba obyvatelstva ČR v roce 2040

Příloha č. 1

Diplomová práce na téma Mezigenerační vztahy mezi mladými lidmi a seniory

Otázky k výzkumu pro seniory:

1. Jaká slova a pocity se vám vybaví, když se řekne senior?
2. Jaká slova a pocity se vám vybaví, když se řekne stáří?
3. Jaká slova a pocity se vám vybaví, když se řekne mladý člověk?
4. Myslíte si, že mladí lidé mají oproti Vám moderní názory? (příklady)
5. Jaký podle vás mají senioři vztah k mladým lidem?
6. Myslíte si, že mladí lidé respektují seniory?
7. Jaký vztah mají podle vás mladí lidé k seniorům?
8. Co je podle vás největší potřeba seniorů? (může jich být více)
9. Myslíte si, že senioři jsou dobrým příkladem pro mladé lidi? V čem?
10. Dostal/a jste se někdy do konfliktu s mladým člověkem? Jaký byl důvod?
11. Je v současnosti něco, čeho se ve vašem věku obáváte?
12. Napadá vás nějaký způsob jak zlepšit vztahy mezi mladými lidmi a seniory?
13. Myslíte si, že před padesáti lety byly vztahy jiné?
14. Jak jste vycházel/a v době vašeho mládí se seniory? (v rodině i cizí lidé)
15. Jak se domníváte, že se budou vztahy mezi mladými lidmi a seniory měnit do budoucnosti?

Příloha č. 2

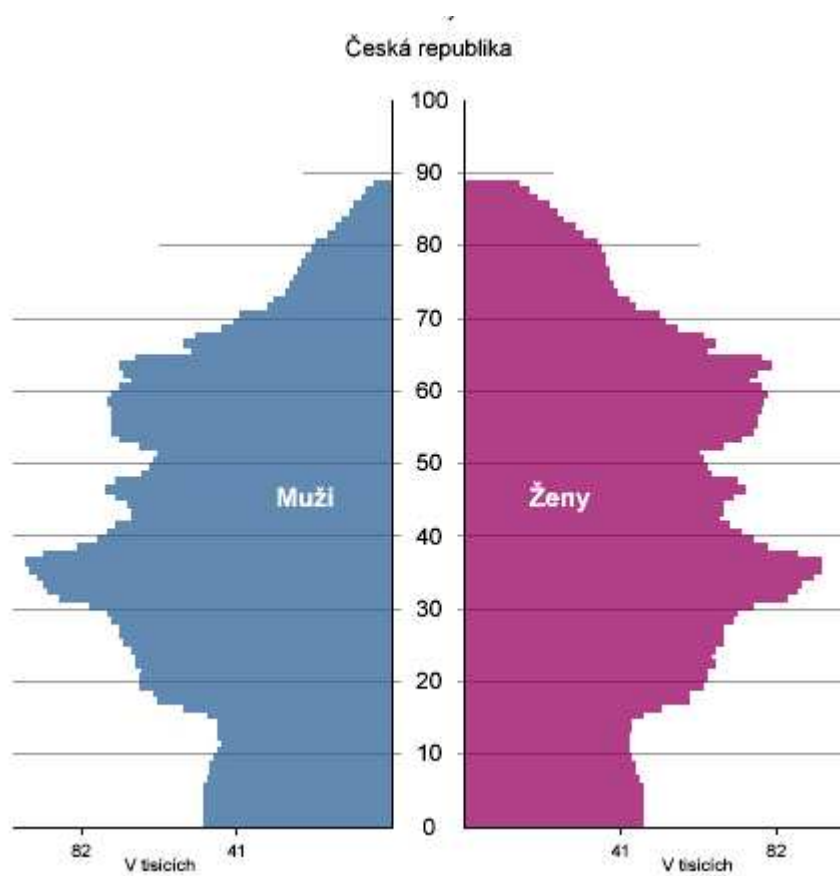
Diplomová práce na téma Mezigenerační vztahy mezi mladými lidmi a seniory

Otázky k výzkumu pro mladé lidi:

1. Jaká slova a pocity se vám vybaví, když se řekne senior?
2. Jaká slova a pocity se vám vybaví, když se řekne stáří?
3. Jaká slova a pocity se vám vybaví, když se řekne mladý člověk?
4. Myslíte si, že senioři mají zastaralé názory? Jaké? Příklady, zkušenosti...
5. Jaký podle vás mají mladí lidé vztah k seniorům?
6. Myslíte si, že mladí lidé respektují seniory?
7. Jaký vztah mají podle vás senioři k mladým lidem?
8. Co je podle vás největší potřeba seniorů?
9. Myslíte si, že senioři jsou dobrým příkladem pro mladé lidi? V čem?
10. Dostal/a jste se někdy do konfliktu se seniorem? Jaký byl důvod?
11. Napadá vás nějaký způsob jak zlepšit vztahy mezi mladými lidmi a seniory?
12. Myslíte si, že před dvaceti lety byly vztahy jiné? V čem?
13. Jak byste popsal/a změnu ve vztazích mezi mladými lidmi dnes a před dvaceti lety?
14. Jak se domníváte, že se budou vztahy mezi mladými lidmi a seniory měnit do budoucnosti?
15. Kdybyste mohla něco vzkázat současným seniorům, co byste jim řekl/a?

Příloha č. 3

Věková skladba obyvatelstva ČR v roce 2040



Zdroj: ČSU